శ్రీ శ్రీధరాయనమః.

శ్రీమన్మహారాజరాజశ్రీ వేంకటగిరిపురాధీశ్వరులగు

శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రబహద్దరు, కె. సి. ఐ. ఇ.

మహారాజాగారి కంకితంబుగా

శ్రీబొబ్బిలిపురాధీశ్వరులగు

మహారాజరాజశ్రీ రాజా శ్రీ వేంకటశ్వేతాచలపతి

రంగరావు బహద్దరు, కె. సి. ఐ. ఇ.

మహారాజావారి యాస్థాన విద్వత్కవులలో నొకరగు

బ్రహ్మశ్రీ

మండపాక పార్వతీశ్వర కవీశ్వరులచే

రచియింపఁబడిన

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము.

ఇది

శ్రీ వేంకటగిరి పురాధీశ్వరులచే నముద్రితగ్రంథచింతామణియందు

ప్రకటితమానకై పనుపఁబడి

నెల్లూరు పురమతల్లి నుల్లసిల్లు

విక్టోరియా, రంగనాయకీవిలాస, రమానిలయ

ముద్రాక్షర శాలలలో ముద్రితమై

అముద్రిత గ్రంథచింతామణి పత్త్రికాధిపతియగు

పూండ్ల రామకృష్ణయ్యచేఁ బ్రకటితమయ్యెను.

రమానిలయ ముద్రాక్షరశాల.

నెల్లూరు.

1—5—03.

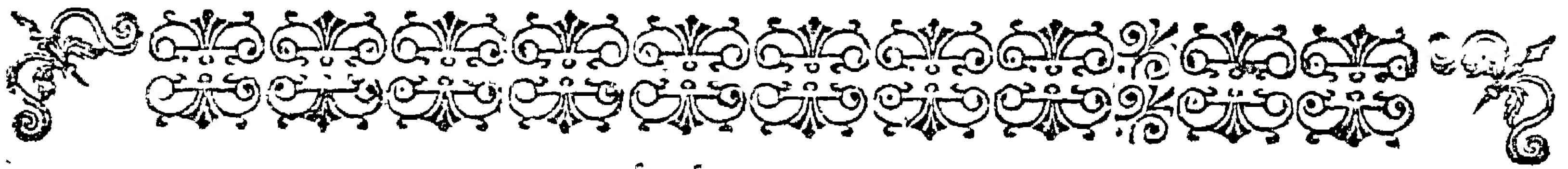
ప్రకటనము.

ఈ గ్రంథము నంకితముంబొందినట్టి మహారాజ రాజశ్రీ- ఉమా దే- రాజే- రాజసహ- రాజా- శ్రీ- వెలుగోటిరాజగోపాల కృష్ణయాచేంద్ర బహద్దరు పంజహాజారిమన్సబు దారిత్యాదిబిరుదాంకితులగు శ్రీ వేంకటగిరి ప్రభువుగారు దీనిని మా పత్త్రికయందుఁ బ్రకటితమగుటకుఁగాఁ నని చిరిగావున ముద్రింపించి ప్రకటించితిమి. ౧౮౬౭ సం॥ నె ౨౦ రు ఆక్టు ప్రకారము దీని రిజిస్టరుచేయించి యున్నారము. ఇఁకనెవ్వరు దీనిన్ముద్రింపఁగూడదు.

ఇట్లు

పూండ్ల రామకృష్ణయ్య,
అముద్రితగ్రంథచింతామణ్యధిపతి.

నెల్లూరు }
౧-౫-౦౩ }

శ్రీ శ్రీధరాయనమః

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయ పీఠిక.

1. ఈ గ్రంథమును (శ్రీకృష్ణాభ్యుదయమును) మండపాక పార్వతీశ్వర కవిగారు విరచించిరి. వీరు బొబ్బిలి సంస్థానాస్థానంపు విద్వాంసులలో నొకరుగానుండి దీనిని శ్రీవేంకటగిరి పురవరాధీశ్వరులగు మహారాజరాజశ్రీ శ్రీమద్రాజగోపాల కృష్ణయాచేంద్రులవారికిఁ గృతినిచ్చిరి. పార్వతీశ్వరకవీశ్వరుల వారీగ్రంథమును 1895 సరియైన మన్మథ సంవత్సరమునఁ బ్రారంభించి యతిశీఘ్రకాలములోఁ బూర్తిఁ జేసిరి. దీనిం గ్రంథకర్తగారు రాజునాజ్ఞపై రచియించినట్లుగా "నాత్మపర్యాయచర్యాసపర్య" అనెడు హరిహరేశ్వర శతకమున వ్రాసియున్నారు. ఈ హరిహరేశ్వర శతకమును మేము ముద్రింపించియున్నారము. దీనియందుఁ బార్వతీశ్వర కవిగారి చారిత్రమంతయు నగపడును. ~~ఆద్దానిం బార్వతీశ్వరులవారే విరచించియున్నారు.~~ దానిం బఠించినవారి కెల్లఁ దత్కవిసింహుని జీవితచరితమంతయుఁ గరబదరాయమాణమని యెంచియుండుఁ బెంచి లిఖింప విరమించితిమి. అయినను నించుక దీన లిఖింప మనసయ్యెడు.

2. ఈకవి బ్రాహ్మణుఁడు. వైదికి. విశాఖపట్టణముమండలములోఁ జేరిన బొబ్బిలికి సమీపముననున్న పాలతేరను గ్రామము కాపురస్థలము. వీరు 1833 సంవత్సరము జూన్ తే 30 దీన జన్మించి 1897 సంవత్సరము జూన్ తే 29 దీనఁ బరమపదించిరి. వీరు తమ పండ్రెండవ వత్సరము మొదలుగ ననఁగా 1845 సంవత్సరమునుండి కవిత్వము వ్రాయుచువచ్చిరి. అప్పుడు "కవితాలతాంకురమును" నొకఘంటలోఁ గాఁబంతగించి వ్రాసియున్నారు. ఇదియే వారి యాదికవిత్వము. (చూడుఁడు, హరిహరేశ్వర శతకము- పుట 29.) ఇఁక వారియంత్య కవిత్వము 1897 సం॥ జూన్ తే 25-26-27-28-దులలో మృత్యుంజయ స్తవమొనరించి 35 పద్యములు వ్రాసి తే 29 దీనఁ గాలధర్మమునొందిరి. ఈ పద్యములన్నియును, "మృత్యుంజయునకు నమస్కరింతుఁ దరింతున్" అనిమకుటముగానుంచి మృత్యువు నోటిలోదూరునపుడు వ్రాయఁబడినవి. (చూ, హరిహరే, పుటలు 30,31,32.) ఇఁక వారి జీవితములో వారు వ్రాసిన పద్యములకును మాలికలకును, దండకములకును లెక్కయే లేదు. పోయినవి పోఁగా నిప్పుడు వారి గ్రంథములు 84 మిగిలియున్నవి. వీని నామములన్నియు హరిహరేశ్వర శతకమునఁ జెప్పఁబడియున్నవి. వీరి ప్రతిగ్రంథమును గ్రంథములోని ప్రతిపద్యమును రస

పుష్టిగలిగియుండును. చప్పిడికవనమన నెట్టిదో వారెఱుఁగరు. ఇందులకు నిదర్శనముగా వారిగ్రంథములలో "గోపాలకృష్ణ" శతకములోని పద్యములఁ గనుఁ గొన్నఁజాలు. ఆ శతకము ముద్రితముగానందున గ్రంథకర్తయొద్దనే ఖిలమైనదఁట. దానికై మేము గ్రంథకర్తజీవించియుండఁగానే ప్రయత్నించితిమిగాని కాగితములు ఖిలములైనవనియు దానియందలి యొకకొన్నిపద్యములు మాత్రమగపడినవనియు వానినిమాకంపిరి. వానిని 1893 సం॥ జూ౯ జూలై నెలల మయూఖములలోఁ బ్రకటించియున్నారము. ఆపద్యములనేయిపుడీ శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయమున 53వ. పుటయందు 274 275. 276. 277. పద్యములుగా గ్రంథకర్తగారు చేర్చియున్నారు. ఇదికవులకు క్రొత్తకాదు. భారతకవులు నిల్లలితమపద్యముల నొకచోనున్నవానిని మఱియొక్కచో నెక్కొలిపియున్నారు. వారిపద్యములకు వారధికారులు. ఇది గ్రంథచౌర్యముగాదు.

3. ఈ గ్రంథమునకుఁ గృతిపతియగు శ్రీ వేంకటగిరి ప్రభువుగారు తామీ గ్రంథమునంకితమునొంది మాపత్త్రికానామమును సార్థకపఱుపఁదలంచియో, లేక, మాకుఁ బార్వతీశ్వరకవీశ్వరులవారియెడఁ గలుగు ననురాగమెఱిఁగియో దీనినిమాపత్త్రికలోఁ బ్రకటించుటకుఁగా 9-2-01నఁ బంపిరిగాన వారియాజ్ఞ శిరసావహించి మార్చి నెలనుండి ముద్రణమునకుఁ బ్రారంభించినను 1901 1902 సంవత్సరములలో బత్త్రికచక్కఁగఁ బ్రకటింపఁ బడనందున నింత కాలముగడిచినది.

4. వేంకటగిరి సంస్థానము ప్రప్రథమమునసుండి విద్యావిషయపుఁజర్చలలోఁ బేరెన్నికఁగన్నది. బమ్మెరపోతనామాత్యుఁ డాదిగా నేటిదనుక లెక్కలేని కవులకిక్కయైన సంస్థానమిదియొక్కటియేయని నొక్కివక్కాణింపవలసియున్నది. విద్వత్సంస్థానమనియే దీనింబిలువఁ దగు. సంస్థానపుఁ బ్రభువులు విద్వత్ప్రభువులేగదా. రెంటూరి రంగరాజుగారీసంస్థానపుఁ బ్రభువులలో నొక్కరిపై భానుమతీపరిణయము నంకితమిచ్చియున్నారు. ఆ కవనముంజూచినచో నచటిప్రభువులకెట్టి కవనముపై యభిరుచిగలదో తెలియనగును. ఎప్పటిసంగతియో యిప్పుడేల. ఈ శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ గ్రంథకర్తగారు వ్రాసినట్టి "రాధాకృష్ణసంవాదము" అను శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్రులవారి పట్టాభిషేక మహోత్సవ వర్ణనాగ్రంథముంగన్న నది హస్తామలకమగును. తామరతంపరంబోలి యీసంస్థానమిట్లే నెగడవలయునని శ్రీ జగదీశ్వరుని వారకప్రార్థించుచుందుము. మఱియు వాల్మీకిరామాయణమును జక్కఁగఁ దెలిగించి తమతండ్రిగారి కంకితముంజేసిన గోపినాథము వేంకట కవీంద్రునిచేతనే వీరును మాఘకావ్యముం దెనిఁగింపించి యంకితముంబొందియున్నారు. అది1904వ దియే పరీక్షా పఠనీయగ్రంథముగ వన్నెవానింగన్నదనివిని ముదమందుచున్నారము.

5. ఈసంస్థానపువారు గ్రంథముల నెంత శ్రద్ధతోఁ జదువుచుందురోయని విన్నఁ గోరుదురేని యించుక వినుఁడు. ఈగ్రంథమున 86వ పద్యమున సేనవబంతియందు "దౌల్బ్యమువహించి" అనుటకుఁగా "దౌత్యమువహించి" అనిమేముపొరఁబాటున ముద్రింపించి మా మాససంచికను వారికిఁ బంపినవెంటనే దానింబఠించి యర్థముగామి సంశయించిగాఁబోలు, మాపేరనిట్లుగా వ్రాయించినారు. ఎట్లన:—

"86వ సీసపద్యమున 'దౌత్యము' అని మూలమందేయున్నదా? ఉన్నచో నెట్ట్యర్థముంజేసి ముద్రింపించితిరో తెలుపవలయును. దౌత్యముతప్పని ధౌర్త్యమా, తౌల్యమా, యెట్లుండవలయునని సమన్వయించితిరో తెలియఁగోరి శ్రీ శ్రీయేలినవారు సెలవిచ్చిరిగాన విన్నవించితి.

ఇట్లు
తిరుమలసెట్టి జగన్నాథము."

వేంకటగిరిటౌన్
1-6-02.

అని వ్రాయించినారు. చూచితిరా, శ్రీప్రభువుగారి భాషాభిమానము. తమకున్న రాచకార్యంపుఁ బనులయొత్తడిలో నిట్టిచిట్టివిద్యావిషయంపుఁ బత్త్రికంగరమునం బట్టి పఠించియందలి లోపాలోపములఁ దత్తదధిపతులకుఁ దెలుపునట్టి రాజసింహులు మాపత్త్రికకు నిత్యపోషకులుగ నున్నారని మేమువిఱ్ఱవీగుచున్నారము. ఒకవీరే కాదు, వీరిసోదరులగు శ్రీవేంకటకృష్ణయాచేంద్రులవారును సంతతము విద్యావినోదములతోనే కాలముగడుపుచుందురనుటకును మాజనవరి సంచికయే సాక్షిగదా.

6. కృతిపతులవలెనే కృతికర్తలగు పార్వతీశ్వరశాస్త్రులవారికిని మాయందు నెక్కుడనురాగముగలిగి మాపత్త్రికకు వారెన్నియో మాలికలు వ్రాసిపంపియున్నారు. వానింజదివి యానందింపవలయునేగాని, యవి రసపుష్టి గలవియని యెంతవర్ణించినను వ్రాయనలవిగాదు. మా కోరికపైవారు ప్రబంధసంబంధ బంధనిబంధన గ్రంథమును వ్రాయఁగా దానిన్నేమ మాపత్త్రికలోఁ బ్రకటించియున్నారము. మఱియు మా మాటను వారువమ్ముచేయక తమచారిత్రము ఛందోబద్ధముగ "సాత్మపర్యాయచర్యాసపర్య" అను నామాంతరముగల హరిహరేశ్వర శతకమునువ్రాసి మాకిచ్చిరి. ఆ శతకమునందు వారు తమ్ముంగూర్చి వ్రాసినపద్యముల నీగ్రంథమందే మఱియొకచో విషయసూచికకుఁ దర్వాతఁ బ్రకటించియున్నారము. ప్రబంధ బంధములను గూర్చి వారిట్లాగ్రంథమునవ్రాసియున్నారు.

సీ॥ శ్రీమత్పినాకినీ సింధుతీరమున భాసిల్లువెల్లూరిలోనుల్లసిల్లు
పూండ్లవంశంబునఁ బొడమితినాపుడమిలోఁ గవితతు పాతియఖ్యాతివడయఁ

గడఁగి 'యముద్రితగ్రంథచింతామణి' యనుపత్త్రికను బ్రకటన మొనర్చు
శ్రీరామకృష్ణాఖ్యచేఁ దనర్చు నుదారకవిఁగోరి వ్రాసిన కారణమున
మహితబొబ్బిలిపురినుండు మండపాక। పార్వతీశ్వరకవి కతిపయకవిత్వ
బంధములకొకలక్షణగ్రంథమిపుడు। క్రొత్తగా సేర్చినట్లొనఁగూర్చెనిట్లు॥

చ॥ సుకవులుబంధలక్ష్యములెచూపిరి గాని తదర్హ లక్షణం
బాకరుసుజూపరైరనితమద్ధరణార్థము పూండ్లరామకృ
ష్ణకవిదృఢప్రతిజ్ఞుఁడు రసజ్ఞుఁడు గావునఁబూనియుండెఁగా
తుకమునఁబార్వతీశ్వరుఁడు దోడ్పడఁ దత్ఫలసిద్ధి కబ్రమే॥

7. ఈగ్రంథమున రేఫ శకటరేఫలకు సాంకర్య మగపడకున్నను నీగ్రంథకర్త గారావిషయమున కిష్టపడియున్నట్లుగ వారి రాధాకృష్ణ సంవాదమున నాల్గవ యాశ్వాసమున 62 వ పద్యపుఁ డీకలో నగపడుచున్నది. సూత్రమున "రయోస్తు నిత్యంస్యాత్" అని వ్రాసినవా రేల సాంకర్యముం జేసియుందురు? ప్రయోగములగపడుచున్నవందురేని వానిం దద్గ్రంథకర్తయే వ్రాసినాఁడనుటకు వారికిఁ గల ప్రబల నిదర్శనము లేవియో తెలియవు. అట్టి ప్రయోగములు పెక్కు లగపడుచున్నవన్న "గతానుగతికోలోకః" అని యున్నదిగదా. దీనినొప్పకున్న నీమార్గము "ఒజ్జల పుచ్చకాయం" బోలియుండుంగదా. అట్లేల భావింపవలయునో విచారింపుఁడు. అట్లే యికారసంధింగావించి దానికిఁ గొంతసమాధానము నీగ్రంథకర్తగారు రాధాకృష్ణసంవాదమున నాల్గవయాశ్వాసమునందే 50 దవ పద్యమున "మింటినుండింటికిఁ" అను సంధింగూర్చి విశేషముగాఁ జర్చించియున్నారు. పూర్వకవులలో నేమి యిప్పటివారిలోనేమి యిట్లు భిన్నాభిప్రాయము గలిగి యుండుట నైజముగానే యగపడుచున్నది. ఏది యెట్లున్నను లక్షణమునకును రసోజ్జృంభణతకును సంబంధము లేదు. చేమకూర వేంకటకవిగారి విజయవిలాసము దీని కుదాహరణము. అందుఁగొన్నిలక్షణ విరుద్ధములున్నను బద్యము లమృతరసమును జిమ్ముచుండును. శ్రీ పార్వతీశ్వరులవారికవిత్వములో నభిప్రాయభేదముగల మార్గములు కొన్ని యగపడినను గవనము ముద్దులు మూటగట్టుచుండును. ఈగ్రంథమున 16-17-68 99-107-154-171-173-274-275-276-277-308 మొదలగు పద్యములం జదివినచోఁ గవిత్వములోని లావణ్యము శ్రుతి గోచరమగును. అట్లే పీఠికలోని 14-15-26 పద్యములను సహా పఠించి సంతోషాంబుధి నోలలాడంగోరుచున్నారము. రాధాకృష్ణ సంవాదమునుండియుఁ గొన్నిపద్యములవారి కవనలావణ్యముం జూపుటకై ప్రకటింతుము:—

శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ పీఠిక.

సీ॥ మీప్రపితామహుండై ప్రసిద్ధుండగు లక్ష్మణాఖ్యుఁడహీన లక్షణుండు
పాటించి తానన్నమాటఁ దప్పని మేటి వరసుమిత్రానంద వర్ధనుండు
విజయరామావనీ విభుఁడగ్రహారాఢ్యభూదేవతాజాతిపోషణమున
తే॥గీ॥ ననుపఁగ భూతనయోక్తి వశంబునఁ బుణ్యాజనాధీనముల నొనర్చి
విభుని వలని భయంబున విడిచెఁదనువు । దానిఁ గాంచి విభుండు ఖేదము వహించి
యలవిరోధి నడంచి శ్రీనధిగమించి । లక్ష్మణకుమారచింతఁ గోల్పరచెఁ గాదె॥

సీ॥ అనియంత నిలువక వినియంత పలుకులు వినియంతకంతకు విస్మయమెనయఁ
జని యంత రాయమొందని యంతిపురమునఁ దిని యంతరంగఁబు దనియ నిలుము
మనయంత వారము మనయంత మనమింత మనయంతర మెఱింగి మసలవలదె
నిజయంత్రచింతమాని జయంత రథవాజి గజయంత లచ్చరల్ గలని రాఁగ
రాగమున ఖాసు రాగసురాగసుమప । రాగవాసితవనుల నిరాగసుండ
వగుచు నిర్భరమాగ సుఖివగుటమాని । మౌనివయి మ్లానివమటిది మానితంబె॥

ఉ॥ యాచకకల్పవృక్షము క్రియాచతురుండు రిపుక్షిపార్థ్వమా
యాచణశేముషీనిధి నయాచరణాదరణుండు సద్విధే
యాచలమానసుం డురుదయాచతురాస్యగురుండు రూపధే
యాచమితస్మరోజ్జ్వలుఁడు యాచమపేంద్రుఁడు మర్త్యమాత్రుఁడే॥

ఉ॥ చల్లనిమానసంబున నెసంగుచు నిర్మలపక్షపాతరై
యెల్లద్విజవ్రజంబు నుతియింపఁబయోంబుగతిన్ గుణాగుణం
తే॥గీ॥ బుల్లఘురీతి నేర్చితగవున్ తగఁదీర్పఁగ నేర్చి భూమిభు
క్తల్లజ రాజహంసమనఁగా భవదగ్రసుతుండు రాజిలున్॥

ఉ॥ వారిప్రసన్నజీవనత వారియవారిత పావనత్వమున్
వారిసుశీతలత్వమును వారిజగత్పరిసేవ్యవృత్తియున్
తే॥గీ॥ వారిసముద్రసత్వగతి వారిసశైవలసత్క్రియాప్తియున్
వారిప్రభూతగౌరవము వారికవిద్యుత వారికేతగున్॥

మ॥ కడియాలంబున వైరులౌదురను చుంగట్నంబుగా జాళువా
కడియాలంబుడుకం గరంబులకలంకారంబుగాఁ దాల్చియు
క్కడియాలంబున మింతయొప్పనెయనం గాఁ జాలు మెప్పూనిపె
క్కడియాలంబుల పౌజు రాజునెదుటన్ సాశ్చర్యచర్యం బగున్॥

క॥ ఎంతటిమతిమంతులకును । మంతులుగనవచ్చుఁగృతుల మహిఁగవన శ్రీ
మంతులు సామంతులు ధీ । మంతులు మంతులువొరంగి మంతురు గుణముల్॥

క॥ నాతియేమనిచెల్పుదు । నాతీరున నగరువెడలు నవ్రుడు నృపుఁడు నా
నాతీర్థప్రజగన గణ । నాతీతోత్సవమునచ్చెనదియెట్లన్నన్॥

క॥ రాజాగమనమువేళన్ । ష్మ్రాజనులకు సకల శకున సంగతిగల్గెన్
రాజాగమనమువేళన్ । ష్మ్రాజనులకు సకల శకున సంగతిగాదే॥

క॥ యమునాతరంగిణీతో । యమునాఁదమమమరె నచటువగు హంస నికా
యమునాఁదగె నుడుసముదా । యము నాఁటిదినాంతదీపికావళితోవన్॥

క॥ ఘనచంద్రహాసరుచులం । గనితగెనారాచకోరికలనన్ జగముల్
ఘనచంద్రహాసరుచులం । గనితగె నా రాచకోరికలనం దగదే॥

క॥ అవనీతలావతీర్ణం । బ్రవనీ తావకచతుర్థ తనయుండగు శ్రీ
నవనీతకృష్ణవిభుమా । ర్దవనీతులరీతులెన్నఁ దరమేమాకున్॥

క॥ జీవరసజ్ఞమనోజ్ఞుఁడు । దేవరతొలుపట్టి కృష్ణదేవుఁడ యగుఁగా
దేవరగుణగరిమమ్మువసు । దేవరసేంద్రుఁడని మిము నుతింపఁగవలదే॥

(ఇట్టివి దివ్యమైన పద్యములున్నవి- చూ, హరిహారే, పుటలు 21-22-23.)

8. శ్రీ పార్వతీశ్వర కవీశ్వరులవారి కవనాదులనుగురించి యనేకులు సదభిప్రాయములఁ బ్రకటించియున్నారు. వానినెల్ల నిటఁ బ్రకటించుటకు స్థలముసాలదు. అయిన నట్టివానిలో శ్రీరావుబహద్దరు, కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులవారును, మచ్చ వేంకటకవిగారును, వ్రాసి ప్రకటించియున్నట్టి యభిప్రాయములమాత్ర మిచ్చుట స్థలముసాలమి నీగ్రంథమునకుఁ గట్టుకడట ముద్రింపించి యుంచితిమిగాన పాఠకులెల్లరు వానింజదువఁ బ్రార్థితులు.

9. ఇందుఁ గచభార, కుచభార, కటిభారాది వర్ణనలు మందునకైన నగపడక కేవల కథాప్రవాహమే ప్రసరించుచుండుంగాన యూనివర్సిటీవారు దీనిం బ్రవేశపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగ నేర్పఱచి, కృతిపతికిని, గృతికర్తవంశజులకును, గృతిం బ్రకటించినవారికిని ముదముఁగలుగఁజేయుదురుగాత.

ఇట్లు
పూండ్ల రామకృష్ణయ్య,
అముద్రితగ్రంథచింతామణ్యధిపతి.

1-5-03
నెల్లూరు.

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము నందలి

విషయసూచిక.

ప్రకటన.

సీ॥ ప్రకృతమ ముద్రితగ్రంథ చింతామణి
పత్రికాధిపతియై పరఁగుపూండ్ల
రామకృష్ణామాత్యరత్న మకృత్రిమ
మిత్రమై మిగుల నామేలుఁ గోరి
మచ్చరిత్రంబుఁ దానచ్చు వేయఁదలంచి
పలుమాఱు జాబులు పంపఁ జూచి
ననునీవు ప్రేరేచి నాచేతనే నా చ
రిత్రవ్రాయించి యామిత్రునకిపు
డంపఁబూనినకతన జన్మాదిషష్ట
వత్సరంబుల చర్య నే వ్రాసినాఁడ
నిది నిజమ్మని నమ్మింపు మెల్ల ప్రజల
హరిహరేశ్వర దేవ మహానుభావ॥

సీ॥ ఆసేతు కాశీతలాంత భూముల వేల
కొలఁదిగా మిత్రులు గలరు గాని
పూండ్లకులామృతాంబుధిచంద్రుఁ డగు రామ
కృష్ణకవీంద్రుఁ డకృత్రిమాను
రాగసాంద్రుండయి రాకపోకలు దర్శ
నస్పర్శనంబు లెన్నఁడును లేక
యున్నను మిగులఁ బ్రసన్నుఁడై నాచరి
త్రధరిత్రిని శాశ్వతముగ నిల్చు
మాద్రి ముద్రింపఁ దలఁచి పల్మారుఁ గోరె
నిట్లు గోరినవారు లేరితఁడు దక్క
నితని సంకల్ప మీడేర్చి యేలుకొనుము
హరిహరేశ్వర దేవ మహానుభావ॥

ఇట్లు
మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి
శ్రీ బొబ్బిలిసంస్థానాస్థానకవి.

27—3—95.

శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము.

శ్రీమన్మండపాక పార్వతీశ్వర కవీశ్వర విరచితము.

ప్రథమాశ్వాసము.

అవతారిక.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనాపూర్వక మంగళాచరణాదికము.

శా॥ శ్రీలానీలలు మేలుమేలన సముజ్జృంభత్సమాలింగన
శ్రీలాభంబుల నెక్కొటం దనువుచుం జెన్నొందు వెన్నుండు సు
శ్రీలుండై వెలుగోటివంశమణియా శ్రీరాజగోపాల కృ
ష్ణేలాపాలకమౌళికీవుత మనోభీష్టంబు లెల్లప్పుడున్॥ 1.

శా॥ శర్వుంగొందఱు శౌరిఁగొందఱు సరోజాతాయతాక్షుల్ దమిన్
సర్వావస్థలఁగొల్చునట్లు దను భాషాయోష నామాకృతుల్
వేర్వేఱన్ గొనికొల్వ నుబ్బువిధి రీవిన్ రాజగోపాల కృ
ష్ణోర్వీపాలవరున్ నిరామయచిరాయుశ్శ్రీయుతున్ జేయుతన్॥ 2.

మ॥ జనులాత్మీయసమత్వమున్ బొగడఁగా సామేన నా మేనకా
తనయున్ స్వార్థనిమూర్తమందునిచి తద్వంద్వంబునం దేకనం
దనుఁగా స్కందునిఁగాంచిమించు శివుఁ డుద్యద్రాజగోపాలకృ
ష్ణనృపాలాగ్రణికిచ్చుతన్ బహుముఖాంచచ్ఛాశ్వతైశ్వర్యముల్॥ 3.

*సీ॥ తనకుసాజంబుగాఁ దనరుచాంచల్యంబు చంచలాక్షుల దృగంచలములందుఁ
దనకునైజంబైన దయితవక్షస్స్థితి కొమ్మల రతివిశేషమ్ములందుఁ
దనకుబీదలపట్లఁ దనరువైముఖ్యంబు కలిమిన్నల పాలయల్కలందుఁ
దనకుసాదులపట్లఁ దనరుకాఠిన్యంబు కుంభికుంభస్తనీ కుచములందు
నునిచి యనుచితవృత్తులిట్లునిరసించి। సరసతరహించి సరసిజసద్మపద్మ
పద్మజాగ్రణియగుకృతిభర్తయింట।నిలుకడవహించినిరతంబునిలుచుఁగాత 4.

పాఠాంతరము.

*సీ॥ తనచంచలత్వంబు వనచరాగ్రణులందు మత్తవారిసామజములందుఁ
దనపంకజాప్తి దర్పితాఖులయందు నీచాశ్రయత వారి నెలవులందుఁ
దనవతితోషణాదర మనుత్తములందు జడవృత్తి వారి యాశ్రమములందుఁ
దనమధుప్రాప్తి ధార్తకదంబములయందుఁ ద్రిమ్మట వారి నేత్రమ్ములందు
నునిచి యనుచితవృత్తులిట్లు నిరసించి। సరసత రహించి సరసిజసద్మపద్మ
పద్మజాగ్రణియగుకృతిభర్తయింట। నిలుకడవహించి నిరతంబు నిలుచుఁగాత॥

మ॥ సదలంకారగుణధ్వనుల్ వెలయఁగా సద్వృత్తమై సద్రసా
స్పదమై సత్పదరీతియై సతతభాస్వల్లక్షణాకారమై
ముదమెచ్చం గవిరాజమాన సరసాంభోరాశి జన్మించి పెం
పొదవన్ సత్కృతిలక్ష్మి వేంకటగిరీంద్రోల్లాసముం గూర్చుతన్ 5.
సీ॥ తనరసజ్ఞాశ్రయత్వంబాశ్రితులకిచ్చి వెలయించుచుండు నే విశ్వజనని
తనశతానందోచితవ్యాప్తి భక్తులకొదవించి మనుచు నే సదయహృదయ
తనదివ్యసారస్వతస్ఫూర్తిదానుల కొసఁగి మన్నించు నే యసమచరిత
తననిసర్గాక్షరాత్మకశక్తినతులకు వఱలించిపోఁచు నే వర్ణనీయ
యట్టిశారద రసనాగ్రమందునిలిచి। నవ్యసత్కృతికర్తగా నన్నొనర్చి
భవ్యవెలుగోటిరాజగోపాలకృష్ణ । విభుని సత్కృతిభర్తఁగావించుఁగాత॥ 6.
*మ॥ చను శృంగారరసంబె శాంతరసమై, శాంతంబె శృంగారమై
కనుసఖ్యంబనుచున్ దదైక్యము శివాఖ్యం దెల్పి నానారసా
యన చర్వజ్ఞల యార్యకార్యచతురుండా రాజగోపాలకృ
ష్ణ నరేంద్రాగ్రణికిన్ సమగ్ర సకలానందంబులం గూర్చుతన్॥ 7.
శా॥ బంగారేచమనాయఁ డిష్టుఁడని స్వప్నంబందుఁ బ్రత్యక్షమై
గంగాంతర్గతలింగమింకొకనికిం గాన్పించి తద్యుక్తిచే
తం గాశీస్థలినుండి వేంకటగిరిస్థానీయముం జేరి దే
వం గొల్వంబడు విశ్వనాయకుఁడు తద్వంశాగ్రణిం బ్రోవుతన్॥ 8.
శా॥ భూమిం గాంచి యశంబుఁ గాంచి నిగమంబుల్ పుణ్యకోట్యంచితం
బీమేల్ ప్రోలనమించు వేంకటగిరిన్ స్వేచ్ఛం బ్రవేశించి పూ
జామోదంబునఁ బొల్చు శ్రీవరదరాజస్వామి తత్పట్టణ
స్వామిం గామితకల్పకంబగుచు వాత్సల్యంబునం బ్రోవుతన్. 9.
శా॥ స్వస్వామిత్వమువర్ధిలన్ వరదరాజస్వామిఁ గోదండరా
మస్వామిన్ స్వయమాగతుండయిన సమ్యక్కాశికా విశ్వనా
థస్వామిన్ గనవచ్చునంచుబలె మధ్యస్థాయియౌ నాంజనే
యస్వామిన్ గృతిభర్తగొల్చి విజితస్వామిత్రుఁడై యొప్పుతన్॥ 10.

---

*మ॥ ధర నాద్యంత రసద్వయంబునకు భేదం బింతయున్ లేదఁట
న్న రహస్యంబు శివాఖ్యచేఁ దెలుపుచున్ నానా రసాకార యా
చు "రసోవై" యను సూక్తిచేత నదియే సూచించుచున్ బొల్చు నీ
శ్వరి సర్వజ్ఞ కులేశ్వరుం గృతిపతిన్ వర్ధిల్లఁగాఁ జేయుతన్॥ (పాఠభేదము.)

శా॥ శ్రీ సర్వజ్ఞకుమారయాచ మహీభృ ద్బృందావనానీత పూ
జాసౌధోదర సంప్రతిష్ఠిత సదాసంపూజ్య మానోజ్జ్వల
ద్రాసేశ్వర్యధినాథపాదుకలు జాగ్రద్రాజగోపాలకృ
ష్ణాసాధారణ ధారుణీంద్రునకు సర్వాభీష్టముల్ గూర్చుతన్॥ 11.

చ॥ అనుభవశాలివై యభినయాగమముం బచరించితీవు నా
కనుభవసిద్ధిమీపని గజానన! కాదన వాదులాడఁ జా
ల ననెడు వల్లభాంగన తలంపునెఱింగి తదిష్టపూర్తిఁ జే
సిన గణనాయకుండు దయచే మదభీష్టములెల్లఁగూర్చుతన్॥ 12.

ఉ॥ ప్రామినుకుల్ నిజాకృతిగ భాసిలుచుం గమలోదయార్హ చ
ర్యామహనీయుఁడై నరకహారిగురున్నతి వర్ధనుండునై
వేమఱు శ్రీధరుండనెడు విశ్రుతిఁగాంచి వెలుంగు వేవెలుం
గామయముల్ వెలార్చి తమమార్చి క్రమమ్ముగ మమ్ముఁగావుతన్॥ 13.

ఉ॥ వ్యాసు నివేదితవ్య పరమార్థవదధ్యగవన్మఖోద్ధ ది
వ్యాసురసంపదాద్యతిరహస్యనివేదక సారభారత
వ్యాసు గతాగతక్రమ భవత్ప్రణవాత్మకహంసమంత్ర భ
వ్యాసునిజాంతరంగ జలజాంతర నిత్యనివాసుఁ గొల్చెదన్॥ 14.

సీ॥ శ్రీవత్సహితశుచిదృగ్రుచిసంపత్తి సత్యాత్మబంధుదక్షగురుభక్తి
యమవిరోధములేని విమలధర్మవ్యక్తి యక్షతశ్రుతపౌరుషానురక్తి
సుస్థిరబ్రహ్మశిరస్థాపనాసక్తి పుక్కటవిషమూనఁబోనిసూక్తి
సూర్యవతంసయశో భాష్యపదయుక్తి కాపాలికాది వాగ్ఘురణశక్తి
మనఁగళానిధిమండలమధ్యవర్తి। యై యభవుఁడై ప్రకృతి నద్వితీయుఁడై య
నుగ్రుఁడై శంకరాచార్యజాగ్రదాఖ్య। నవతరించిన సర్వజ్ఞు నభినుతింతు॥ 15.

చ॥ కవనగురుండు దండ్రియగు కామకవీంద్రుని సత్కళాగురుం
డవు నల తాతసూరయ సమాఖ్యకవిన్ నిగమాంతమంత్రముల్
సవిధిగఁ దెల్పినట్టి గురుచంద్రునిఁ ద్రైపద మస్కరీంద్ర పుం
గవు గురుమండలాన్వితముగా భజియింతుఁ బ్రబోధసిద్ధికిన్॥ 16.

ఉ॥ పూజలొనర్తు వాక్కుసుమ పుంజములం గుశలాభివృద్ధికై
భ్రాజితసత్కవిత్వ రసరంజిత సర్వ జగత్పవిత్ర తే
జో జయశాలి కీర్తిజితశుభ్రమయూఖ కళాశయాజికిన్
రాజితసర్వసద్గుణ విరాజికిఁ దిక్కన సోమయాజికిన్॥ 17.

చ॥ సదయ నరాజితస్థితులు సద్రుచులున్ విబుధాళు లౌననం
బొదలు మహాకృతుల్ దనరఁ బుణ్యజనుల్ సుమనస్కులాత్మ స
త్పదముల నాశ్రయింప సమదర్శనసంతతపూర్ణసత్కళా
స్పదమగు చిత్రచర్యగల సత్కవిచంద్రుల సన్నుతించెదన్॥ 18.

మ॥ ప్రవరశ్లాఘ్యపదన్ మహాకృతిరమం బాటించి యొప్పించుచో
భువిలోఁ గాకవి లోక మొందినఫలంబుం బొందుట బ్రంబె కా
క విలోకం బనుకూల ధర్మ నసమగ్రవ్యాప్తిలేకున్నక
న్న విపన్నత్వము లేదు కాకవుల కెన్నన్ సర్వకాలంబులన్॥ 19.

వ॥ అని యిబ్భంగి నభంగుర గురు దేవతాచరణ పరిచరణ సమాచరణ సమా
దరణ రమాభరణ నిజాంతఃకరుణావధానంబును గృతిపతి మంగళ సంవిధా
నంబును సుకవి మహిమానుసంధానంబును గుకవిముఖ విధానంబునుం
బ్రధానంబుగాఁ బచరించి విరించిప్రేరణంబు కారణంబుగా శ్రీ కృష్ణా
భ్యుదయాభిధానంబగు నొక శృంగార కథావిధానంబునం గృతార్థతా
నిధానంబుగాఁ దలంచి యొకనాఁ డాత్మగతంబున॥ 20.

* గ్రంథరచనా నియమనము. *

సీ॥ శ్రీరాజగోపాలకృష్ణయాచేంద్ర రసానాయకుండు రసజ్ఞుఁడగుట
నస్మత్కృతార్పితంబైన "రాధాకృష్ణసంవాదకృతి" నంది సత్కరించి
నందింపఁజేసి యానందకందంబైన నందనందనుకథ నందమొందు
శృంగారకృతి నొనరింపుఁడటంచు సగౌరవంబుగ మున్నె కోరియున్న
కతనఁ దనమునుగోరినకతన కృతినొ।నర్చినఁ దనర్చి నరపతి నన్నుధన్యుఁ [తు.
జేయుననియెంచి తత్కృతినాయకాన్వ।యక్రమము సంగ్రహించి నేనభినుతిం

* కృతిపతి వంశానువర్ణనము. *

మ॥ కలఁడామ్నాయ నికాయగేయ ఘనగంగాతోయ మారంద స
ద్మ లసత్పద్మదళాక్ష దక్షపదపద్మ ప్రోద్భవత్వార్థవ
జ్జలజాతాక్ష కటాక్ష లబ్ధనిధిసంజ్ఞా వ్యూహసంజ్ఞా విభా
కలనామాన్యుఁడు పద్మనాయకసమాఖ్యున్ ధన్య మూర్ధన్యుఁడై॥ 22

చ॥ అతని కులంబునన్ వెలమలందఱుఁ బుట్టిరి వారు సప్తస

ప్తతి విధశాఖలై మనిరి వారలలో వెలుగోటిరాజు లీ
ద్యుతఁగని రిర్వదేడు పురుషాంతరములెగడచెఁ మహోన్నతిం
గృతిపతిపూర్వులట్టిపుడు కీర్తివహింపుచునుండెనన్నిటన్॥ 23.

శా॥ తద్వంశోన్నతిఁ దద్గుణోన్నతియు మద్వంశక్రమంబున్ సము
ద్యద్వైశద్యమెలర్ప మద్రచిత "రాధాకృష్ణసంవాదమం"
దు ద్వేలంబుగఁజెప్పఁగాఁబడియె మున్నుర్వీంద్రజాద్యగ్వచో
హృద్వేద్యంబగుచుండఁగా, నిపుడు వేఱే చాటఁగా నేటికిన్॥ 24.

కృతిపతి వర్ణనము.

సీ॥ మహితసర్వజ్ఞకుమారయాచేంద్రమహారాజమణి కుమారార్థియగుచు
రామేశ్వరాదియాత్రలకేగునప్పుడు దక్షిణద్వారకాధ్యక్షుఁడైన
శ్రీరాజగోపాలకృష్ణుఁబ్రార్థించి, తద్దత్తవరప్రసాదమునఁగన్న
తనయుఁడుగాన నీతనికదే పేరుంచె నితనివెనక్కన్నేక సుతులఁగనియె
నిట్టిశ్రీరాజగోపాలకృష్ణవిభుని । జన్మసంశుద్ధి సద్బుద్ధి సత్త్వసిద్ధి
సుతసమృద్ధి విద్యావృద్ధి సుప్రసిద్ధి । వేఱె వర్ణింపఁగానేల విపులలీల॥ 25.

ఉ॥ డించు జనార్తిఁగీర్తినిగడించు సుధీజనగోష్ఠిగల్గి క్రీ
డించు ముదంబుచే నినుమడించు నయోన్నతి నుగ్గడించు నో
డించు నెదిర్చువారిఁ బురడించు జయంబున దిక్కులందుఁ బా
డించు యశంబుఁ గేల్గవ ముడించు బుధాళికితం డతంద్రతన్॥ 26.

సీ॥ నిర్నిమిత్తముగఁ గానియును వెచ్చము సేయఁ డర్హకాలములనెంతైననిచ్చుఁ
దానెంత చనవరికైననుమనసీఁడు లోకుల మనసంతలో గ్రహించు
నొకరినినమ్మినట్లుండుటయేకాని నమ్మియేమరియుండఁడెన్నడైన
నరసిపూనిన నిగ్రహానుగ్రహంబులు ఫలకాలమునఁగాని బైలుపఱుపఁ
డిట్టియీరాజగోపాలకృష్ణవిభుని । కిష్టుఁడై రాజగోపాలకృష్ణమూర్తి [గాత॥
పుత్త్రపౌత్త్రాయురారోగ్యములనొసంగి । యీయయుగాన నజేయుగాఁ జేయుఁ

షష్ఠ్యంతములు.

క॥ ఏతాదృశగుణజాతా । నీతునకు వినీతునకుఁ బునీతునకు ధునీ
జాత సువిజ్ఞాత కవి । ఖ్యాత కృతిప్రీతునకు నయస్ఫీతునకున్॥ 1.

క॥ శ్రీరాధాకృష్ణపదాం । భోరుహ భృంగాయమాన పూతాత్మునకున్
గారుణ్యమయాత్మునకుం । బౌరాణిక గదిత విదిత పరమాత్మునకున్॥ 2.

క॥ పద్మావతి పదపద్మజ । పద్మజకులపద్మపద్మపతికతికృతిక
చ్ఛద్మునకు విమలమానస । పద్మునకు సమగ్రసత్కృపాసద్మునకున్॥ 3.

క॥ నవనీత మృదులహృదయున । కవనీతల భాగ్యదేవతాభ్యుదయునకున్
భువనాదర భవనాదర । కవనాదర సత్కవిప్రకర సదయునకున్॥ 4.

క॥ రేచెర్ల గోత్రభవునకు । భూచక్ర లసద్యశో విభూతి భవునకున్
స్వాచార ప్రభవునకున్ । యాచకశరణార్థి హితదయా విభవునకున్॥ 5.

క॥ శ్రీసత్యవచనరాగో । ల్లాసోష్ణునకు వెలుగోటిలక్ష్మీనరసాం
బా సర్వజ్ఞకుమార । త్సామ్రసుతాగ్రిమసుత సప్తక జ్యేష్ఠునకున్॥ 6.

క॥ నిజవితరణాదిసుగుణ । వ్రజస్వతఃప్రీత హూణరాజ్ఞీమణి ద
త్త జగత్ప్రసిద్ధబిరుదున । కజస్రిహితసస్యహితదయా శరదునకున్॥ 7.

క॥ అకలంకద్యుతిఘృణికిన్ । సకలారికరీంద్రసృణికి సజ్జనబృందా
రకమణికి రాజగోపా । ల కృష్ణయాచేంద్ర నృప లలామాగ్రణికిన్॥ 8.

కథాసంబంధము.

వ॥ శ్రేయస్కరంబుగా నేఁజేయంబూనిన యశస్కర జగదభ్యుదయ నిబంధ
నంబగు శ్రీ కృష్ణాభ్యుదయ ప్రబంధంబునకుఁ గథా సంబంధం బనుసంధిం
చుచు॥ 1.

శా॥ శ్రీ మాంగల్యము దేవసేనవాగడం జెల్వొంది పల్స్త్రోములం
బ్రామిస్కంగొన వెన్నశక్తి సుకుమారస్వామి భావం బభి
ఖ్యామూలంబుగ శ్రీనివాసపద చిహ్నంబూను బ్రహ్మంబు స
త్యామోదాస్పదమై సలక్షణముగా నస్మత్కృతిం బ్రోవుతన్॥ 2.

శా॥ నేనెవ్వారలచే నుతించినను నిన్నే సౌఖ్యసంధాయిఁగా
నానాకారుఁడవంచు నెంచితిఁ గృతఘ్నత్వంబు రాకుండఁ బై
కేనెవ్వారల నెట్టులెన్నినను నిన్నే యెన్నినట్లెన్ని న
న్నానందింపఁగనిమ్ము పన్నగనగాధ్యక్షా జగద్రక్షకా॥ 3.

శా॥ శ్రీయున్ లక్ష్మియు సర్వమంగళయు ధాత్రిన్ వల్లభాదేవియున్
ఛాయాదేవియుఁ బంచశక్తులుగ నంచద్దేవతాపంచకం
బై యుద్యత్కవిమై గురుండయి యుపాస్యంబై ఫలంబై ధ్రువం
బై యానందమయంబునైన మహిమన్ ధ్యానించి ధన్యుండనై॥ 4.

వ॥ అనియిట్లు శ్రీనివాస పదాగర్భిత తత్పద సంస్మరణా విఖ్యాత హరిహర
హిరణ్యగర్భ బ్రహ్మగర్భ జగద్గురు పరబ్రహ్మసాన్నిధ్య సందర్భ నిర్భరుండనై
విన్నవింతు నవధరింపుము. 5.

క॥ శ్రీచిరభోగసురేంద్రా। రేచెర్లసగోత్రకులసరిత్పతిచంద్రా
భూచరనుతగుణసాంద్రా। యాచేంద్రా సకలసత్క్రియా నిస్తంద్రా॥ 6.

కథారంభము.

శా॥పుణ్యం బన్యుతదృష్టపూర్వ మునిసై పుణ్యంబు శ్రీనైమిశా
రణ్యం బార్యశరణ్యమట్టి సుపవిత్రక్షేత్రమందున్న బ్ర
హ్మణ్యుల్ శౌనకముఖ్యులచ్యుత చరిత్రాకర్ణ నాకీర్ణులై
గణ్యోత్కృష్టుని రామహర్షణిని వేడ్కంగాంచి మన్నించుచున్॥ 1.

ఉ॥సూత పురాణజాత పరిశోధన బోధన పూతవాగను
స్యూత విచిత్రముల్ విజయ సూతచరిత్రము లెంతవిన్న సం
ప్రీతిని దృష్టదీర దలకృష్ణుని జన్మదినంబునేడు మా
కీతఱి వాక్యచాతురి వహించి తదభ్యుదయంబుఁ దెల్పుమా॥ 2.

చ॥అనవుడు సూతుఁడిట్లనియె నార్యశిరోమణులార మీతలం
పును మఱినాతలంపు మనపుణ్యవశంబున నేకమయ్యెఁ గృ
ష్ణుని చరితం బనంత మది సూత్రవిధంబున సంగ్రహించి నే
వినుతు నవీనులట్లిపుడు వీనులకింపుగ నాలకింపుఁడీ॥ 3.

సీ॥ ఒకనాటి గోష్ఠిలో సకలపురాణ పరస్పర భేదకారణము నడుగ
బాదరాయణమౌని సాదరంబుగఁదెల్పె నదిపరమరహస్య మైనవినుఁడు
మనమనోవాసనల్ గనిమనముదరింపఁగోరి పురాణముల్ గూర్చె నదియుఁ
గ్రమతనర్థప్రధానములు పామరులకు భావప్రధానముల్ పండితులకుఁ
గవులుధ్వనికావ్యముత్తమకావ్యమంద్రు। దీనికి నిదర్శనమువాసుదేవచర్య
యిట్లనెసమస్తచర్యలూహింపవలయు।నదియునిదియుఁదలంపముఖ్యములుమనకు
వ॥ తత్క్రమం బెట్టిదనిన॥ 5.

గీ॥ మురళిప్రణవంబు గోపికల్ ముక్తజనము। గోగణంబు చిరంతన గోగణంబు
రాధమూలప్రకృతిలక్ష్మిబ్రహ్మవిద్య।కృష్ణుఁడానందమయతత్త్వమిదెనిజంబు। 6.

మ॥ పరమార్థజ్ఞులెఱింగి పొందఁదగు గుప్తంబైనవేదాంత త
త్త్వరహస్యంబిది వ్యావహారికదశం దత్తత్పురాణోక్తమీ
శ్వరరూపంబు తదేకభక్తిసులభోపాయంబు మోక్షార్థికి
ద్ధర సిద్ధంబిది నేనిదే ప్రకృతమాధారంబుగాఁ దెల్పెదన్॥ 7.

దశావతార స్తవము.

ఉ॥ఎవ్వనిచే జగంబు భరియింపఁగనయ్యె యుగాంతకాలమం

డెవ్వని కుక్షిలోనిలిచె నెవ్వఁడు వారిచరస్వరూపుఁడై
మవ్వపు వేదబృందము సమందకటాక్షముచేతఁ బ్రోచెఁదా
నవ్వనజాయతేక్షణు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 8.
చ॥విగతరజస్తమోనుతుఁడు విశ్వమయుండు ననాదిరూపుఁడై
నెగడినయెవ్వఁడీశ్రుతుల నేర్పడలిర్పసృజించిమించె ని
జ్జగతి నజస్రముం గమఠసత్త్వముఁడై ధరియించె నెవ్వఁ డ
య్యగనిలయప్రియున్ హరి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 9.
చ॥సురరిపుభీతిచే బెగడుచున్ ఫణివాసము డాసియున్న యి
ద్ధరణి సముద్ధరింప నిశితక్షురనిష్ఠుర భీకరస్ఫుర
త్ఖుర నికరక్షతిన్ దనుజకోటులమీటి కిటీంద్రరూప మే
హరి ధరియించె నయ్యజు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 10.
ఉ॥ప్రోదిచెడన్ హిరణ్యకశిపు క్రతుభుగ్రిపురాట్ఛితారధా
రాదృతవక్షమగ్రనఖరప్రకరంబుల గ్రుచ్చిత్రచ్చి ప్ర
హ్లాదున కేదయానిధి హితావహుఁడయ్యె నృసింహమూర్తియై
యాదనుజవ్రజాంతకు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 11.
ఉ॥వేలుపుప్రోలునేలుట కవేలపులీల పొసంగ వామనుం
డై లఘురీతి నబ్బలిగృహంబునకేగి త్రిపాదమాత్రమీ
నేలవరించి యేఘనుఁడు నేర్పడలిర్పఁగ మూఁడులోకముల్
హాళిహరించె నాహరి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 12.
చ॥క్షితిపతులం బరశ్వధముచే వధియింపుచుఁ దత్క్షితీశ్వర
క్షతజ జలంబుచేతఁ బితృకర్మమొనర్చి తనర్చె నెవ్వఁ డ
వ్యాతతపరాక్రమాకరు నవేల విభా విజితప్రభాకరున్
హత నతపాపసంతతి ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 13.
ఉ॥వావిరి నేయవిక్రియుఁ డవక్రపరాక్రమ ధాముఁడై త్రిలో
కీ విపినానలుం గలుషకృత్యు నశేష విశేష ధర్మవి
ద్రావణు రావణున్ సదమదంబొనరింపుచు రామనామకుం
డై విలసిల్లె నాఘను ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 14.
చ॥అసురవిభీతి భంగురతరాత్తధరాస్థలినుద్ధరింప నే
బిసరుహపత్త్రలోచనుఁడు ప్రేమ మెదంబొదలంగ లాంగలో
ల్లసితకరాబ్జుఁడౌచు యమరాట్స్వసృకర్షణ దర్శితోరు వీ

ర్యసహితుఁడయ్యె నయ్యజు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 15.

ఉ॥ హంస బకాఘ కంస నరకాది నృశంస వతంస వంశ వి
ధ్వంసనమాచరింప యదువంశమునం జనియించెఁగృష్ణుఁడై
హంస నవచ్ఛవి ప్రవికచాబ్జరుచి ప్రచురాస్యుఁడెవ్వఁడా
హంస సముల్లసద్యశు ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 16.

ఉ॥ చండతరస్వరూపుఁడయి సర్వసుఖావహసత్క్రియాంగనా
షండ కలిప్రభావ కలుష స్వకులాశ్రమధర్మషండ పా
షండ విఖండనార్థము వెసం గొను నెవ్వఁడు కల్కిభావ మ
య్యండజరాజవాహను ననంతుని నే శరణంబు నొందెదన్॥ 17.

సీ॥ మత్స్యమై బ్రహ్మకామ్నాయంబులనొసంగి కూర్మమై కుధరంబుఁగుదురుకొల్పి
భూదారరూపమై భూతలంబువహించి నృహరియై ప్రహ్లాదునెలమిఁగాచి
వామనాకారుఁడై వసుధయాచనచేసి భార్గవుఁడై ధరాపతులగెల్చి
రామభద్రుండయి రావణాదులఁద్రుంచి బలభద్రుఁడైక్షోణిభద్రపఱచి
బుద్ధుఁడై యెల్లభక్తులనుద్ధరించి। కల్కియై మ్లేచ్ఛులజయింపఁగల్గునట్టి
శ్రీరమానేత సేవకశ్రీవిధాత। మంచిదయచేత మనలరక్షించుఁగాత॥ 18.

శ్రీకృష్ణావతారప్రశంస.

శా॥ ఆ గోవైభవ పుష్ట దష్ట వహనాయాసంబునన్ గోవు గో
వై గోలోకముఁజెంది కుయ్యిడఁగ శయ్యన్ రాముగా రోహిణీ
స్త్రీ గర్భంబునఁబుట్టఁబంచి యటపై శ్రీరాజగోపాలుఁడే
ప్రాగుక్తక్రియ దేవకీతనయుఁడై ప్రాదుర్భవించెన్ భువిన్॥ 19.

మ॥ దయితాజ్ఞన్ రమ భైష్మియై పాడమె రాధాసంజ్ఞయైపుట్టె రా
ధయు గోమాతలుగోపులైరి మునినేతల్ వ్రేతలై రర్జునుం
డయి జన్మించె హరిప్రియుండగునరుం డయ్యెన్ సురల్ రాజులై
నియమింపంబడినట్లుపుట్టి రిలలో నిర్ణీత కాలంబులన్॥ 20.

క॥ రామాకృతిఁ గామాకృతి। గా, ము న్నేమునులు గాంచి కడు మోహితులై
కామాతురతం జూపిరొ। యామునులే, గోపవనితలై పుట్టిరిలన్॥ 21.

మ॥ లలి మీనంబయి సోమకుందునిమె కోలంబై హిరణ్యాక్షుమున్
బొలియించెన్ నరసింహుఁడై యతనితమ్ముం గ్రుమ్మె గుజ్జై బలిం
గెలిచెన్ రామసమాఖ్యుఁడై నృప దశగ్రీవాదులం గూల్చె ని
క్కలికాదిన్ జనియించెఁ గృష్ణుఁడయి తత్కంసాది హింసావృతిన్॥ 22.

దేవకీవసుదేవుల కారాగృహప్రాప్తి.

సీ॥ అదితి దేవకియయ్యె నల కశ్యపబ్రహ్మ వసుదేవుఁడై పుట్టె వారు నూత్న
దంపతులై యేగుతఱిఁ గాలనేమియై క్రూరు కంసుఁడు తేరుఁదోలునప్పు
డశరీరవాణి యాయమ యెన్మిదవచూలు దెగటార్చు నిన్నన బెగడి భగిని
నొంపరా బతిమాలి యుదయించుశిశువులనిచ్చునట్లుగ మాటయిచ్చిన విని
మఱలవారలఁదోడ్తెచ్చి మధురయందు । శృంఖలలఁదార్చి చెఱసాలఁజేర్చె వారి
నిసువులనుదున్మెఁ గ్రమత నెన్మిదవశిశువు। మాయగావునఁ జెయిజాఱెమాయమయ్యె

దేవకీపుత్త్రషట్కపూర్వ వృత్తాంతము.

సీ॥ ఊర్ణామరీచుల కుదయించిరార్గురుసుతులు వారొకనాఁడు సుతయుఁబితయు
నగువాగజులు రమింపఁగఁజూచి నగుటచే నజుఁడు రక్కసులుగండని శపించి
కాలనేమికిఁబుట్టి ఘనతపమొనరింప వారికవధ్యత్వ వరమొసంగెఁ
దనుమాని యజుఁగొల్చిరని కినిసి హిరణ్యకశిపుఁడు పాతాళగర్తమందు
నత్తమిలి దండ్రిచేఁజత్తురంతమీఁద। ననుచుశపియించెఁ గంసుఁడైయవతరించి
కాలనేమివధించెఁ దత్కాలబాల। షట్కమే దేవకీగర్భషట్కమయ్యె॥ 24.

క॥ మునులారకీర్తిమంతుం । డనఁగ మఱియుభద్రసేనుఁడనఁగ సుషేణుం
డనఁగ సుదర్శనుఁడన ఋజుఁ। డన భద్రుఁడనంగఁ గంసహతులార్గురొగిన్॥

యోగమాయా ప్రశంస.

క॥ వాసిచెడిన కంసుని దు । ర్వాసనలకురోసి వ్రేటువాసి చని శుభా
వాస నభోవాసునికి సు । వాసినియై మాయ వింధ్యవాసిని యయ్యెన్॥ 26.

బలరామ జన్మప్రశంస.

సీ॥ రోహిణి మదిరయు రోచన యిళ భద్ర బడబయు సుతనువు బాహ్లికసుత
లేఁడ్గు రిర్వురుకోసలేశ్వరపుత్త్రికల్ కౌసల్య పౌరవి కాశిరాజ
కన్యవైశాఖి సృగాలపుత్త్రిసునామ్ని దేవకసుతులు శ్రీదేవయు శ్రుత
దేవయు నుపదేవ దేవరక్షిత శాంతిదేవయు సహదేవ దేవకియును
వీరు వసుదేవు దేవులు వీరియందు । దేవకీగర్భముననున్న దివ్యపురుషు
నుంచె రోహిణి కడుపున యోగమాయ। దాన సంకర్షణుండయ్యెఁ దక్షుఁడు॥ 27.

శ్రీకృష్ణజాతకనిరూపణము.

సీ॥ ఏతద్యుగావ్యవహితమైన ద్వాపరాంతమున విశ్వావసునామవత్స
రమున శ్రావణమున రవిసింహముననున్న కృష్ణపక్షాష్టమి నిందుసుతుని
వారంబున నిశీథవరసమయంబున రోహిణీసహితచంద్రుండు లగ్న

మగు వృషభంబున నర్ధోదితుండుగా మాంది కర్కాటకంబునందువెలయ
శనియుశుక్రుండుతులను గన్యను బుధుండు।వృశ్చికంబునరాహువు విబుధగురుఁడు
మీనమున నక్రమునమహీసూనుఁడుండ । దేవదేవునిదేవకీదేవిగనియె॥ 28.
క॥ కష్టమగు స్పష్టముగ నీ । కష్టమగర్భమునఁగంసయనుమినుమిన్కై
దృష్టాంతమయ్యెఁగృష్ణుం । డష్టముఁడవతారపురుషులందని మనకున్॥ 29.

నిజరూపప్రదర్శనాది ప్రశంస.

మ॥ హరి గర్భంబుననుండఁగా నలినగర్భాద్యాదితేయుల్మునీ
శ్వరులున్ నిర్భరభక్తిచేఁబొగడిరాపైఁ దల్లికిందండ్రికై
వ్వరికిం జూపనిరూప మబ్బురముదోఁపంజూపి పాపై తథా
తురతంబాపి విధేయమందెలిపి తోడ్తో నర్భకుండై తగెన్॥ 30.

భగవదాజ్ఞాచరణము.

మ॥ తన యాజ్ఞన్ వసుదేవుఁడర్కతనయం దాటించి నందాంగనా
తనయం గైకొని యందుఁదత్తనయుఁగాఁ దన్నుంచఁగాఁ బంచి వీ
తనయుండై తనయున్నతిం గనమి విధ్వంసార్థుఁడౌ కంసుచే
తనయత్నంబునఁ జిక్కకుండ హరిదాఁదప్పించె మాయాసుతన్॥ 31.

కంసప్రతినారదోపదేశము.

మ॥ శిఖిపింఛవ్యజనంబు శక్రధనువై చెన్నార వాతాహతిన్
ముఖరంబైన విపంచి మించుటుఱుమై మోయన్ జడల్మించులై
యఖిలాశ్చర్య కరంబుగా మెఱయ దివ్యన్నారదవ్యక్తి స
మ్ముఖ మందప్పటికప్పుడుట్టి పడియెన్ మోదాశ్రుపుల్ వృష్టిగాన్॥ 32.
మ॥ ననలైసూక్తులు పాద్యమై ప్రవహదానందాశ్రుసంపత్తి సాం
పొనరన్ శ్రీమధురేశుచేనపుడు ప్రత్యుత్థాన సాష్టాంగ వం
దనపూర్వంబుగ సత్కరింపఁబడి తద్దత్తాసనాసీనుఁడై
జనితానుగ్రహుఁడౌచుఁదత్ప్రియ చికీర్షందెల్పి తానేగినన్॥ 33.

కంసప్రార్థన.

మ॥ వసుదేవున్ విడిపించి రాఁబనిచి బావా! దైవయోగంబునన్
నిసువుల్గిట్టిరి నెట్టపంటగ వృథా నేనమ్మిరిన్ నానుడిన్
వినవింబాడియె నానుడిన్ వినుచు రీవిన్ దేవకీదేవితో
డ సుఖంబుండుమటంచు గంసుఁడనె వ్రీడానమ్రుఁడై మ్రొక్కుచున్॥ 34.

కంసదుర్ణయము.

ఉ॥ నారదసూక్తి కులిక్కిపడి నాఁడుమొదల్కొని పోతపాతన
క్రూరుల పూతనాదులని కోరి నృశంసుఁడు కంసుఁడంపఁగా
వారలు దన్నుఁగాంచుటకు వచ్చిరి చచ్చిరి తన్నుఁగాంచుటన్
వారికిఁజిక్కెనెట్లు తనవారికిఁజిక్కులఁ బాపఁబాపఁడై॥ 35.

పూతనాసంహారము.

క॥ ఆపోవఁగనుండనివఁగ। వాపోవఁగఁజన్నుఁగుడువవచ్చిన నసువుల్
వే పోవఁగ నెగఁబీలిచి। పోపో వగలేలయనుచుఁ బూతన నడఁచెన్॥ 36.

పూతనా పూర్వవృత్తాంతము.

క॥ పూతనయులార పూతన। నూతనగాదు మును వామనునిఁదనయునిఁగా
నీతనిఁగోరిన బలిసుత। యీతనువున నిట్టులై తరించె వరమునన్॥ 37.

శకటాసురభంజనము.

క॥ అకటా వికటాకృతిమై। నికటాగతుఁడై తనుంగొనిచనంగను నా
శకటాసురుఁ డెగటార్చెను। ప్రకటార్భకుఁడై హరిం దరంబె నుతింపన్॥

తృణావర్తునికథ.

మ॥ ధునిఁగ్రీడాదరుఁడై త్రపా విధురుఁడై దుర్వాసు దుర్వార శా
ప నిమిత్తంబునఁ బాండ్యరాజసురతాప్రాప్తిం దృణావర్తుఁడై
పెనుగాడ్పై తను మింటికింగొనిచనన్ వ్రేగౌచు వ్రేలాడి యా
పెనటింగ్రిందికిడించి కృష్ణుఁడు వధించెన్ వాఁడు ముక్తింగనెన్॥ 39.

వసుదేవరహస్యాగమనము.

మ॥ వసుదేవుండు రహిన్ రహస్యముగ వ్రేపల్లెంగనంబోయి నం
ద సమక్షంబున మందలోనిలిచి కృష్ణప్రేక్షణప్రీతుఁడై
పసులున్ మీరును దూరదేశమున కీపైఁబోయి కంసార్తి లే
క సుఖంబుండుఁడటంచుఁ దెల్పి చనియెం గాలానుకూలంబుగాన్॥ 40.

గర్గాగమనము.

మహాస్రగ్ధర॥ వసుదేవప్రేరితుండై వ్రజమునకు వెసన్ వచ్చిగర్గుండు తత్ప్రో
క్తసమాచారంబు తెల్లం గ్రమతఁ దెలిపి యేకాంతమందా యశోదా
ఖ్యసతీనందుల్ వినంగా గతభవమున వేడ్కం ధరాద్రోణులై వి
ష్ణుసమీక్షం గోరి శ్రీకృష్ణునిఁ గనఁగలిగెన్ సూచ్యమాలింపుడింకన్॥

నామకరణాదిప్రశంస.

గీ॥ రాధ మూలప్రకృతి కృష్ణుఁడీశ్వరా భ । రం బుకుప నుప్పతిల్లిన బ్రహ్మమగున
ట్టం మఁదద్భావిచర్య సూచించి నామ । కరణమొనరించి మరి సెంచి గర్గుఁడరిగె॥ 42

బాలక్రీడాప్రశంస.

శా॥ బాలక్రోడములెక్క చొక్కునెపుడుం బాలిమత్రటంచుం బ్రసూ
మాలక్రోడము వీడఁడెన్నఁడును రూపుంజూపు నింటింటఁ ద
ద్బాల క్రీడలఁ జూడ నెన్నఁగలరే ప్రస్ఫారసంసార జం
బాల క్రీడలఁ బాడఁ గ్రుమ్మరెదు నస్మత్కృష్ణ కుక్షింభరుల్ ॥ 43

ఉలూఖలబంధనము.

శా॥ వ్రేతల్ వ్రాతములై యశోద విన్నఁగాఁ గృష్ణుండు గావించు బ్రో
స్చేతల్ సేతులు ద్రిప్పికొంచుఁ బలుకంజిట్టాడుఁ దన్బట్టరా
మాతన్ మాతరుణీవిభుండు గెలిపింపం బక్కుఁగాఁ జిక్కుఁగాఁ
బ్రీతిం బ్రాతిగ రోటఁగట్టి దిగదార్చెన్ మద్దులందగ్గయున్ ॥ 44

చ॥ నయమున నెంత చెప్పిన గుణంబు గనంబడకుంటె నింత ని
ర్భయు గుణహీనుఁ గాన మవురా గుణవంతునొనర్తునంచుఁ ద
ల్లి యొకగుణంబుచాలమి బల్తేయని యొప్పగుణంబులంటఁ గ
ట్టియు నవి చాలమిన్ విసువ డింభకుఁ డంబకుఁ జిక్కునొక్కటన్ ॥ 45

అర్జునద్రుమభంజనము.

క॥ ముద్దుల కృష్ణుఁడు ధృష్ణుఁడు । మద్దిలవలెనున్నరోలు మధ్యమెనయరా
మిద్దెలకడ ముద్దులవలె । మద్దులువడఁగించుఁ దల్లిమదిఁదల్లడిలెన్ ॥ 46

నలకూబరమణిగ్రీవశాపవిమోచనము.

శా॥ కేళీచ్ఛన్ నలకూబరుండును మణిగ్రీవుండు ఁ గ్రావాటవిన్
త్రీశాభగ్నులు నగ్నులై సురమునిన్ వీక్షించి తచ్ఛాప రూ
పాలాపంబుల మద్దులై యిపుడు కృష్ణాకృష్టులై గిట్టి యా
లీలాబాలకు నాజ్ఞఁగొంచుఁ జనిరోలిన్ దివ్యరూపంబులన్ ॥ 47

నవనీతభక్షణకారణము.

శా॥ చోరుండై ప్రతియింటవెన్నఁదినెఁ గృష్ణుం డేటికో యందు రీ
సారస్యంబు వినుం డలభ్యఫలదీక్షన్ భావ్యనర్థప్రతీ
కారంబాదిన చేయుటర్హమనుదీక్షన్ భావిదావార్చులన్
క్షీరంబుంగొనుభంగి మ్రింగ నుభయత్రైమార్గమన్నైతగన్ ॥ 48

విశ్వరూపప్రదర్శనప్రశంస.

ఉ॥ పక్షములేదు కృష్ణునకు భక్తశరణ్యుఁడు జాతమాత్రుఁడై

రూక్షులు గానలేని నిజరూపముఁజూపెను గన్నతల్లికిన్
రక్షణ లక్షణ క్రమధురంధరతం బరికించి చూపె మృ
ద్భక్షణ జృంభణ క్రియలఁ బాలకమాతకు విశ్వరూపమున్ ॥ 49

బృందావనప్రవేశము.

క॥ నందసుతులకగు నుపద్రవ । ముం దలఁచి భయం బమందముగ మందలతో
నందాదులు బృందావన । ముం దాదులతోడ నేగి ముదమొందిరతిన్ ॥ 50

పురనిర్మాణప్రశంస.

సీ॥ నందనందనుఁడు వారందఱువినుచుండ నిందు సుందరదేవమందిరములు
గలవపి దేవతాకరుణచేఁ గాని కన్పడ విప్వనాధిదేవతను గొల్వఁ
డన వారు చండికనర్చించి నిదురింప విభుతలంపు నెఱింగి విశ్వకర్త
యక్షులు పదిలక్ష లాత్మశిష్యులుమూఁడు కోట్లుఁదానును రత్నకోట్లుదెచ్చి
పంచయోజనపరిమిత పట్టణంబు । సపరికరముగ నిర్మించిచనిన వెనుక
మేలుకని చూచి కృష్ణుని మెచ్చివారు । దమకుఁదగు నిండ్లలోదిగి తవిసిరపుడు ॥ 51

బృందావనప్రశంస.

సీ॥ నందీంద్రకలహంబునందు ముక్కంటి మిక్కిలికంటిమంట మున్గివ్వతినుతి
నంబుధిదరిఁజేర్ప నది జలంధరుండయి బృందను బెండ్లాడి యింద్రు గెలిచి
సురముని పెరరేఁప గిరిజకై యాసింప హరియనతాతనికిఁ బోరాటమయ్యె
హరిసిద్ధుఁడై బృందదరికేగి గోష్ఠిలోఁ దత్ప్రష్టుఁడై జలంధర కబంధ
మా సతికిఁజూపి బ్రతికింపుఁడనఁగ నందుఁ । జొచ్చి క్రీడించె బృందయాచొప్పుఁదెలిసి
యలిగి సాదఁజొచ్చె హరియందుఁ దులసినాఁటె । నాటిబృందావనం బెబ్బృందావనంబు॥

సీ॥ మునురాధికాశాపమున సుదాముఁడు శంఖచూడుఁడై ధరత్రధ్వజునిసుతయగు
తులసియుఁ దానుఁ జతురత్రఖుపంపున దంపతులయి సుఖియింపుచు నొక
మన్వంతరంబేలె మహినప్పు డమరులు స్వాధికారభ్రష్టులగుట కలిగి
హరుఁడు బోరాడరా హరివిప్రుఁడై స్వదత్తకవచ మాదనుజు నడిగి
తొడిగి శంఖచూడుండయి తులసినెనయ । శంఖచూడుని హరుఁడొంచె శౌరితులసి
దుర్నయముల సారగ్రావ తులసులైరి । తద్వనంబయ్యె నిపుడు బృందావనంబు ॥ 53

సీ॥ శ్రీదారభక్తుఁడై కేదారనృపతి భూదారులయందు సుదారుఁడగుచు
బహుయజ్ఞములొనర్చి భగవదర్పితములు చేసి జైగీషవ్య శిష్యుఁడగుచు
ఘోరతపమొనర్చి గోలోకమెనసెఁ దద్విభుపేరఁ గేదార తీర్థమయ్యె
నందు స్రుందినవారి కలవడు మోక్షమాతని పుత్రి బృందయుఁ దపమొనర్చి

హానివరునిగ వరియించి యతివిశోర్ణ । లోలయగుచుఁ గ్రీడించి గోలోకమెనసి
రాధతోఁ దుల్యయై యుండెరమణఁ డుఁ ద । త్తపోవనమయ్యె బృందావనంబు ॥ 54

శా॥ రాధా షోడశనామమధ్యగతమై రాజిల్లు బృందాఖ్యత
ద్రాధా కృష్ణవిహారయోగ్య వనమే తానయ్యె బృందావనం
బాధన్యుల్ ధర నుప్పతిల్ల నదియుం బ్రాదుర్భవించెన్ విమం డీ
ధాత్రిం బ్రతికల్పమందు నిదియే బృందావనంబై తగెన్ ॥ 55

వత్సాసురసంహారము.

క॥ వత్సాసురుఁడొకతఱిగో । వత్సాకారమునఁ దన్ను వచ్చినఁ గని శ్రీ
వత్సాంకుఁడతని నైదవ । వత్సరమున ద్రచ్చె గోపవత్సలుఁ డగుచున్ ॥ 56

బకాసురభంజనము.

గీ॥ మాధవునిఁ బ్రధానమల్లనిబర్హణ । న్యాయ మొంతిగ మింగె వరేఁడుపొంగె
నోర్వజాల కుమిసె నుమిసిన హరి బకా । సురుని చీల్చి కూల్చె సురలు పొగడ ॥ 57

అఘాసురసంహారణము.

గీ॥ పేరుసార్థకముగఁ బెనుపాఁప రూపూని । మ్రింగెగోపకులను గృష్ణ నఘుఁడు
పాపహారిశౌరి యూఁపిరి కద్దమై । రుద్ధము వాని శేజమెనసె హరిని ॥ 58

శ్రీరాధాకల్యాణము.

సీ॥ నందుఁడానందంబున సనందనుండయి మందడాయఁగఁ బోయి యందమంద
కందబృందంబు మిన్నంది గోబృందంబు బెదర వల్లవులెల్ల బెదర నుఱుము
నురమునఁ గృష్ణుఁ జేర్చిరి రక్షనీకొంచు నెడ రాధ రా మెచ్చి కృష్ణునిచ్చి
గర్గోక్తిఁగని రాధికకు మ్రొక్కి తద్దత్తవరుఁడయ్యె రాధయుం బరునిఁగూడి
చనుచు సంకల్పజనిత రాసస్థలమునఁ । దమునిబస్థితిఁ బలఁచునంతే విధివచ్చి
యుభయులకు మ్రొక్కి కూతుఁ డొజ్జయుమగఁ । రాధనప్పుడు పెండ్లాడె మాధ
(వుండు ॥ 59

రాధావతారకారణప్రశంస.

సీ॥ పితృకన్యలు కళావతి రత్నమాల మేనకయు నాఁ గలరు మేనకహిమాద్రి
సతియై యుమను గాంచె జనకరాట్పత్నియై రామపత్నిని గాంచె రత్నమాల
మనుకులేంద్రుని సుచంద్రునిఁ గళావతిఁ బెండ్లియై మాధవాంశజు నతనిఁ గూడి
వేయేండ్లు గ్రీడించె విధిఁ గొల్చియతఁడు ముక్తినిగోరసహము క్తి కనుమతిఁ గొనె
నతఁడు వృషభానుఁడుగఁ గళావతిగఁ దాను । బొడమె గోలోకమున రాధమును సుదామ
శాపమున వారికుదయించె సిరదిహారి । దనుఁ గని విముక్తులనుడుఁ గృష్ణునివరించె ॥ 60

సీ॥ కృష్ణుండు విరజయేఁ గ్రీడించుటరసి నెచ్చెలిఁ తెచ్చరింప నొచ్చి కనవచ్చు
రాధ సుదామునుఁ గని రోసిమి సదలించు బెట్టేఁగి శ్రీకృష్ణుఁడదృశ్యుఁడయ్యె
నదియయ్యె విరజ యింతయుఁ గాంచిచనె రాధ యేటిబోటినాసర్చి కృష్ణుఁడెనయ
నుతులనే ద్వారఁగాంచి పతిరాధనొంద నందనులబ్ధలగునట్లునది శపించె
మనుజుఁడవు గమ్ము శ్రీ లేమాత్రి పొమ్మనుచుఁ గృష్ణు। ననిచియు సుదాము నసుర
(గమ్మనియె రాధ
కామినివిగమ్మనుచు రాధికనుశపించి శంఖచూడుఁ డతండయ్యెశాపమహిమ ॥ 61

పర్యుషితాన్నభక్షణము.

సీ॥ విధుపరివేషంబు విధమునఁ గోపాలుర్ విధుఁ బరివేష్టించి వివిధ విధుల
గారవింపుచుఁగోరి కోరగింపుచుఁ జల్దు లారగింపుచునుండ శౌరి లేచి
క్రేపు లేపొలమున మేపులకేగెనో కనివత్తుఁ దినుచుండుఁడనుచుఁ జనుచు
వానిఁగానకవచ్చి వారిఁగానక మెచ్చి వారిజాసను మాయ వమ్ముసేయ
నన్నిరూపులు దానయ్యెయింటనింట। గుట్టుఁజెట్టెట్టకొక్కయేఁ డిట్టుగడపఁ
గడపట భయంపడుచునల్వఁడకిల్వ। నగుచు మెప్పించి యెప్పటి పగిదినుండ॥ 62

ఉ॥ వచ్చితె నెచ్చెలీయనుచు వత్సలతవత్సలఁగౌరచి వచ్చుటకా
మెచ్చుచునున్న యన్నములు మెక్కుచు నెక్కుచు నిండ్లకేగి త
మ్మెచ్చతరాహిగ్రమింగ నితఁ డున్నతుఁడై బ్రతికించెనంచుఁ దా
మచ్చరు ముచ్చటింపఁ గరమచ్చెరువై హరిమెచ్చి రందఱుకా॥ 63

ధేనుకాసురసంహారము.

సీ॥ పలుగండములు దప్పెఁబౌగండదశయొప్పె నుత్సవమొనర్పఁ నారగించి
గోపాలకులఁ గూడి గోగణంబులతోడ నాటలాడుచు వనటఁగూరి
తాళివనముఁ జేరి తత్ఫలంబులఁగోరి యొకచెట్టు బిట్టూఁపనున్నచెట్టు
తాఁకి పండ్లుజలజల రాలుచప్పుడు విని రాసభమంత
తన్నఁ దా ధేనుకాసురుఁ దతిమిపట్టి। తట్టి గిరగిరఁజుట్టి యాతాటిచెట్టు
విరిగిపడునట్లు విసరిచంపించె శౌరి। హలికిఁదాలాంక నామంబు గలుగునట్లు॥ 64

కాళియమర్దనము.

సీ॥ జను లక్షాభీతులై మును నెలనెలకు భక్ష్యములు భోజ్యములు వృక్షముల క్రింద
నిడ సర్పములు వానినెల్ల నిజాంతికుండగు ఖగపతికీడ నవిహరించి
గరుడభయంబునఁ గాళియుండరుదెంచి సౌభరిమత్స్యహింసకు సహింప
కురగాంతకుండు రాకుండశపించిన యమునా హ్రదంబున నడఁగియుండ
తద్విష విమిశ్రతోయంబుఁ ద్రావిపడిన। గోపగోపాళి బ్రతికించి యాం విసాళి
నడఁగఁ ద్రొక్కియుఁ దత్సతిప్రార్థనమునాడిచెఁ గృష్ణుండు రక్షగానడుగఁబెట్టి॥ 65

దవానలభక్షణము.

ఉ॥ కాళియసర్పముఖ్ విడిచి కంజదళాక్షుఁడు నిర్గమింప గో
పాలురు నందముఖ్యులును బందుగులుం గడుసంతసించి రా
పై లలిఁ గాఁపు విచ్చెఁ బాదువంగ ననంతుఁడు గ్రోలిలీలమైఁ
గేళి నిపంబునం దునిమెఁ గృష్ణుఁడు గాద్రుపబలం బ్రలంబునిన్॥ 66

మ॥ నిలువుండీరముఁ జొచ్చెఁ జిచ్చు పసులన్ నిండారఁగాఁ బైగలం
బిలువుండీరమరం గమంగొనకుఁ డీపీడం దొలంగించుమీ
చెలువుండీటము గానుఖంతముని యాచిచ్చున్ వడిన్ మ్రింగి తా
నలభాండీరముఁ జేర్చె వారి హరి కవ్వాక్షిప్త డిండీరమున్
దళడిండీరము, కాననాద్ధికి మధూద్యద్గండ పిండారమున్॥ 67

గోపీవస్త్రాపహరణము.

సీ॥ పల్లెవల్లవులుల్లసిల్ల నల్లనిగొల్లపిల్ల పిల్లనగ్రోవి వెదవిఁ బాదవి
మెల్ల మెల్లన నూఁది యల్లిబిల్లి గమూది గొల్ల వ్రేల్లను బాఁదుకొలిపి మెలపి
త్రుల్లిమ్రోల్లి గురింపఁ జల్లచల్లఁగ రాగ మల్లనల్లనఁ బాడుననుచుఁ జనుచుఁ
దల్లిపిల్లనుఁ బిల్లతల్లినొల్లకవిని గొల్లత ల్లలి మరులొల్కనుచు ననుచు
నల్లమునఁ బొల్చినదినిల్చి యొల్లెలొల్చి। మొల్లమగఁ బెట్టి సిరాజగొల్లఁగొట్టి
యుల్లసములాడి మెఱచి సిగ్గెల్లఁ జెఱచి। పల్లవుండయ్యొ రాధికావల్లభుండు॥ 68

విప్రవనితాశాపవిమోచనము.

మ॥ పసులం గాచుచు నాఁకటం బడలి గోపశ్రేణి నంపించి భూ
త్రిదశుల్ పొందనవారి యాగ్రకడఁ గోరింపన్ సతుల్ భక్ష్య భో
జ్యసమేతంబుగ వచ్చి యిచ్చిరి విమోక్షంబిచ్చె తచ్ఛాయల
వ్యసుఖాదిత్యుల చేరఁబంచె హరి తత్ప్రాగ్జన్మశాపఘ్నుఁడై॥ 69

విప్రవనితాశాపకారణము.

మ॥ ఇవియెల్లన్ వెలుఁగుంగుఁడాంగిరసు లగ్నిం జ్ఞాన విమర్శింప కీ
ముదితల్ మోహితలై రటన్న భ్రమచే మున్నగ్రశాపంబొసం
గి పిదియన్నిక్క మెఱింగి కృష్ణకృప ముక్తింగాంచి రీవారు యలన్
సుదతీత్వంబు వహించి మము తనయుఁడంచుం బల్కి వీరై రిటుల్॥ 70

గోవర్ధనోద్ధరణము.

సీ॥ ఏఁటేఁటఁ బచరించు నింద్రయాగము మాన్పి శైలేంద్రయాగనిశ్చయ మొనర్చి
గోవులకును భూమిదేవులకును దీనదేవులకును తృప్తిఁ జేయఁబడి

గిరిరూపధారియైకృష్ణుండు నందాదులొసఁగినవరదపాయసములెల్లఁ
దానారగింపఁబంతమున నింద్రుఁడు సప్తవాసరంబులు జాళ్లవానగురియ
గోవులను గోపికలనెల్లగోపకులను । గావ గోవర్ధనంబెత్తి కదలకుండ
గొడుగుగాఁబట్టుటరసి శక్రుండువేడ।నతనిరక్షించె సప్తమవాసరమున॥ 71

ఇంద్రప్రార్థనాంగీకారము.

మ॥ వెరఁగై యింద్రుఁడు చిక్కి మ్రొక్కి సుతుఁడౌ విష్ణుచ్చుపై వత్సల
త్వ రమం బాయకప్రోవుమంచుఁబలుకం బ్రాణంబులపాండవుల్
ధరయేలింతును వారిచే రణములో ధాత్రీభరంబెల్లఁ దీ
ర్తు రహిం గంసముఖాదులందునిమి తోడ్తోనంచు గృష్ణుండనెన్॥ 72

సర్వలోకప్రదర్శనాదిప్రశంస.

చ॥ వ్రతమొనరింప నందుఁడొకవాసరమందసురార్థవేళనా
ప్లుతుఁడగుచుండఁగా వరుణలోకముఁ జేర్చిరితద్భటుల్ మహా
ద్భుతముగఁగృష్ణుఁడేఁగి పితఁదోడ్కొనిరా వెఱగంది రంద ర
చ్యుతుఁడునుసర్వలోకములఁ జూపెఁ దదర్థనసార్థకంబుగన్॥ 73

సాయంకాలాద్యభివర్ణనము.

ఉ॥ అంత దినాంతమయ్యె హరిదంతరదంతురకాంతిశాఖి శా
ఖాంతర నంతరాయతనిజాయత నాపతనాతనూద్యమా
ద్భ్రాంతశకుంతమంతికదురంత వియోగభయాగతిహత
స్వాంతనితాంత తాంతమదనాకలనాకుల కోకకాంతమై॥ 74

*మ॥ అపరాద్రీభవిభుండురాకతతికిన్ ఖాయూనక్రసంగ్రస్తదే
హపరార్థుండగుచున్ విశావతువుతుండౌ టాలించి మేల్రంచి కా
లపయోజాక్షుఁడులీలఁదగ్గ్రహముదూలన్ సూర్యచక్రంబువై
చి పడంగొట్టఁగఁజిమ్ముత్తరక్తమనమింసెన్ సాంధ్యరాగంబొగిన్॥ 75

క॥ ఇనశశులిరు మొగములు [illegible] ఘనమగ లలిగరిణి కిరణజాలమువానై
తనరెడు రోదసిమద్దెల।యనఁదగె ఖగరుతముగ్రోమకునదిగాదుగదా॥ 76

చంద్రోదయవర్ణనము.

క॥ ఉదయాచలవల్లీశక్రా।భ్యుదితసముద్భోగిభోగ్రమాయనఁ జంద్రుం
డు దనశ్చ్ఛేదత్కళంకము।మృదుదుచియగు కృష్ణపాదమేకాదుగదా॥ 77

*పద్యాంతరము॥ క॥ అపరగిరికరితనువనా।తపముకొగ్రహించుదంతిఁగిలిబడియెమా హరియొం
దపన సుదర్శనమునఁద।ద్రివుఁగ్రమతఁగఁగ్రమణ నెత్తురేపంబుగదా॥

క॥ చదల నెడు జమునమడువునఁ । బొదలు సమయ కాళియాహిభోగఫలకము
ట్లుదిత శశిబింబములకెం । దదంకము యదూద్వహునిపదము గాదుగదా॥ 78

క॥ మిన్న నియొడి మున్నీటన్ । ఛిన్నంబగు శుక్తికరణిఁ బెంపెసలారన్
వెన్నెలదొర తారకలు స । మున్నతిఁ బైఁబడిన ముత్యములు గావుగదా॥ 79

సీ॥ అలశరద్రాత్రియందలరుచుఁ గృష్ణుండు మురళి వాయింపఁగా ముదితలెల్లఁ
దమపనుల్ విడిచి తత్సన్నిధి కేగిరి తారాని సతులు తత్ప్రియాచిత్త
లైముక్తిఁగనిరన్న యన్న మిన్నలఁగని వెన్నుఁడెన్నెన్నియో విధులు దెల్పి
పొమ్మన్నఁబోకున్న మురిసి కన్పడకున్న వెదకియుఁగనలేక వసికి కొసకు
తనత్రయతఁగాంచి జనాత్తవితచ్చరితలు । దామె యొనరించి మధురగీతములఁ బాడ
దఱుగలిఁగి తోఁచి బ్రతిమాలి దానవారి । దాను వారిరాసక్రీడఁదనిసి తనిపె॥ 80

సరోవరవర్ణనము.

చ॥ పరిపరి కేళికాళియను పల్లరమం దరమోద్భవమిత్రకీ
ల్బరిణలఁ గ్రమ్ముత మెత్తన కొలమున్నల పేరిటి వేల్పుదాలఁ గొ
ల్చరహి వహించి గట్టుపయిఁ జుట్టను బుట్టిన ప్రొత ల్లాసులన్
విరులను బువ్వుఁ దేనియలు వెండియుఁ బండులు రాల్చు మెండుగన్॥

ఉ॥ తమ్ముల గుంపునందలి రుతమ్ముల పెంపున శీతవాతపో
తమ్ముల పంపున సత్ధుమృతమ్ముల నింపు ననంగునంపమొ
త్తమ్ముల సొంపున స్వహుగతమ్ముల ముంపున నీదు హంసజా
తమ్ముల తెంపునం బలుకతమ్ముల నింపు నయించు కాంక్షికన్॥

సీ॥ జిగి నాఁచుదీఁగలు చిగురుదర్భలు గాఁగ నలిననాళములింధనములు గాఁగ
ఫుల్లరక్తాంబుజంబులు నిప్పుకలు గాఁగ ఘనకేసరంబు లక్షతలు గాఁగ
మధుగసపూరంబు మధురాజ్యధారగా మధుకరరాజి ధూమంబు గాఁగఁ
దీరభూజములు బుత్విగ్జనంబులు గాఁగఁ దత్ఖగధ్వనులు మంత్రములు గాఁగఁ
దమిత్ర మొగ్గలు బలుయూపదారువులుగ । మనత్రథాధ్వరి గావించుమానినీజ
నాతిమానాశ్వమేధమహాధ్వరంపు । నెలవను తలంపు నింపు నళ్ళోకులనిసొంపు॥ 83

క॥ క్రమమత్స్యకూర్మరేఖో । ద్గమసంపల కంకణోద్ది శ్రీకరమై
కమలాకర మాయునదే । త్కమలాకరమొప్పు విమలకమలాకరమై॥ 84

చ॥ భువనధురీణతాయుతనభోగనుతస్థితియై శశిద్యుశ
బ్దవివృతిసౌష్ఠవాకలనభాసిలి దృక్ప్రతిభావభావ్యమై
సువిశదమై రసాతలముశోభిలఁజేయుచుఁ బదత్రిలోచనా
నవరతశయ్యనా నది యనంతవిలాసముఁ జూపు నెంతయున్॥ 85

సీ॥ సమ్యక్ప్రసాదవత్సరసభావంబున ఘనమధుపాటనాకెలనవలనఁ
బ్రబలగాంభీర్యధారంధర్యసంగతి మహనీయభువనసంభరణగరిమ
మత్స్యకూర్మాదిసంభవహేతుకస్థితిఁ గువలయవిలసనాతుంగమహిమ
సంతాపమునడంచుచల్లఁదనంబున నాశ్రితసులభమై యమృతమిడుట
దౌత్యమువహించియును సుదంచితద్విరేఫ। శబ్దలక్ష్మీత్రిద్యదమితాబ్జసముదయాస్ప
దత్వగౌరవమున మీఱుదానవారి। మానసమునేమనఁగవచ్చు దానిసొబగు॥ 86

చ॥ అరుణకరోత్కరారుణ సుమాంచల చంచల చంచరీక సం
చరణసమంచితామ్రతరు సంచయముల్ జలబింబితంబులై
పరఁగుఁదదీయతీరమున వహ్నికిఁగంటి ముపర్యధోముఖ
స్ఫురణము నేఁటికిందనుచుఁ జూపరులబ్బురమందిచూడఁగన్॥ 87

ఉ॥ మీఁదుగఁ బాదముల్ పఱపి మేదిని నొదలలాఁచి మాధవై
కోదయ పాదరాత్త్రిక వనోదరమందు జపించువారిగా
నాదరినున్నయున్నతనురాగములం గమలాకరప్రస
న్నోదకమందుఁ జూచి చెలియొక్కతె త్రొక్కఁగ నవ్విరందఱున్॥ 88

జలక్రీడాదిప్రశంస.

శా॥ రాసక్రీడలఁ జేడెలందనిపి యా రాజీవనేత్రుండు పే
రాసన్ వారివిహారముల్ సలిపి నిర్యచ్చంద్రికాసాంద్రధా
రాసంపాతసుశీతసైకతములన్ రాజాస్యలంగూడి యా
రాసంభోగమొనర్చె నస్ఖలితుఁడై ప్రత్యేకరూపంబులన్॥ 89

గోపీసంశయవిచ్ఛేదము.

సీ॥ తత్త్వజ్ఞులస్ఖలితబ్రహ్మచారిగా నిచ్చకంబాడుదు రింతకాని
యిందఱితోఁ గృష్ణుఁడిట్టురమింపుచు నస్ఖలితుండెట్టు కానటంచు
నగుమగువలకెల్ల నమిత్రకపుట్టుట శాకరేయిదుర్వాచుఁడుగ్రుఁడగుచు
నాకొంటినన్నముల్ దేకున్నశపియింతునని యమునాపారమందుమెఱయ
యమునదాఁటి రాఁగ నసమర్థలై వారు। పన్నినట్లచేసి యన్నములిడ
కృష్ణుఁడస్ఖలితుఁడు ఋషిశశ్వదుపవాసి। యనుచునమిత్రవేఁడుకొనిరి వారి॥ 90

గంధర్వ శాపవిమోచనము.

మ॥ నగమున్నాంగిరసుల్ గురూపులని గంధర్వుండు వారల్ శపిం
పఁగఁబామైయుటనందు ౘ్రమింగె హరియొంపఁదొంటి రూపంబుతో
గగనంబంటి సుదర్శనుండను భవత్కారుణ్య సంపత్తిచేఁ
దగె శాపముక్తమటంచు మ్రొక్కెచనియెన్ దేదీప్యమానాకృతిన్ ॥ 91

శంఖచూడచూడామణి హరణము.

చ॥ కొనకొని శంఖచూడుఁడను గుహ్యకుఁ డొక్కవిలాసవేళ న
ల్లనచని వల్లవీజనములంగొని పాఱఁగ శౌరి సీరితో
వెనుచని చీరి వారి విడిపించుచు వానివధించి తనత్రణిం
గొని చను దెంచి యిచ్చెనిట గోపికలంగని కామసీరికిన్ ॥ 92

కపిద్ధాసుర (కాలకవికుల) సంహారము.

సీ॥ బలియన్నయగు కాలకవియనురక్కసి వెక్కసముగనిక్కి వెలఁగయగుచు
వెలిఁగె నబ్బలియుని బలగముకఁటకతరువులై పెరివె నాతనిసహస్ర
సుతవతులగు సప్తసుతులు గోమూర్తులై ఘటతుల్య తత్ఫలచ్ఛటలఁదినుమ
బలిసిరిందఱును దత్ఫలవిషవాతంబు లాభీర గోనివహార్తిఁజేయ
శంభుఁగొల్చి తత్ప్రేషితశంఖకర్ణ । భూతపరవశ విధివాక్యముల నెఱింగి
సీరతోశౌరిచని వారిఁ జీల్చి కాల్చి । మని చెగోగోపకుల నిరామయులఁజేసె ॥ 93

వృషభాసుర సంహారము.

మ॥ వృషభంబౌచు నరిష్టనేమియను దైత్యేంద్రుండు దీంద్రించి గో
వృషముల్ గొందలమంద మందపయిఁబర్వెం బర్వఁ బర్వేంద్రుఁడు
నిశిషితధ్వాంతమునట్లుమంచె నవుడానీరేజ నేత్రుండు త
ద్విషమాకార విషాణమూడ్చి యదియే దివ్యాస్త్రమై తోడ్పడన్ ॥ 94

కేశి సంహారము.

క॥ శైశవమునఁ గేశవుఁడ । క్లేశంబున నీసడించి కేశియనెడు నా
కేశవిరోధినడఁచిలో । కేశవినుతిఁ గాంచె వశమయిడి శిశువులకున్ ॥ 95

కేశి ప్రలంబ వత్స బకాసురుల పూర్వవృత్తాంతము.

సీ॥ గంధమాదనమున గంధవాహాఖ్య గంధర్వతపస్వికి నందనులయి
తగు సుదర్శన సుహోత్ర సుదేవులును సుపార్శ్వుఁడును దుర్వాస శిష్యులయి
యోగబలమున రాధేశ పార్శ్వస్థులై పదత్రపూజనిత్య వ్రతంబుగఁ దదర్థ
మమహ్రాలనికిఁబోయి కమలముల్ గోయుచు శివపశ్యస్థులైతమ చెర్దుఁదెల్పఁ
జిత్రసేనుసేనమున్నన్న శివునియాన । దప్పదవి కృష్ణుచేతై వారితలఁపుడదీర్చఁ
శివుఁడు విడువగవారకేశి ప్రలంబ । వత్సబక దైత్యులై ముక్తిఁ బడసిరిపుడు ॥ 96

వ్యోమాసుర సంహారము.

మ॥ ఇటులశ్వంబగుకేశిన్గాంచి యటుపైఁ గృష్ణుండు గోపాలితో
నటవిందాఁగిలిమూఁతలాడు నెడ వ్యోమాఖ్యాసురుండర్భకుం
డటులై యాటమిషన్ గభీరగుహలో నాభీరులన్ దాఁప న
క్కుటిలుం ద్రుంచి గుహాగతార్భకుల దోడ్కొంచుఁ జనెన్ మందకున్ ॥ 97

మాతులాహ్వానము.

సీ॥ వినుఁడు నారదుఁడు కంసునకుఁ గృష్ణప్రశంసయును గృష్ణునకుఁ గంస ప్రశంస
యును దెల్పవినికంసుఁ డుగ్రుఁడై వసుదేవు నటకరా వారించె నారదుండు
పిమ్మట నక్రూరుఁ బిలిచి పిమ్మటలచందములెల్లఁ జెప్పి బృందావనమున
కిప్పుడనే వేగి యప్పనంబులఁగొని రామకృష్ణుల ధనుర్యాగమునకుఁ
దోడుకొని రమ్మన నతండు గూడదనుచు। నెంత చెప్పిన వినకున్న నీశ్వరాజ్ఞఁ
ద్రోయరాదని యెఱిఁగి యక్రూరుఁడరిగి। రమ్మనఁగఁ బోయి రాచరిత్రముల వినుఁడు

దివ్యరూప ప్రదర్శనము.

మ॥ యమునం దాఁటి రథాధిరూఢులయి వారక్రూరు నీక్షింపఁ దో
యమునం ద్రుంగుచు నీటఁ బైటనొక చాయం గాంచె శ్రీకృష్ణ కా
యమునంతన్ భ్రమదీరమున్గి యతఁడాయ్యం బాపరాశయ్యనె
య్యమునన్ వర్తిలుమూర్తిఁ గన్గొను వెరంగై మ్రొక్కి ధ్యానింపుచున్ ॥ 99

సీ॥ మలనూని విలువోని నలుపూని చెలువారు పులిగోరు తీరు కన్బొమలవాని
తొలిగుండు తలనుండు నలనిండు నెలమించుఁ గికురించు తెలిబొమ్మిడికము వాని
కటితాల సరిగాలు నెటిచాలు నెటిచోలు గదిరెడు కుదురైన నుదురువాని
కోలగాని మెఱుఁగాని నెఱితూనికంబుల నందమౌ హెంబాజుబందువాని
తెలిపసుమా ఱేని మానికంబుల జగాని। గార మొగిఁ గేరి జిగిదేరి మీఱునాసనల
వడకువిడని వ్వటిల్లుమవ్వంపుదివ్య। చొక్కమొకచక్కఁ జేర్పుచేర్పుక్కవాని ॥ 100

దివ్యరూప వర్ణనము.

సీ॥ అంగదలంగదలంగదలంకించు చౌలంగదముల నెసంగువాని
మురిపెంపు సిరిపెంపు నరహింపు రతనంపు పేరు పేఱురమున మీఱువాని
ముఱుగుల్ వెలుంగుటుంగరములుం గరములం గరమలంకృతులుగాఁ గలుఁగువానిఁ
జెనుమించులను మించు పికిలిపించెపుఁగుచ్చు ద్రేలాడు మొలత్రాడు వెలయువాని
తళుకుమగతాలుఁ దొగతాలుఁ దమ్మితాలుఁ। బల్లుదొరతాలుఁ గలితాలుఁ బ్రొద్దు
[తాలుఁ
దాయొరలచాలు నెలతాలుఁ దలుపుతాలుఁ గలుఁగు మేల్కొందనపుటందెల
[లవాని ॥ 101

సీ॥ అలసంపఁగుల జొంపముల పెంపడలనొంపఁగల సొంపుగఁ నాస గలుఁగువానిఁ
గురువిందములఁ గెంపుటరవిందములఁ జెంపుఁదొలఁగింపు మోవినవ్వులయువానిఁ
గ్రమవృత్తసమ చిత్తజమహాస్త్రనిషంగకమనీయ జంఘాయుగంబువాని
వెలిదమ్మిల మదమ్ము వెలిజిమ్ము చెలువమ్ము గలనిడువాలుకన్నొవలవాని
నిడుభుజంబులవాని నుందొడలవాని । నొగులడఁచువాని గూఢజానువులవాని
మేలిజెడువానిచక్కని మేనువాని । శ్రీరమాజానినపుడు దర్శించివచ్చి॥ 102

చ॥ నునువినుచూలి మేఁత వయినూలొక్కని సిబ్బెపులిబ్బి బ్రబ్బుబో
టి నెరులు మేలిత్రటూరవు కడిందియనుంగున గొప్పనొప్పఁ జా
లనశొనగోటఁ జిక్కవెడలింపుచునింపుగఁ బాలవెల్లియం
దు నెగడుచున్ననిన్నుఁదలఁతున్ మురమర్దన శ్రీజనార్దనా॥ 103

ఉ॥ ఈనదిలో మునింగి భవదీక్షణతృప్తుఁడనై భజించితిన్
మానసికార్చనార్చితనుమంబులె నీపయినుంటఁగంటి ని
క్లైనిపుడీ వెఱుంగనటు లేమిగనంబడెనీట నంటివో
దీనశరణ్య కృష్ణ భవదీయమహాత్మ్య మెఱుంగ శక్యమే॥ 104

శా॥ దేవా కృష్ణుఁడు వాసుదేవుఁడని మూర్తిస్ఫూర్తి లీక్షించి యీ
జీవుల్ గొల్లదవంద్రుగాని నిజమీక్షింపన్ జగత్కుక్షివే
కావే కావవె భావవేశత్రమున నీకల్యాణరూపంబు స
ర్వావస్థావసరంబులన్నిలిపి మాయంబాయఁగాఁ జేయవే॥ 105

అక్రూరస్తవము.

శార్దూలము.
శ్రీకంఠుండే సేవ్యుండంచుంజెప్పన్ వేదశ్రేణుల్ దొలన్
వైకుంఠుండే వంద్యుండంచుంవాదించు దర్వాతన్ దామే
యేకాకారంబే బ్రహ్మంబా నీమూర్తుల్ దానేయౌనంచున్
నాకుందోఁచున్ నామాకారానందార్థం బీన్యాయంబౌటన్॥ 106

సీ॥ అనుదినమును నినుమనమునఁగనుఁగొను మనుజుని వెనుకొని మనుతువనుచు
వినువెడఁ గనువెడఁ జనువెడఁ దినువెడ నను వెడ ననువిడ కనయము మనుచుఁ
దెలిసియుఁ దెలియక సలిపిన కలుషము లయుతములయినను సయిపుమనుచుఁ
బనుల కొలఁది పలుతనువులనొసఁగిన నలయక తలఁపున మెలఁగుమనుచు
బహుళసుఖముల నిహమునఁ బరమపదము చరమగతినిడుమని నినుగరిమఁగొలుతుఁ
గరముఁగనికరమున మదిగరుగనభయకరము శిరమునసిడుమిక పరమపురుష॥ 107

ల॥ ఇలయుజలమనలమును చలినెలవుగగనమున గలసకలజగములనుదలఁపున నెసల్పన్
నిలువఁబురికొలువఁదరిఁ గలపమతియితరులకుఁ బలుమఱునుగనఁబడక ఫలముల
[నొసంగన్॥
బలుదిగులయుభవతరణములనవనిఁగనఁబడియు లల్లిఁదెలియఁబడనిమహిమలను జెలు
[వొందన్॥

దోలుబలుకుకొనలఁగన సులభముగఁగనఁబడఁగ వలతివయి వెలయుమునినుఁగొలుతుఁ
[బరమాత్మ॥ 108

ల॥ జననియును జనకుఁడును తనయులును సహజులును ధనము పరి జనము గురు జనము
[మతినీవే
యనుమమతఁగను చునిను వినుచునను మనుచుమని వినయమున నయమునను మనవి
[యొనరింతుఁ గా
వినతులయి వినుతులను ననుదనుపున నదలను మనుతునను దినము నెడు ఘనమగు
[ప్రతిజ్ఞఁ గా
గనికరము గనికరము మనమునను బెనఁగొనఁగఁ గనుఁగొనుము ననుఁగొనుము వినుము
[పరమాత్మ॥ 109

మ॥ సురపతియు శుచియముఁడు నిరృతియును వరుణుఁడును గరువలియుఁ ధనదుఁడును
[హరుఁడును మొదల్గాఁ
బరఁగు సురవరులయినఁ గరము భవదఖిలగుణ గరిమలవమయినఁ దెలియరనిశ్రుతి
[పల్కుఁ గా
గరము దరభరణ మొకపరమగతియును చుభవశరధిఁ బడిమునుఁగుచును దరిగనక నానా
దురితములు నిరతమును జరితములఁగనఁబడెదు నరులకది దెలియుటకుఁ
[దరమె పరమాత్మ॥ 110

ఉ॥ అండజయాన కుండలిశయాన భయానకభండనారి రా
క్షండన యక్ష్మ్రికాండ నవకౌస్తుభమండన రక్షితాశ్రితా
ఖండల గండలంబి శశిఖండ లసన్మణికుండలా ప్రస
న్నాండవుగముత్త చక్రధరనూత్న విభ్రాస్త రవీందుమండలా॥ 111

ఉ॥ తావకసేవకావళికిఁ దద్దయు నెద్దియు నైన భావుకా
భావము గల్గునే వివిధభావములంగన నీదుపాదరా
జీవము లాశ్రయించె నిజచిత్తము గావున నిబ్బయంబు వే
వే విదళించి కావఁగదవే యవినశ్వర భార్గవీశ్వరా॥ 112

క॥ అని యాగతివినతుఁడై । వినుతింపుచు మధురఁజేరి వెన్నుని దనతోఁ
దనయింటికిప్పుడేర । మనసఁగంసుని మొత్తి వత్తుమని పుత్తెంచెన్ ॥ 113

రజక సంహారము.

ఉ॥ అంతటి నాంతమయ్యె నరకాంతకుఁడుం బురకాంతలెంతయున్
వింతగఁజూచి సంతసిల విప్రులు మెప్పులఁ బూని సంగన
ప్పొంతనె వచ్చుచున్ రజకుఁ బుట్టములిమ్మన నీమి నా మిమన్
గొంతుకనొక్కి త్రొక్కి తమకుం దగుబట్టలు గట్టఁగైకొనెన్॥ 114

కువింద రక్షణము.

క॥ సుందరులిద్దరై యొక్క కువిందుఁడు ముకుళితకరారవిందుఁడగుచు గో
విందునకు మేనివలువలు । గుందనపుం దొడవులిచ్చి కొనె నీప్సితముల్॥ 115

సుదామసంరక్షణము.

క॥ దామోదరసన్నిధిలోఁ । దామోదరసంబునన్ సుదాముఁడు సుమనో
దామముత్రలనిడికృష్ణుస । దామముత్రలఁబోల్పుమనఁగ దయనవిగొనియెన్॥

కుబ్జావనము.

క॥ ముయ్యాలుదీపులం దన । యొయ్యారపునడలగెలువనోపు నయారే
యియ్యగనాశిరోమణి । తియ్యని విలుకానిజంత్రతీకాదుగదా॥ 117
గీ॥ అనుచుఁజయ్యనఁ బౌరులయ్యంగనం గ । నుంగొనియభంగకౌతుకరంగదంత
రంగులై భక్తిసుప్రాంగిమంగళకర । వచనరచనలఁబొగడునట్లచిరముగను॥ 118
మ॥ అనులేపంబులుగోరికైకొని త్రివక్రాకారయౌకుబ్జనా
కృ- నిమేషంబునఁజక్కనైనవనితం గావింపఁగా విశ్వమో
హనమూర్తిం దనుఁగాంచి పంచశరవీరార్తిన్ నివర్తింపఁజే
సి ననుంబ్రోవుమటన్న వత్తుననియే చేరెన్ ధనుశ్శాలకున్॥ 119

కంసకార్ముకఖండనము.

ఉ॥ చేరి గజారికార్ముకముఁ శ్రీరఘురాముఁడు చీరుతీరునన్
శౌరి పినాకికార్ముకముఁ జయ్యన వ్రయ్యలుజేసి తానునా
సీరియుఁ రెండుఖండములుచేకొని దండ్యులఁజెండి వల్లవా
గారమునందుభోజనసుఖస్వపనంబులుదీర్చి వేకువన్॥ 120

సూర్యోదయవర్ణనము.

మ॥ తొలిదాల్కట్టియఁబట్టి తూర్పుచెలి కందున్నట్లటా కానఁగా
నెలపానేర్పులబుట్టిగాఁగొనిన పెన్నే చెంచితన్ మింటియుం
దలిపొద్దుం దొడవూడ్చు చొప్పడుగఁ జెంతం దండ్రి నేరం బెఱిం
గిలి లలిఁజీఁకటి సంజకుట్టగమిడాఁగెం గానలం దెల్లెడన్॥ 121

కంససంహారము.

మ॥ బకవిద్వేషి ప్రభాతకృత్యముల నిర్వర్తించి కంసదుర్విపుం
బెకలింపంజన నడ్డమైకువలయాపీడంబుపీడింప నో
డక బల్వేడుకతోడఁబోరి శిరమూడంగొట్టి చాణూరము
ష్టికులంజంపి నృశంసుఁ గంసుఁ దునిమెన్ శీర్షప్రహారంబులన్॥ 122

కంసజన్మకారణప్రశంస.

సీ॥ ఒకఋతుకాలమం దుగ్రసేనునిరాణి యామునతటిని సుయామునతటి
నిష్టవిహారసంతుష్టయై చెలులతో మెలఁగుచుఁదోల్కారి మెఱుఁపుబోఁడు

నంసి రతీచ్ఛచే నాత్రేయుమదిఁగోరఁ గాలనేమియుఁదదాకారమూని
వచ్చిరమింపఁగా నచ్చెరువయిచూచి కలయికలో భర్తగామిఁదెలిసి
తనసతీత్వముఁ జెఱచినదనుజుఁదెగడి । కంసుఁదనుజాగఁబడసితక్షలవినాశ
కరుఁడుదనకులమునఁబుట్టుఁగాకటంచుఁ । గోరెవాతండెకృష్ణుఁడైకూల్చెనిట్లు॥

జననీజనకసంభావనాదిప్రశంస.

మ॥ కుసుమంబుల్ గురిపించిరత్తఱిసురల్ గోవిందుఁడున్ దేవకిన్
వసుదేవున్ విడిపించివేడుకొనియాపై నుగ్రసేనాఖ్యుఁద
ద్వసుధంబోవఁగ బంచి పిమ్మట యశోదానందులంగొంత సం
తసిలంజేయుచు వీడుకొల్పినిలిపెన్ రావించిభోజాదులన్॥ 124

ఉపనయనమాహాత్మ్యము.

చ॥ మహితముహూర్తమందు మహిమప్రతిభర్గుఁడు గర్గుఁ డొజ్జగా
రహి నుపనీతులై చనిరి రాముఁడుఁగృష్ణుఁడుఁ దొంటికన్నవి
గ్రహములు బ్రహ్మతేజమునఁగన్నులకున్ మిఱుమిట్లుగొల్పఁగా
నహహా రవీందులో, పటికనార్చిన బంగరుబొమ్మలో, యనన్॥ 125

విద్యాభ్యాసము.

సీ॥ ఏవీటనివసించి యెల్లజీవులకు విశ్వేశ్వరుండు విముక్తినిచ్చుచుండు
నేవీటబ్రహ్మాది దేవతలుఋషులు యోగులును మోక్షార్థులై నిలిచియుందు
రేవీటమంత్రియై యిందిరాపతి క్షేత్రపాలుఁడై భైరవుండేలుచుండు
నేవీటనారసి నానావిశ్వపావని గంగాతరంగిణి పొంగిపారలు
నట్టిమహిమాంబురాశియైనట్టి కాశి । కరిగివిజ్ఞానసందీప్తుఁడైతనరు
నట్టిసాందీపువలన విద్యలు గ్రహించి । పుత్రదక్షిణయిచ్చుటచిత్రమయ్యె॥

గురుదక్షిణాప్రదానప్రశంస.

ఉ॥ నైపుణిఁజూపి యొక్కొకదినంబున కొక్కొకవిద్యగాఁగ ని
ష్టేఁపున విద్యలన్నియు గ్రహించి రహించుటకబ్రమందిసాం
దీపుఁడు నందనందనులఁ జేరిగనుంగొనవారుఁగోరుమో
తాపసవర్య యార్యగురుదక్షిణయంచుఁదదీప్సితజ్ఞులై॥ 127

మ॥ ఒకనాఁడబ్ధిప్రభాసతీర్థమున మునుఁగ నత్రజీతుండై తద
ర్భకుఁడంతర్హితుఁడౌ టెఱింగి శరధింబ్రార్థించితత్పూర్తి ను
క్తికటుంబంచజనున్వధించుచుఁ దదస్థిన్ బూరగాఁగొంచునం
తకుజంకించి తదర్పిత ప్రసవదానప్రీణితాచార్యులై॥ 128

మధురాపురప్రవేశము. కుబ్జామనోరథపూరణము.

మ॥ తదనుజ్ఞం గొనివచ్చుచున్ మధుర చెంతం బాంచజన్యస్వనం
బొదవింపం దమరాకఁ గాంచి దలఁచి స్త్రీయుక్ పౌరయ్యూథం దృప్తినం
ద దృగానంద మొనర్చె కృష్ణుఁడు యశోదానంద గోపీహృ
ద్దయుం డెల్లఁగ నుద్ధవుం బనిచి కుబ్జావాంఛఁ దీర్చెం దమిన్ ॥ 129

సృగాలసంహారము.

మ॥ జలజాక్షక్షతుఁడై తొలంగిన జరాసంధున్ విసర్జించి సే
నలతోడన్ దమఘోషుఁ డచ్యుతుని చెంతం జేరి ప్రేరేఁపఁగా
హలితోనేఁగి సృగాలుఁ గూల్చి తదీయ స్త్రీలు ప్రార్థింపఁగా
నిలిపెం దత్కరవీరపట్టణమునన్ వెన్నుండు తన్నందనున్ ॥ 130

జరాసంధయుద్ధము.

సీ॥ పితృవియోగమున దుఃఖితులైరి పాండవుల్ సౌరాష్ట్రవిభుఁడంధుఁ డతని తనయుఁ
డతిమదాంధుఁడు కుంతి సుతులెట్టులైయుండిరోయని కనుటకక్రూరుఁ బనిచి
జిగిమిషుఁడైయుండ జగమిషువులఁ జెండఁదగినంత సేనతో మగధనేత
దనకుఁ బుత్త్రికలు కంసునకుఁ బత్నులైనవస్తియుఁ బ్రాప్తియుఁ గస్తి వడఁగ
మిట్టిపడి మధురాపురి ముట్టడింప। రామకృష్ణులు వారి యిర్వదియుమూఁడు
సైనయక్షోహిణులఁ గొట్టి వానిఁ బట్టి। యొనువిడిచి పెట్టి రామీఁది పనులఁ బట్టి॥

కాలయవనహననము.

సీ॥ మఱియుఁ జరాసంధుఁ డెఱిఁగి యొఱుఁగియుఁ బదునేడు సారులీపగిదిఁ జాఱి
పదునెనిమిదవ సారి బయలుదేరుటకు సన్నద్ధుఁడౌనంతలో నారదుండు
హరిపల్కులఁ దెల్పి ప్రేరేఁపఁగా దర్పమునఁ గాలయవనుండు మూఁడుకోట్ల
యవనసైనికులతో నవనియీనినచందమున మధురాపురి ముట్టడింపఁ
గృష్ణుఁ డఖిలజ్ఞుఁ డగుట చేఁ బ్రష్టుఁడైని। రాయుధుండై యురాఁగ నియతఁడు దఱుమ
హరియు గిరిగుహఁ జొరఁగ వాఁ డరిగి హరిగఁ। దలఁచి యందున్న ముచికుందుఁ దన్ని చచ్చె॥

కాలయవనజన్మవృత్తాంతము.

సీ॥ యాదవుల్ దమకొజ్జ నగునన్న నవ్వుఁడు పరిహసించి యతండు పడఁతిగాక
పురుషుఁడే యని తమవారిలఁ బేరిలఁ గమించు మిన్నకుండిరటంచు మిగులఁ బొగిలి
యదుకులభీకరుండగు సుతుఁ గోరి పండ్రెండేఁడులు కప్పపిండిఁ దినుచుండి
ఘనతప మొనరింపఁ గరుణించి భర్గుఁడు గర్గుండడిగినట్లు కలుగునన (ఁగ)
నాతఁ డచ్చరయందుఁ గన్నట్టి సుతుని। యవనపతి పెంచి తనరాజ్యమవల నొసఁగె
నాతఁడే కాలయవనుఁడౌనని ముకుందుఁ। డెంచి ముచికుందుచేఁ తమ్రిందించెనిట్లు॥

వాసుదేవ పభావప్రశంస.

చ॥ హరిగరిమంబెఱుంగఁ దరమా పరమాత్ముఁడతండు నేఁడు భూ
భరముహరింపఁ గృష్ణుఁడయి భక్తులఁబ్రోచుచుఁ బాపయుక్తులం
బొరఁగొనుచున్నవాఁడు వెఱపున్ మఱపున్ గలవాఁడుగాఁడు భం
గురమతులెట్టులన్న ముచికుందరిరక్షకొనర్చెనీక్రియన్॥ 134

ముచికుందచరిత్రము.

సీ॥ ముచికుందునిచరిత్రము వినుఁడతండు మాంధాతృపుత్త్రుఁడు దేవతాహితార్థి
వాసవప్రార్థితుండై సమరములందు నసురులనుజయంబునమరఁజేసి
సురలుప్రసన్నులై వరమీఁదలంచినఁ దనవాంఛలేమి నిద్రనువరించి
లేపినవానిఁగూల్చెద నంచుఁబన్నంట హరియెఱుంగునుగాననతనినిపుడు
మేలుకొల్పుటకీరీతిఁగీలుకొల్పి। స్వాజ్ఞచేవిశ్వకర్తయున్నబ్ధిమధ్య
మునసృజించినద్వారకాపురికిఁజేర్చె।యోగమహిమనుమధురలోనున్నజనుల॥
క॥ వీక్షించుచు ముచికుందుఁడు। పేక్షింపకమోక్షసుఖనపేక్షింపఁగృపన్
రక్షింపనున్నజలజా। క్షునిటుల్ బొగడఁదొడఁగెనతఁడానతుఁడై॥ 136

ముచికుందస్తవము. బాలకృష్ణస్తవము.

శా॥ శ్రీనందప్రియనందనుండవగుచున్ ద్రేపల్లెలోఁబుట్టి నీ
వానందప్రియమూర్తివై తివిఁక నీయాకారమే కారణం
బైననూత్నముజేసి కన్పఱచి నన్నానందమొందింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణాహరీ॥ 137
శా॥ నేనీవాఁడనటంటి వేఁడుకొనుచుంటిం బ్రోవుమంటిం గృపన్
నానేరంబులు సైపుమంటి భవసంతానంబు నేనోర్వఁగా
లేనంటిన్ నినువంటివేల్పులెవరున్ లేరంటి రక్షింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణాహరీ॥ 138
శా॥ నేనేకార్యముఁ జేయుచున్నది నీనిత్యార్చఁగాఁజూచి నా
దీనత్వంబెడఁబోచి కేవలకృపాదేదీప్యమానుండవై
హానింజెందఁగనీక యేమరక నిత్యానందమొందింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణాహరీ॥ 139
శా॥ జ్ఞానంబించుకయైన లేనికతనన్ సంసారసౌఖ్యంబులన్
మానంజాలఁగనైతి నట్టులయినన్ మత్పూర్వపుణ్యంబునన్
నీనామస్మరణంబు గల్గెనిఁక దానిన్ నిల్పిరక్షింపుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణాహరీ॥ 140

శా॥ నీ నాభీకమలంబునం బొడమి వాణీభర్త నీతత్త్వ మిం
తైనం గన్గొనఁజాలఁడయ్యె ననఁగా నస్మాదృశాత్యంతమూ
ఢానీకంబు గనుంగొనంగలదె ప్రత్యక్షంబవై యేలుమీ
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 141

శా॥ సూనుం డెంతటి నేరపోతయిన సంక్షోభంబు లేకుండుచుం
దానం దండ్రి సహించి ప్రోచుకరణిన్ నా నేరముల్ సైచి నీ
యానందాప్తి యొసంగు మైహికసుఖం బాముష్మికానందమున్
నానామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 142

శా॥ విశ్వంబంతయు నీవు గాఁగనుచు శ్రీవిష్ణున్ సేవించువా
రైశ్వర్యంబిహమందునొంది పరమం దైక్యంబుఁ బ్రాపింతుర
న్విశ్వాసంబునఁ దత్ఫలార్థినగుచు న్నిన్గొల్చుచుంటిం జుమీ
శశ్వన్మంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 143

శా॥ అక్షుల్నిన్గనునట్లు హస్తములు నిన్నర్చించునట్లాత్మ ని
న్నక్షీణంబుగ నమ్మునట్లు చెవి నిన్నాలించునట్లాస్యమున్
దీక్షన్ నిన్నెనియాడునట్లు కరుణన్వీక్షించి రక్షింపుమీ
సాక్షాన్మంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 144

మ॥ సుగతిం గోరుదుఁగాని యే సుకృతమేచొప్పైనఁ జేయంగ నై
తి గజేంద్రస్థితి నుంటి నిన్గొలుచుచుంటిం బారతంత్ర్యంబు చే
త కుతెందప్పించరించుచుంటి నయినం దాసుండ నైతిం జుమీ
జగతీమంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 145

మ॥ మును నీసన్నిధిఁ దక్కఁ దక్కినఫలంబుల్ పుట్టుచుం గిట్టుచుం
గనుఁగొంటిం గనుఁగొంచునుంటి నిటపైఁ గారుణ్యమే పారఁగా
ననునీసన్నిధిఁ జేర్చుకొమ్ము దేసుమీ నా ప్రార్థనీయంబు స
జ్జనతామంగళసంఘసంఘటనతృష్ణా బాలకృష్ణా హరీ॥ 146

క॥ చనువున నింతియనా కోరినయది నీ కింతమాత్ర గృపసేయఁగదే 147
వినతాశ్రితవనచైత్రా! వినతాసుతపత్ర వేదవినుతచరిత్రా॥

క॥ అని యీగతి వినయాగతిఁ! దనరారఁగ భక్తియుక్తితత్పరుఁడగుచున్ 148
వనజాక్షుని వినుతించిన! జనితానందమున సుప్రసన్నుండగుచున్॥

ముచికుంద వరప్రదానాదిప్రశంస-

ఉ॥ కోరి ముకుందుఁడట్లు ముచికుందునకున్ వరమిచ్చె వచ్చి కాం

తారములీలఁగాలయవనప్లుతనం జతనంబులేక డా
సీరియు నేకమై తునిమి శ్రీమధురా ధనధాన్యసంపదన్
వారక ద్వారకాపురికిఁ బంప జనుల్గొనిపోవుచుండఁగాన్॥ 149

శ్రీద్వారకాపుర ప్రవేశము-

సీ॥ అంత జరాసంధుఁడంతక నిభసైన్యములతోడ మధురను ముట్టడించి
రామకృష్ణులు ప్రవర్షణగిరిశిఖరంబునకుఁ బోవుటరసి వెన్కదలి వారి
మతమెఱుంగక భయంపడి మఱుపడిగని బ్రమసి వారి దహించువాఁడు బోలె
నగ్గిరి డగ్గరి యగ్గి రవులుకొల్పి యగ్గిరి వారని మరలి పోయెఁ
బదునొకండామడలపొడవెత్తఁగియున్న । యున్నతగ్రావశిఖరంబునుండి హరియు
హలియు నింతకు మున్నె సైన్యముల వెలికి। దాఁటి ద్వారకఁ జేరి రత్యద్భుతముగ॥

శ్రీమధురాక్షేత్ర మాహాత్మ్యము-

శా॥ శ్రీకృష్ణాభ్యుదయంబునన్ మధురయే క్షేత్రోత్తమంబౌచు నా
రా కాశ్యాదులకన్న జన్మమరణ బ్రహ్మోపదేశాంగదా
హాకార క్రియలం జతుర్విధముగా నైక్యప్రదంబౌచు ను
ద్రేకించెన్ మహిమంబునన్ జతురశీతిక్రోశమధ్యంబునన్॥ 151

శ్రీద్వారకాపుర వర్ణము-

శా॥ మున్నింద్రాదిపురంబులెల్లఁ దనకూర్పు న్నేర్పు రాజిల్ల నో
జన్నిర్మించిన విశ్వకర్మ హరియాజ్ఞం జేర్మి నిర్మించె న
మ్మున్నన్ని రంతరమిచ్చె లక్ష్మికదియే పుట్టిల్లునట్టిల్లుఁ బెం
పెన్నన్ ద్వాదశయోజనంబులు తరంబే ద్వారకం బేర్కొనన్॥ 152

సీ॥ అకలంకనిత్యపూర్ణకళావిరాజిత ద్విజరాజరాజిప్రదీపితంబు
సంతతక్రతువృద్ధిసంపాదనానుగ్రరాజావతంస విరాజితంబు
మిత్రసంప్రీణనస్తోత్రపాత్ర నిధీశపుణ్యజనార్యవిస్ఫూర్జితంబు
సఫలహలక్రియా సంపూర్ణబలభద్రశూద్రవర్ణబలాభిశోభితంబు
విబుధకులవృద్ధి శైతల్యవద్ధి శుభస। మృద్ధి పుణ్యాభివృద్ధి జడేతరర్ధి
శుద్ధి ధనవృద్ధి బహుముఖసిద్ధి విజిత। సురవరపురంబు ద్వారకాపురవరంబు॥

చ॥ లలనలు తత్పురీ దయితులం దమిఁగౌఁగిటఁ జేర్చి చంద్రశా
లల నలువొంద మన్ రతివిలాసి జయించుటకేఁగి వారి లీ
లల నలరించనప్రతిఁ జెలంగఁగ నుంగొని భీతినిండ్లగో

లలనలు దిక్కులన్ విడుచు లక్షణముం దెలుపున్ వెడల్విరుల్ ॥ 154

చ॥ తనరు హరిన్నభంబులను ద్వార వితానములొంది చిల్వపేఁ
డను నెలతాల కంబమున నందము నొంచుచునున్న భూతలం
బనియెడు మేడలో నిడిన యాతత దర్పణదీపయంత్రమో
యన ఘన భౌర్మ్యహర్మ్యసహితాచ్ఛమణీకృతవప్రమప్పురిన్ ॥ 155

చ॥ తరమె నుతింపఁగ్లా మణివితాన వితాన తతానపాయముం
దిరరుచి కౌముదీ ముదిత దివ్యచకోర ముదశ్రుపూర సా
గర సురదీర్ఘికా వలన ఖండితపత్రిసరోరుహస్థ బం
భర పణిభోగశాయి హరి పశ్యదశేషసురిన్ మహాపురిన్ ॥ 156

మ॥ పురమాశాంతరవర్తికీర్తికలశాంభోరాశిరాడంతర
స్ఫురదత్యున్నతవప్రశృంగదళవిస్ఫూర్జత్సువర్ణేష్టకో
త్కరబద్ధాలయకాంతిరేణుపలసత్పద్మాక్షుభృంగోజ్జ్వల
ద్ధరిదుర్గాంబుజనాళలీలఁదగు నుద్యత్కేతనంబప్పురిన్ ॥ 157

క॥ ఆపుర మున్నతగోపుర। మై పరఁగి పయోరుహాసనాండోర్ధ్వపుటం
జేపున భేదించియ కా। చే పుటభేదనసమాఖ్యఁ దెచ్చెఁ బురులకున్ ॥ 158

మ॥ వినతానందన విశ్రుతిం దనరుచున్ వేదాత్మకత్వంబుమున్
గనుటన్ వ్యాకరణప్రవీణత ననంతఖ్యాతిసంపత్తిచే
మనుటన్ ముప్పదిరెండునాఁ దనరుసమ్యగ్బ్రహ్మవిద్యల్ గనుం
గొనుటన్ నామము సార్థకంబగుచు వెల్గుం దద్ద్విజశ్రేణికిన్ ॥ 159

మ॥ నరమాత్రుల్సొరరానిదౌటవలనన్ నానాప్సరోయక్ష కి
న్నర విద్యాధర సిద్ధకింపురుష గంధర్వాదులయ్యోపనుల్
పురిఁ గావించి గడించుచున్న విభవంపుం బెంపునీక్షించుచున్
హరికర్పింపనినాటికల్మిగనియత్నాధ్యక్షుఁడౌంసంద్రపన్ ॥ 160

శా॥ అన్నాళీకదళాక్షుఁడన్నిటికి నధ్యక్షుండునుం గారణం
బిన్నానావిధ విష్టప ప్రతతి తత్సృష్టంబు తత్పుష్టముం
దన్నిష్టంబును దద్వినష్టమగుఁ గ్రీడామాత్రమాప్రౌఢకే
తన్నిర్మాణభృతి ప్రభృత్యఖిల కృత్యంబెన్న నత్యంతమున్ ॥ 161

ఇంద్రాద్యమరసమర్పిత తత్తద్వైభవ ప్రశంస-

సీ॥ పారిజాతంబుతోఁ బరమాద్భుతంబగు తగుసుధర్మను బురందరుఁడొసంగె

శ్రవణైకదేశమేచకమనోజవశుక్లవర్ణతురంగముల్వరుణుఁడొసఁగె
వరనామకంబైనవరనిధినొక్కటి దక్షుఁడక్కిన నిధుల్ధనదుఁడొసఁగెఁ
దక్కినదిక్పతుల్దమకుమన్నీశ్వరుండిచ్చిన సంపదలెల్లనొసఁగి
రిట్టిసంపదలకునిల్లఁబుట్టినిల్లు। నైపరఁగుద్వారకాపురి నధివసించి
హలధరుఁడురేవతిం బెండ్లియాడెఁ గృష్ణుఁ। డష్టమహిషులఁ బెండ్లాడె నద్భుతముగ॥

రేవతీ పరిణయము-

సీ॥ కృతయుగమందు రైవతుఁడనురాజు రేవతియనఁదగుతనసుతకుఁబెండ్లి
సేయఁదలంచియేతత్పతినొల్లక కన్యతో సత్యలోకమునకరుగ
నృపుతలంపువిరించియెఱిఁగి యిర్వదియెన్మిదిమహాయుగములుగతించె ద్వాప
రయుగాంతమిపుడయ్యె రాముఁడు కృష్ణాగ్రజుఁడు గాన నర్హుఁడీసుతకొసంగు
మనఁగ నాతఁడు ద్వారకకరిగియొరగి। తనతలంపునువ్యాపంపు నెఱిఁగింప
లాంగలంబునఁ గ్రిందికిలాగికుఱుచఁ। జేసి రేవతిఁబెండ్లాడె సీరధరుఁడు॥

అష్టమహిషీకల్యాణ ప్రశంస.

౧- శ్రీరుక్మిణీ కల్యాణము.

సీ॥ శ్రీశాదృతి విదర్భదేశాధిపతిభీష్మకుండు కుండినపురి నుండునాత
నికి రమాంశమునజనించిన రుక్మిణియందుఁగృష్ణుఁడుఁ గృష్ణునందురుక్మి
ణియుఁబరస్పరమోహానిర్మగ్నులౌచుండరుక్మిణిసన్నయా రుక్మిపూని
శిశుపాలునకొసంగసిద్ధమైయుండుట ద్విజునంపిరుక్మిణిదెల్పఁగృష్ణుఁ
డరిగిపురశక్తిఁగనఁబోవుటరసియామె। నరదమెక్కించుకొనిపోవనడ్డుపడినఁ
దలగొఱిగిరుక్మినదలించితరలివచ్చె। యిట్టురుక్మిణిఁబెండ్లాడెఁగృష్ణమూర్తి॥

ద్రౌపదీ స్వయంవర ప్రశంస-

సీ॥ ద్విజవేషమునద్రౌపదీస్వయంవరరంగమునఁ బాల్చుపాండునందనులఁబోల్చి
శౌరి సీరికిఁజూపి జయమొందునేఁడిందు విజయుండనుచుఁదెల్పి స్వజనములను
గదలకుండఁగనిల్పికనుచుండఁ దమకసాధ్యంబైనయంత్రమత్స్యంబునేసి
యాజ్ఞసేని వరింప నరుగు నరుం గని యెదిరించి యోడిర య్యనసుతాదు
లంతమైఁగొంతికొడుకులయంతికమున। కరిగి లాక్షాగృహావిముక్తులైనమిమ్ముఁ
గంటిమిదిపుణ్యదినమువేల్గల్గుమీకటంచుపిడొక్కనివచ్చిరిహరియుహలియు॥

౨- జాంబవతీ పరిగ్రహణము-

సీ॥ రవి నిత్యమష్టభారసువర్ణమిడు శమంతకము సత్రాజిత్తునకునొసంగెఁ

దదనుజుండు ప్రసేనుఁ డది దాల్చి వేఁటకుఁ జనె వానిసింగంబు దునిమి దానిఁ
గొనె దానిఁ దునుమాడి కొనె జాంబవంతుఁ డీకృత్యమెల్లను దన దేయటన్న
నింద చతుర్థినాఁ డిందునిఁ దాఁ గన్న ఫలమని కృష్ణుండు దలఁచి వెలుచ
నడుగుజాడను గుహఁ జొచ్చి యచట జాంబవంతుతోఁ బోరి యాతని వరము వీర్చి
మణిని జాంబవతిం గొని మరలి వచ్చి। మణి నతని కిచ్చి తన నిందమాన్పికొనియె॥

క॥ పాపోపఁడఁ బాపోపని। పాపోప నిబద్ధలకట పటుకటుచటుల
వ్యాపారం బేపారఁగ। లాపనలం బన్నుచుం బ్రలాపించిరిగా॥ 167

౩. సాత్రాజితీ వివాహము.

సీ॥ హరి గోరిన నప్పుడీనైతి నూరక నింద మోపితి నతని పైఁ బాపినైతి
ననుచుఁ బశ్చాత్తప్తుఁ డగుచు సత్రాజిత్తు మణితోడ సత్యభామను సమర్ప
ణము చేయ హరియుఁ గన్యామణిఁ బెండ్లాడి మరల నాతనిక యమ్మణి నొసంగెఁ
దన కిచ్చెద నటన్న తనయ నన్యున కిచ్చెనని శతధన్వుఁ డాతని వధించి
మణిని గొని వచ్చి కృతవర్మ మరుఁగుఁ జొరఁగ। నతఁడు నిరసించె నక్రూరుఁ డట్లయనఁగ
నతని కడ నిడిచనుచుండ హరి వధించి। మణికి నక్రూరు రావించి మరల నొసఁగె

వ॥ అది యెట్లనిన,

సీ॥ నను నిల్పి శతధన్వుఁ బునిమి శమంతక మపహరించితివి లేదంటివడుగ
శపథములుం బథములు చాలుఁ జాలును నమ్మఁ జాల నిన్నని సీరి శౌరి వదలి
మిథిలలో మూఁడేండ్లు మెదలి దుర్యోధనునకుఁ దా గదా కదనంబుఁ గఱపె
సవనదీక్షా కవచసురక్షితుండౌచుఁ గాశికాపురి నుండెఁ గాందినేయుఁ
డపుడ వగ్రహశాంతి కై యతని నితనిఁ। బిలిచి మణిఁ గొని కలుఁ బ్రావృహలధరుండు
నేను స్త్రీలోలుఁడను నీవు నియమశాలి। వింద మని గాందినేయునికే యొసంగె॥

౪. కాళిందీ కల్యాణము.

సీ॥ పాండుసూనులఁ జూడఁ బుండరీకాక్షుఁ డింద్రప్రస్థపురి కేగి తాను నింద్ర
నందనుండును యమునాతటంబున వేఁటలాడుచు నొక కన్యనం దుఁ గాంచి
తన్వరింపఁ గ నీటఁ జన్వితపించుట కాళిందియాదిత్యకన్యయగుట
విజయదౌత్యంబున విని సంతసిలి తదన్వితముగాఁ దోతెంచి విశ్వకర్మ
పరిపురిఁ జిత్రతరముగా నింపఁ బంచి। ఖాండవముఁ గ్రాఁచు నెడఁ గాచి గాండివాదు
లగ్ని సభ మయుఁడిడఁ గ్రీడి కబ్బఁ జేసి। ద్వారకకు వచ్చి యామె నుద్వాహమయ్యె॥

౫. మిత్రవిందా పరిణయము.

సీ॥ అల నవంతిదేశాధీశులైన విందానువిందులు కౌరవాధిపత్య
ధీనులై కృష్ణుని మేనత్తయైన రాజాధిదేవికిఁ గడుననుఁగుపట్టి
తమకుఁ జెల్లెలునయి తగు మిత్రవింద కుద్వాహంబనుచు స్వయంవరము సాటఁ
బనిచిన విని చని వనరుహనయనుండు రారాజు మొదలైన రాజులరయ
నయన విజితారవింద దంతజితకుంద। చికురజితనీలకంద దృగ్జితమిళింద
మిత్రబృందావనానంద మిత్రవింద। నవ్వుడు చేకొనె నృపులంద ఱుసుకుఁ జెంద॥

౬. నాగ్నజితీ పరిణయము.

సీ॥ నగ్నజిత్తను రేడు నామధేయమునఁ గోసలదేశమున కధీశ్వరుఁడు గలఁడు
నాగ్నజితి యనందనర్చు నాతని కన్య యామెను రాజన్యులడుగ గాఁగ
సప్తగోవృషముల సమ్ముఖమ్మున నిల్పి వీనిఁ బట్టిన వాని కీనా సంగు
వాఁడుఁ గన్య ననంగ వశము గాకుండలు విముఖులై పోవుటవిని చని హరి
సప్తరూపమ్ములై గోవృషములఁ బట్టి। కట్టి గాఁ గొట్టి యీడ్చి పోగ ద్రక్కె
నాగ్నజితి నప్డు పెండ్లాడి నగరికరిగె। నడ్డముగ వచ్చి వివ్వచ్చుఁ డరులఁ దునుమ॥

౭. భద్రోద్వాహము.

సీ॥ సౌందర్య సౌశీల్య సౌభాగ్య సాముఖ్యముఖ్య సద్గుణగణాద్భుతసముద్ర
బంధుమిత్రాతిథిపండితకవి భృత్యసాధుదీనార్థిపోషణ వినిద్ర
పతితపాషండ దుర్వ్యాపార పిశునాదిహీనసంభాషణ మౌనముద్ర
భర్తృశుశ్రూషాది పరమధర్మాభ్యాసపాటవతులితశుంభత్సుభద్ర
మందగమనవినిర్జిత మహితభద్ర। పరమపావనచారిత్ర భద్ర భద్ర
మేనఱఁదలు గావున మేర సెడక। కేకయుఁ డొసంగఁ బెండ్లాడెఁ గృష్ణుఁ డెలమి॥

౮. లక్షణా కల్యాణము.

సీ॥ మద్రాధిపతులకు సద్రాజధానియై పొలుపొందు శాకల్యపురమునందుఁ
దగు బృహత్సేనభూధవశిరోమణికిఁ దొలస్యంశమునఁ బుట్టె లక్షణాఖ్య
నాకకన్యాయామాన్య కుద్వాహమొనరింపఁ దొడఁగునప్పుడు నారదుండు పోయి
కృష్ణచర్యలు సంగ్రహించి తెల్పుచుఁ గృష్ణునికిఁ గన్యనిచ్చువానిగ నొనర్చి
కృష్ణుకడ కేగి లక్షణాకృతి నుతింపఁ। గృష్ణుఁడు స్వయంవరోదంత మెఱిఁగి యరిగి
యంత్రమత్స్యము నేసి కన్యను గ్రహించి। వైరులను గెంటియుంట నుద్వాహమయ్యె॥

క॥ కల్యాత్ముఁడష్టమహిషీ। కల్యాణకథాభరంబుకర్ణరసజ్ఞా
కుల్యల జాల్కొల్పుచు సా। కల్యమునంగాంచునిష్టకల్యాణములన్॥ 175

తీర్థస్నానాభిగమనము.

సీ॥ శౌరిశమంతపంచకతీర్థమునకు సాంప్రతముగ సూర్యగ్రహణమునకరిగి
స్నానదానాదులుసలిపినపై యశోదానందపాండునందనముఖాత్త
జనులను వేర్వేఱ సముచితరీతిగా సల్లాపములనుల్లసిల్లఁజేసి
కుంతియువసుదేవుఁడెంతయుస్వప్రశంసనొనర్చికొనుటకుసంతసించి
కృష్ణుఁడును గృష్ణముఖులొకకెలననుండఁ। గృష్ణయునుగృష్ణసతులొకకెలననుండి
సరససల్లాపములొనర్చుసమయమందు। నిందఱినిజూచి ద్రౌపదియిట్టులనియె॥

శా॥ రాకాచంద్రనిభాస్యలార కనులారంజూడకున్నట్టి మనః
ప్రాకామ్యంబుఫలించునట్లు చెవులారన్ విందుసానందనై
మీకల్యాణచరిత్రఁ దెల్పుఁడనఁ జెల్మిం దెల్పి రాచెల్వ లా
జోకన్ లక్షణ దెల్పెఁ దెల్పితినటుల్ సూక్ష్మప్రకారంబులన్॥ 177

నరకాసుర సంహారము.

సీ॥ నరకాసురుఁడు క్రొవ్విసురమాతృ కర్ణకుండలములు వరుణుఛత్రంబు సురల
మణిపర్వతముహరింప నిలింపపతిదీనుఁడై విన్నవింపఁగా హరియు సత్య
భామతో రథమెక్కి ప్రాగ్జ్యోతిషము జేరిదుర్గసప్తకముఁ దుత్తుమురుఁజేసి
మురు నైదుశిరములు ధరఁ గూల్చితత్సప్తనందనులవధించి నరకుఁ ద్రుంచి
వానిసుతుభగదత్తు సంపన్నుఁ జేసి। ఛత్రకుండలమాలికాచిత్రరత్న
దాత్రియై ధాత్రిపేడఁ దద్వశగ సశత। షోడశసహస్రకన్యలఁదోడి తెచ్చె॥

సశతషోడశసహస్ర స్త్రీ ప్రశంస.

శా॥ అష్టావక్రుఁడు నీటనిల్చి సురకన్యానృత్తగీతాదులన్
హృష్టుండైహరిపత్నులౌనటు వరంబిచ్చెం దనున్ నవ్వఁగా
రుష్టాత్ముండయి ముక్తిలేక శబరుల్ రోధింపమీకిష్టపం
బిష్టప్రక్రియఁ జేరువారనియె వారే వీరు నిక్కంబుగాన్॥ 179

క॥ మురపాశపరివృతం। బౌశరగిరిశస్త్రాగ్నివాయుజలదుర్గంబై
కరమరుదగు ప్రాగ్జ్యోతిష। పురమొరులుజయింపఁగలరె భువిహరిదక్కన్॥

పారిజాతాపహరణము.

క॥ కుండలములు దితికిచ్చెన్। మండలము లభించినట్లు మాతయు మెచ్చెన్

భండనమునఁ బుచ్చెవిచ్చెన్। హిండనమునఁ బారిజాతఘంటికిఁ దెచ్చెన్॥ 181

శా॥ పౌలోమీరత రీతిఁ గా నదితికిన్ భక్తిప్రయుక్తాంకము
ల్పౌలోమీజఁగ సత్యభామ వినతుల్గావించి సేవించు పెం
పౌలోమీజన వేడ్కచేఁ గనుచు నిత్యాగణ్యతారుణ్యమున్
మిలోమీ రనురక్తినొందఁ డనుచున్ దీవించె దేవాంబయున్॥ 182

మ॥ హరికే చెల్లెనుగాక పాకరిపు నుద్యానంబుఁ గాల్పింపఁ గాఁ
దర మెవ్వారికిఁ బారిజాతముల కీతన్యుండు గా కన్యులె
వ్వరు దేఁజాలిరి కేలికేలములఁ ద్రావన్ గోవులం బ్రోవ భూ
ధర మెత్తం గరినొత్త మత్తులను మొత్తన్ గొల్లకుం జెల్లునే॥ 183

సాత్రాజితీ గౌరవాభివర్ణనము.

మ॥ క్షితి ప్రార్థింపఁ దదర్థమై యవతరించెన్ గృష్ణుఁడై విష్ణుఁ డా
క్షితి సాత్రాజితిరూపమూని జనియించెం గాన సర్వోన్నతా
దృతి పాత్రంబయి సత్యభామ దనరారెం గానిచోఁ బారిజా
త తరుప్రాపణమే నిదర్శనము సౌందర్యాఢ్య లక్ష్ముండఁ గా॥ 184

శ్రీ రుక్మిణీప్రణయకలహ నివారణము.

శా॥ ఓహో రుక్మిణి లక్ష్మియయ్యుఁ దన పెంపూహింప నష్టుండెఁ ద
న్మోహోద్రేకముఁ దీర్తునంచు విరసంబుల్ వల్కియుల్కించి పూ
ర్వాహోపూరుషికం బెకల్చి సదయుండై తప్రియం బెట్లుటుల్
స్నేహోత్సాహము లేర్పడంగ నలరించెం గృష్ణుఁ డా రుక్మిణిన్॥ 185

నారదసందేహ నివారణము.

చ॥ లలిఁ బదియాఱువేల సతులం బతియుం బదియాఱువేల రూ
పులగుచుఁ బెండ్లియాడెనఁట పోయి కనుంగొనివత్తు నిప్పు డే
చెలువున నుండునో యనుచుఁ జిత్తమునం దలపోసి నారదుం
డెలమిని ద్వారకా నగరికేగి సవిస్మయుఁ డయ్యెఁ దత్కృతిన్॥ 186

అతిథిసత్కార ప్రశంస.

సీ॥ కృష్ణస్వభావపరీక్షకై దూర్వాసుఁ డరుదెంచి వికటచర్యల నటించి
పాయసవాంఛఁ దీర్పవె కృష్ణ యనఁ నట్లు కూర్చి తెచ్చిన దానిఁ గొంత గుడిచి
తన మేన నలఁదించుకొని కొంత రుక్మిణీకాంత కలందిత్రియయ్యెం దిరఘ్య
రూపిణిగా రథారూఢుఁడై కొట్టుచు నల్లట పెట్టియూరెల్లఁ జుట్టి

యగ్గరితఁ బ్రేమఁ గ్గతిలనల్లి డిగ్గనుఱికి। బుగ్గిపైఁ జల్లి పాయసంబు పాదశేల్లఁ
బూసితివి కృష్ణ యడుగునఁ బూయవైతి। వందుఁ దక్క్రమ తెంతుఁ గీడొందవనుచు॥
మ॥ కరుణింపం దలఁపోసి రుక్మిణినటుల్ గాసిల్లఁ గాఁ జేసి యా
తరుణిం జూచి వెలందులందు నజహత్సౌందర్యసౌభాగ్య వి
స్ఫురణన్నిస్తులవాదు పీవనిచ నైకశోభావిభూత్యన్వితిం
బరణించెం దమ దేహగేహములు విప్రుల్ మెచ్చి రా దంపతుల్॥ 188

దూర్వాసుని జన్మ వృత్తాంతము.

సీ॥ శ్రుతులశ్వములు చంద్రసూర్యులుండలు భూమిరథము విధాత సారథి సురాద్రి
ధను వసంతుఁడు నారి దారథికుండునై యమపుంఖ శుభశల్య హరిశరమున
రుద్రుండు త్రిపురాసురుల సంహరించి మున్నయ్యస్త్రము నిజాంకమందుఁ జేర్చి
కూర్చుండెఁ బంచశిఖుండగు సంయమియయ్యొనయ్యమ్మ నెయ్యమ్ము హత్తి
కృత్తివాసుండు దుర్వాసుఁడితఁడనియె। నత్రిప్రార్థింపఁ దత్పుత్త్రుఁడయ్యె నతఁడు
నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుఁ డుగ్రుఁడాగ్ర। హించి బ్రహ్మాండమును దహించుఁ బెంచు దయను॥

సుభద్రా పరిణయము.

సీ॥ శపథభంగంబు బీజము గాఁగ విజయుండు తీర్థయాత్రకు వెలుదేరునపుడు
లూచి చిత్రాంగదనేచి వివాహమై యతివేషమున ద్వారవతికి రాఁగ
సతనిచిత్తమెఱింగి హరియంతిపురిఁ జేర్చి పరిచరించుటకు సుభద్రనునిచి
పశుపతిపూజనెపంబుగా రామాదిఘనుల నంతర్ద్వీపమునకుఁ జేర్చి
తానునింద్రుఁడు స్మరణమాత్రమునఁ గూడి। పెండ్లి చేసి సుభద్రను విజయునని చి
హాలి కినుకమాన్చి వారికి హరణమొసఁగి। పాండవాప్తుఁ డైవచ్చె ద్వారవతికి॥

కైలాసయాత్రా ప్రశంస.

సీ॥ రుక్మిణివాంఛఁ దీర్చుటకుఁ బుత్త్రార్థియై వాసుదేవుండు కైలాసయాత్ర
కై వెలువడి బదరీవసంబున ఘోరతపమొనర్చుచున్నతఁడు పిశాచ
నాయకుండైన ఘంటాకర్ణుఁ డలకృష్ణుఁ డెందొప్పఁ గని తరియింతునెప్పు
డనుచు పేఁటాడుచు నాత్మసన్నిధికి రాఁ బ్రశ్నోత్తరములఁ దద్భక్తి నరసి
లోను వెలి నేకరీతిఁ గాఁ దానతోఁచి। ద్విజశవము పావనము దీనిఁ దినుమన నగి
హితమెఱింగి సాయుజ్యహేతువైన। దివ్యరూపమొసంగె భక్తికెనగలదె॥

ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము.

సీ॥ ప్రద్యుమ్నుఁడైపుట్టె రతిపతి రుక్మిణీకృష్ణులకనివిని కీడుమూడు

నని శంబరుఁడు సప్తమనిశీథమున మాయవలన దొంగిలి వాని వార్ధి వైవ
నొకమీను మ్రింగె జాలికుఁడు దానిం బట్టి యిత్తు మతిపురికేగి శంబ
రావరోధమగు మాయావతికొసఁగెఁ దద్గర్భముఁ జించి యందర్భకుఁ గని
పెంచి మాయలు నేర్చి మోహించి తాను। రతియగుటఁ జెప్పి పురికొల్పి రక్కసుని వ
ధించి యతఁడును మాయావతియును రాఁగ। యదుకులము సంతసిల్లె నారదాభినుతిని॥

రామకృష్ణుల సంతాన ప్రశంస.

క॥ శరుఁ డుల్ముకుండు రణ। కర్మరులగు పుత్రులుగఁ బడసి రాముఁడు పుత్రిం
గతినకచం గనకాంగిం। బరసియగుణ సుభద్ర పట్టికొసంగెన్॥ 193

సీ॥ సరవిఁ బ్రద్యుమ్నుండు చారుచంద్రుండును జారుదేష్ణుండును జారుబాహు
జారుదేహ సుచారు చారుగుప్త విచారు భద్రచారు సుదేష్ణులద్రి నిభులు
పదుగురుతనయులొప్పెఁ జారుమతియను తనయ రుక్మిణియందు జననమైరి
సాంబ సహస్రజిచ్ఛతజిత్సుమిత్రమిత్ర క్రతువిజయులు ద్రవిడ చిత్ర
కేతు పురజిత్తులనఁగఁ బ్రఖ్యాతిగన్న। సుతులఁ బదుగురఁగని మిత్రవతియనంగ
వినుతికెక్కిన చక్కని తనయనొకతెఁ। గనియె జాంబవతీ దేవి మనము దనియ॥

సీ॥ భానుఁ బ్రభాను స్వభాను స్వర్భాను శ్రీభాను బృహద్భాను భానుమంతు
నతిభానుఁ బ్రతిభాను నలచంద్రభానునిఁ జారుభ్రమరికను సత్య గనియె
శ్రుతకవివృషవీర సోమక శాంతి భద్రులు పూర్ణిమా సదర్శులు సుబాహుఁ
డను పదుగురుపుత్రులను గాత్రవతియను తనయ వికర్తన తనయ గనియెఁ
బవనవృష నారగృధ్రాంక వహ్ని వర్ధ। నానిలమహాసనత్సుధు లనెడు సుతులఁ
బహువురను భద్రవతియనఁ బరఁగు సుతను। వేడ్కలిగురొత్తగా మిత్రవింద గనియె

సీ॥ వీరచంద్రవృషాశ్వసేన వేగవదామవసు కుంతి శంకు వీర షడభిఖ్య
లగు పదుగురుపుత్రుల నలస్వేతయనంగఁ జెలఁగు పుత్రిని నాగ్నజితియు గనియె
నర విహార సుభద్ర సంగ్రామజిద్వామ సత్యక ప్రహరణజయులు హరిచి
దాయుర్బృహత్సేనులను పుత్రులను దామ్ర పక్షికయను సుత భద్ర గనియె
బలుఁ బ్రఘోషుని సింహుని బ్రబలునూర్ధ్వ। సహజు నపరాజితుని మహాశక్తి నజుని
గాత్రవంతుని సుతదశకంబుగా జ। లందమను పుత్రిఁ గాఁ గనెఁ లక్షణయును॥

సీ॥ వినుఁ డింకఁ బదియారు వేల నూర్గురియందుఁ బ్రత్యేకముగ సుతుల్ బదుగు రేసి
పుట్టిరి వారును బుత్రులఁ గాంచుచు యదువృష్ణి భోజాంధకాదులనఁగ
జగతి నేకోత్తరశత శాఖలై రిట్లు ప్రబలిన హరిపుత్రపౌత్రజనము

నకుమూఁడుకోట్లరెన్బదియెనిమిదివేల నూర్గురుగురువులావర్గసంఖ్య
భర్గుఁడైననుగృతజగత్సర్గుఁడైన। నింతయనిచెప్పలేరన్ననితరులెన్నఁ
గలరెవలపేనితండ్రిజగత్కుటుంబి। తత్కుటుంబముగానిదిధ్ధరణిఁ గలదె॥

శా॥ కుబ్జాకృష్ణులకుద్భవించి సువివేకుండై యుపశ్లోకుఁడ.
య్యబ్జాతాసనుపుత్త్రిశిష్యుఁడయిదివ్యజ్ఞానియైతా నను
ష్టుబ్జాలంబునఁగూర్చిసాత్వతమనంజాపట్టితంత్రంబదే
న్యబ్జాస్త్రీపరిచారికాపదజమోక్షోపాయమంత్రంబుగన్॥ ౧౯౮

అనిరుద్ధవివాహ మహోత్సవము.

సీ॥ స్వస్ృవత్సులుఁడు రుక్మిస్వసుతయై తగురుక్మవతిని శ్రీరుక్మిణీసుతులయందుఁ
బ్రద్యుమ్ననకొసంగిప్రద్యుమ్నసుతుఁడైన యనిరుద్ధునకుఁదనమనుమరాలి
రుక్మలోచనయను రుచిరాంగినొసఁగెఁదత్పరిణయాగతులైనధరణిపతులు
పెరరేపఁగా దురోదరమునదబ్బరలాడిన రుక్మిని హలివధించెఁ
బరిణయానంతరమునదంపతులఁగొడు। కొనుచుద్వారకకేతెంచిరనుపమాన
మానసీయోత్సవంబుతోమాధవాడు। లవల బాణాసురునిగర్వమడఁచిపిడిచె॥

ఉషా పరిణయము.

సీ॥ హరదత్తవరమత్తుఁడగుచుబాణాసురుఁడతఁడుగావలియుండ నలిశయించి
యుండెఁదత్పుత్త్రికయుషయొక్కచక్కనిపురుషుతోస్వప్నసంభోగమొందె
మందటివవెనుఁడమిందెలిసి తదాప్తసఖిచిత్రరేఖ తత్స్వాంతమెఱిఁగి
రాజరూపములెల్లవ్రాసిచూపఁగ ననిరుద్ధునిఁజూపితత్సిద్ధిఁగోర
యోగబలమునఁబ్రియుఁదనకొసఁగనతని। వలననుషగర్భవతియౌటఁదెలిసిబోణుఁ
డతనిఫణిపాశమునఁగట్టె నని విని హరి। శోణపురికేగిచేసినచాప్పువినుఁడు॥

బాణాసురగర్వ పరిహరము.

సీ॥ వాసుదేవుండుకైలాసయాత్రకుఁబోయి యుపమన్యునుపదేశమొంది ఘోర
తపమొనరింపఁ బ్రత్యక్షమైత్ర్యక్షుండుమున్నువరఁబిచ్చి యున్నదియును
బ్రహ్మనునకువధింపఁ ద్విదీయులనటంచుమున్ను వరఁబిచ్చియున్నదియును
గారణంబులుగరక్షకుఁడైయెదిర్చిన ఘాలాక్షునంతలోపలవిదిర్చి
సమవివాదవివాహనుల్ శ్లాఘ్యములని। పట్టిబాణాసురునిఁజతుర్బాహుఁజేసి
విడిచియుషతోడ ననిరుద్ధునేడ్కఁగాఁగ। నోడ్కొనుచువచ్చెద్వారకాదుర్గమునకు॥

కరిపురోత్పాటనాది ప్రశంస.

సీ॥ అలసుయోధనుకూఁతురగులక్షణనువివాహమునసాంబుఁడుసాహసమునఁదెచ్చి
కొనిచనఁ గనుఁగొని మునుకొను కినుకను జనఁగొనుమనమున వెనుచనిచని
రాధేయశల్యసుయోధనప్రభృతులుగవియఁగా నిభృతుఁడైకవియుటరసి
యంజకుఁబోదివిని రాయుధుఁజేసి సుందరినాతనింగరిపురికిఁదెచ్చు
టమరమునిచెల్పనని కేగుహరిని నిల్పి। హలియచటికేగివిఫలప్రయత్నుఁడగుచు
నమరనదిఁగల్పఁగరినగరముఁబెకల్పి। వినతులైవారినాసఁగఁదోడ్కొనుచువచ్చె॥

పౌండ్రకవాసుదేవ సంహారము.

మ॥ అహహా పౌండ్రకవాసుదేవుఁ డనువాఁ డత్యుద్ధతిన్ దూత నం
చి హరి న్నిందయొనర్పఁగా హరియుఁ గాశింజేరి వానిన్ వధిం
చె హరుంగొల్చెఁదదాత్మజుం డనటుఁడిచ్చెంగృత్తిఁ బుత్తెంచె దా
ని హరిప్రేరితమై సుదర్శనము దానిన్ వానిఁ గాల్చెం బురిన్॥ 203

కాళిందీ భేదనము.

మ॥ ప్రియులన్ బంధువులన్ గనన్ హలి లలిన్ వ్రేపల్లెకుంబోయి త
త్ప్రియగోష్ఠిన్ విహరించుచున్ వరుణనిర్దేశాగతన్ మద్యభా
వయుతన్ వారుణినాదరించి సొలపై వాఃకేళికిం బిల్వ ను
ల్కయిరామిన్ విదళింప నయ్యమున యేత్రైదీర్చెఁ దత్కామనన్॥ 204

యమునానదీ వర్ణనము.

సీ॥ ఆవర్తనాభి దీప్యత్సైకతశ్రోణి చక్రవాకస్తని సరసహృదయ
వీచీభుజాక్షేప విస్ఫురన్మీనాక్షి భృంగరోమావళి ఫేనహాస
కలహంస కలదాఢ్య కల్హారకర్ణిక శైవాలకచ ధాతుచందనయుత
ప్రక్వణత్కంకణ భాస్వద్ద్విజశ్రేణి ఘనపుష్పమయవేణి కంబుకంఠ
వికసితాంబుజవదనయై విభునిసదన। మునకుఁజను శైలజవ్వని ననుకరించి
తనరెనారవికన్యకా తనయ పేరు। సార్థకముగాఁగవాఁకయైయరుగునపుడు॥

చ॥ ఒకయెడ మందమందగతి నొక్కొకచో నతిశీఘ్రయానమిం
కొకదరి సంకుచత్వ మొకయోర వికాసము ప్రత్యగార్ద్రిత
త్వకలన నొక్కచోటు నొకవంకఁ బరాఙ్ముఖతం గభీరమం
బొకదెస నొక్కచో నిలుపు నొక్కకడం గుటిలత్వ మొందుచున్॥ 206

సీ॥ స్ఫటికరమోగాత్ర ప్రహాసదమ్ము హరిభక్త్యుదాత్త హంసకచిత్రంబులాలి
గిరిశమాలఘట్టనోత్కృష్టాంబుకణికలై శరదభ్ర కనదభ్ర ఘరణిలాలి
దగ్ధాటవిసంగ దిగ్ధకాంబుష్కలై పులినాక్షితదీర్ఘ ఘనసమాలి
కరినవహాళి ప్రతిభూతనివృత్తులై దమ్యత్కచ్ఛనవాభుసాహహతలాలి
యమున్నతానున్నతోద్గతానుద్గతాప్రాణారలై పంగదాపత్సు గ్రాండగోద
సహిపక్షామాన్యజనమానసంబులాలి। తనరె నిష్ఫేక నష్టేక తన్నిరేక॥ ౨౦౭

వరుణాగమనాది ప్రశంసం.

ఉ॥ జలధిపంజు హాలిం గళం బని సుభామత్రాభూమలక్ష్మించి యీపు
ష్టిలు గాటిజ్ఞతత్రాణమున్ దీయగా వర్తించుచుఁ బింపఁ జే
ష్టవిరామోదము నొందనాయాసమున దీఁకదుగ్రోద్ధిరాళించెదన్
జలకేళిక్రీడాహరించి నిక్కి నయుడిష్యంగాన్ని నాళ్ళచ్చుటన్॥ ౨౦౮

ద్వివిదాసుర సంహారము.

మ॥ అల సుగ్రీవసమంత్రి యైందుఁడు తదీయభ్రాతయై కపి
ప్రబలుఁడు ముష్టియుద్ధన యోధుఁడ్వివిదుఁడు దేండి మిత్రుఁడైరంబుఁ ది
ర్వ బలిరాముని తోఁ దెసంగుటకుఁ దా సాక్షాత్ గ్రహుతుఁ బుచ్చి స
ప్పలితోఁ బోరివధించె వర్ధులుఁ దనిం బాణిప్రహారంబులన్॥ ౨౦౯

మహాత్మమనోరథ పూరణము.

చ॥ జయ దమంబారఁ దల్లి గారుదమునా మృతుఁడైన తత్సుతున్
రయమునఁ దెచ్చియిచ్చిన పరాక్రమమిచ్ఛ నుమాధి కంస దు
ర్దయమృతపుత్త్రిమ ట్లమఁ గనంబడఁ జేయఁ దనంగ నట్టి చే
సి యశమనాంది శౌరియును సీరియుఁ బాపిరి వారితాపముల్॥ ౨౧౦

క॥ అఖిలయజ్ఞభోక్తయనాద్యంతరహితుండు। పరమపురుషుఁడైన పద్మనాభుఁ
డాన్యపద్మకేశ్వభార్యాన్వితుండయి। యజ్ఞదీక్షనున్న సవసరమున॥ ౨౧౧

విప్రశిశుప్రదానాది ప్రశంసం.

సీ॥ మితిసుతుఁ డేఁ డెంటు మృతపుత్త్రికుండౌచు వగచుచుఁ గృష్ణునిఁ దెగడుచువిని
ప్రతికింతునని క్రీడిప్రతినచే శరపంజరమాగట్టి కాచియుండమృతుఁ డయ్యె
సుతుఁడని నిందింపఁ జాడఁగఁ దగినచో నెల్లనుజాడి నిష్ఫలత్వమునకు

సాదఁజోరఁబోవఁ గృష్ణుండు వారించి తత్సహితుఁడై రథమెక్కి జాము వేళ
కుత్తరనగాభితమములనుత్తరించి। జ్వాలలోఁ జొచ్చి పరమేశ వశగ శిశు గ
ణమ్మఁ దోడ్తెచ్చి ద్విజునకు నెమ్మినిచ్చి। వచ్చి క్రతుశేషమునొనర్చె నచ్చెరువుగః

జరాసంధ సంహారము.

సీ॥ దృఢజరాసంధబందీకృత రాజులు విప్రముఖంబున వేడుటయును
రాజసూయమున ధర్మజరక్షణ మపేక్ష్యమంచు నారదుఁడు విధించుటయును
మగధేశుఁ దెగటార్పుమార్గంబు సూచించి ప్రీతినుద్ధవుఁడు ప్రార్థించుటయును
స్వమతంబునకు సుపక్షఁభేకంబులుగ నింద్రప్రస్థపురికి సాహ్తముగ నరిగి
ధర్మజానుమతంబునఁ దదనుజన్మ। సహితముగ విప్రతను జరాసంధుఁ జేరి
పోరుఁ గోరి తమ్మెఱిఁగించి చిరివైరి। భీము చేతఁ జంపించి భూవిభులఁ దనిపె॥ 213

శిశుపాలశిరచ్ఛేదము.

మ॥ కృశశీలుండు యుధిష్ఠిరుం డిచట ధాత్రీదేవులుం చుండఁగా
దిశలేలుండని ధాతనిల్పిన ధరిత్రీపాలురుం చుండఁగాఁ
బశుపాలుండు ప్రపూజ్యుఁ డయ్యెనను మంబల్మాలు దూషించుటన్
శిశుపాలుం దులిచెన్ సుదర్శనము సొచ్చెం గృష్ణుఁ దత్తేజమున్॥ 214

వరసన్మానము-

సీ॥ దమఘోషనృపతి సాత్వతియందు శిశుపాలుఁ గాంచి చేతులు నాల్గు కనులు మూఁడు
గార్దభస్వరమును గాంచి బెగ్గిలుచుండ నశరీరభూతమత్యద్భుతముగ
నెతఁడెత్తికొనునప్పుడీవికృతులడంగునతనిచేత నడఁగు నితఁ డనవిని
యొకనాఁడు కృష్ణు చేతికొసంగునంతనే వికృతులన్నియుఁ బాయవెఱచి కృష్ణ
నూఱుతప్పులు చేసిన నోర్చికొనక। నీకు మేనత్తకొడుకు మన్నింపుమితని
ననుచుఁ బ్రార్థించుటాతంకమయ్యెఁగాని। వింటనేత్రుంపఁ జేయనిభీష్ముఁ డనియె॥

దంతవక్త్రాద్యసుర సంహారము.

సీ॥ సాల్వుండు మాగధచైద్యాది భూపరాగంబున భూపరాగంబుఁ దినుచు
హరుఁ గొల్చి తద్దత్తమై కామచారమైనడచు సౌంభకవిమానంబు నెక్కి
ద్వారకకేగి యుపద్రవంబులొనర్చి ప్రద్యుమ్నముఖులతో రణమొనర్ప
హరియు నింద్రప్రస్థపురినుండి వచ్చి యామాయావితో విక్రమమునఁ బోరి

కృతకవసుదేవహతికుల్కి కృతమెఱింగి। చక్రమున సౌంభకంబుతో సాల్వుఁ ద్రుంచి
దంతవక్త్రివధించి తత్సహజుఁడగు వి। దూరుఁ గ్రమముగ నాంచె నద్భుతముగాఁగ॥

శిశుపాల దంతవక్త్రిల పూర్వ వృత్తాంతము.

సీ॥ మున్ను శ్రీవైకుంఠమున ద్వారపాలకులై సనకసనందవావరోధ
మొనరించి పోనీమి నుగ్రులై ఘోర రాక్షసులు గండని వారు శాపమొసఁగఁ
దొలుఁదొల్త జయవిజయులు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపులై వరాహ నార
సింహసంహతులైరి శ్రీరామ హతులైరి రావణ కుంభకర్ణత జనించి
యిపుడు శిశుపాలదంత వక్త్రి పదవాచ్యు। లై పొడమి కృష్ణు చేమ్రందిరందు వలన
శాపశాంతియైవారి తేజంబు కృష్ణుఁ। జేరవారు వైకుంఠంబుఁ జేరిరపుడు॥ 217

ద్రౌపదీ మానరక్షణము.

మ॥ కపట ద్యూతముఁ బన్ని పాండుసుతులం గౌరవ్యులోడించి త
ద్ద్రుపదేంద్రాత్మజనీడ్చి తెచ్చి కినుకం దుర్వాక్యముల్ బల్కి ని
స్త్రపులై వల్వలనూల్వ ద్రౌపది దనుం బ్రార్థింపఁ గృష్ణుం డనే
క పటంబుల్ గృపనూఱఁజేసి సభలోఁ గాపాడెఁ దన్మానమున్॥ 218

కుచేల సంరక్షణము.

మ॥ అభిధాసూచిత దుర్దశుండగు కుచేలాఖ్యున్ స్వబాలప్రియున్
శుభుఁ డాకృష్ణుఁడు గారవించి యడుకుల్ శోధించి భక్షించి త
త్సభవా రబ్బురమంద వీడ్కొలిపె నాతం డింటికిం బోయి స
ద్విభవోపేత గృహంబు గాంచి వెరగొందెం దద్దయాసిద్ధికిన్॥ 219

నృగశాప విమోచనము.

మ॥ నృగుఁ డిక్ష్వాకుని భ్రాంతి ముందిడినగోవేమందఁ జేరన్ గణిం
పఁగ తే కన్యునకిచ్చి పూర్వుఁడు శపింపన్ దొండయై నూతనుం
డఁగఁ గృష్ణుండు సముద్ధరింపఁ దన చందంబంతయున్ దెల్పి ది
వ్యగతింజెందె నెఱింగి భూమిసురులన్ వంచించి యేమాదురో॥ 220

కామ్యక వనాభిగనము.

సీ॥ పాండవు లడవిలోపలనుండఁ బుండరీకాక్షుండు సత్యభామాన్వితముగఁ
గనఁజనియుండ మార్కండేయ మునిరాఁగఁ బూజించి యతనిచే భూసురప్రి

దానాది ధర్మములన్ శాపకు జెప్పించి వేదవ్యాస దుఃఖశాంతిని ఘటించె
భక్తవత్సల్యభావ్య సౌభాగ్య సంపద్గర్వ శాంతి యొనర్పు పాంచాలినగుచు
వనవృత్తి పతి ప్రతిజ్ఞాధర్మ స్ఫూర్తి సత్యభామకు తెలియింగించె సత్యధనత
సంతసంబునఁ గొంతికిన్ కృతులయనుమతిఁ గాని ద్వారకకుఁ జేరె శౌరి సత్యాన్వితముగ.

సంపద్విభ్రమ కృష్ణ ద్వారకాగమనము.

సీ. క్రతువానరిత కురుపతియు భూపతులు శ్రీపతికల్గుఁ గనద్ద్వారపతికిఁ బోయి
హరిద్వారమునందు నిర్దరమానివచ్చి భక్తుల్ దేవపవనఁగ వెన్నుండు పరగు
సత్త్వాదినతత్త్వ వృత్తిసన నిరహస్యమెట్లని రాజులడుగ నిట్లని యొమునియు
కల్పవమొకకొండగరినుండ మెచ్చితి నదిగంగ కదియార్ధి నదిధరిత్రి
నదికులాశ్రమలనవిష్ణాతనలఁడు క్రమముల నదియుఁ గ్రతువులనదికృష్ణునదిగుకుడనఁగ
నితఁడు సంపూర్ణదక్షిణాన్వితము కైన క్రతువుచే నేనవానిలో ధికంబుగలదె॥ 222

ఉ॥ అనిబుధులానతిచ్చి మునిమొందటిపీఠ్యాని వేగనేగఁ గృ
ష్ణుని విభవంబు నేత్రముల శ్రోత్రములన్ మహిమంబు నిండుగుం
గని విని విస్మితాత్ములయి కంజదళాక్షునమ్మ్మ్ నొంది యొ
ప్పుగఁ జనిరండఱుఁ గొందఱు మహాత్ములప్పుడు యెవమెంది తాత్ములై॥ 223

కౌరవ పాండవ సమత్వ సూచనాది ప్రశంస.

మ॥ అభిమన్యూపయమోత్సవంబరసి పద్మాక్షుండు బంధూజ్జ్వల
త్సభలోఁ జేరి పృథాసుత ప్రథిత సంచారంబు దుర్యోధన
వ్యభిచారంబును జెప్పి జన్యులకు జన్యంబింతపైఁ దప్పదం
చు భవత్స్వామ్యము దప్పదంచు సమతన్ సూచించుచున్ వీడ్కొనెన్॥ 224

దుర్యోధనార్జున ప్రార్థనాప్రశంస.

సీ॥ పార్థుండు కృష్ణు సంప్రార్థనార్థంబుగా ద్వారకాపురిఁ జేరెఁ గౌరవాధి
పతియు నంతకుమున్నె ప్రార్థింపఁ జేరెవా రిరువురు హరిదరికరిగియుండఁదు
శయనించియుండి మస్తకభాగమునసున్న గద్దెపైఁ గూర్చుండెఁ గౌరవపతి
పాదసన్నిధిఁ జేరి పార్థుండు నిలుచుండె హరియు మేల్కొని చూచె నర్జునుని ముందు
పదపద దుర్యోధనునిఁ జూచెనదియామిపగఁ। విన్నవింప వరింపుమీవ మున్నున్నయునుడు
నరుఁడుమనుఁగోరఁ బదివేలవరరథికుల। నేఁడె దుర్యోధనుండిచ్చి వీడ్కొల్పె॥ 225

పార్థ ప్రార్థనాంగీకారము.

పంచచామరము॥ నిరాయుధుండనైన నన్ను నీవుగోరితేల నా
నసుంతయుం బ్రముక్తి దేవ నన్ను నాకు నొప్పదంగనే
పరింపరేదు నిన్ను దిర్చువాడనే గానుత్తునై
యురిక్ప్రదాయశం బానంగ నన్ను మెచ్చికొనియుమా॥ ౨౨౬

బలరామతీర్థయాత్రాభిగమనము.

గీ॥ కౌరవ పాండవ ప్రధన కారణకంబుగ వైరులోరియా
సీరిము క్తింద్రులట్టు దనుఁ జేరిభజింప మకర్తి చంచి మా
నరితరిట [illegible] బల్వలుం
జివమఖంబుఁ గావ మునిసేనముఁ బ్రేవనేఁ దీర్థయాత్రకున్॥ ౨౨౭

శ్రీకృష్ణరాయబారము.

సీ॥ సంజయుఁ డొక్కండు [illegible] పాండవులు గోరెఁ దమ్మైతమాట
వినిహరి కరిపురంబున కేగునప్పుడు మునులనవ్వీటికి రండనుచుఁ గోరి
[illegible]
దుర్యోధనుఁ డొనర్చు దుస్తంత్రముల కల్గి పాండవజయము తప్పదని చెప్పి
విశ్వరూపంబుఁ జూపి సద్వ్యాసుతిఁ గాంచి। కోరి విదురునిలయంబున విందారగించి
మంత్రమాలిమానను గద్దనిసంశయరతి। [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౨౨౮

గీతోపదేశ ప్రశంసం

సీ॥ [illegible] సేనలకు మధ్యంబునఁ దన్నరథంబునిల్పి
[illegible] ప్రియసమ్బంధువులఁ గాంచి [illegible]
[illegible] నిరాయుధుఁడను యరదంబుపై నిల్చుటరని కృష్ణుఁడు [illegible]
[illegible] స్థితి [illegible] యుపదేశించి [illegible] స్థితిఁ [illegible]

గీ॥ ప్తపఱచి కిరీటి సంతృప్తికపుడు । విశ్వరూపంబుఁ జూపించి విశ్వసింపఁ
జేసి వైరులఁ బొలియింపఁ జేసెనాఁటి । వారిసంవాదమే గీతయైరహించె॥ 230

భగవద్గీతాసంగ్రహము.

సీ॥ సాంఖ్యంబుకర్మంబు జ్ఞానంబుకర్మ సన్న్యాసంబు నాత్మసంయమవిధంబు
విజ్ఞానయోగంబు విస్ఫుటాక్షరపర బ్రహ్మయోగంబును రాజవిద్య
యనియెడు రాజగుహ్యంబు విభూతివిస్తర విశ్వరూపసందర్శనములు
ప్రకటభక్తియును క్షేత్రక్షేత్రవిద్విభాగము గుణత్రయ విభాగంబును బురు
షోత్తమప్రాప్తి దైవాసురోరు సంపద్విభాగంబు మఱియు శ్రద్ధాత్రయంబు
మోక్షసన్న్యాసమును దెల్పెమునుముకుందుఁ । డర్జునువిషాదయోగంబునపనయించె॥ 231

గీతాసారసంగ్రహము.

సీ॥ ఆత్మకు లేవుబాధ్యతయు బాధకతయు వని తెల్పుచు విషాదమునకు దయకుఁ
గరణంబులగు నహంకారంబు మమకార ముడిగించి సంగరోద్యోగమునకుఁ
గారణంబైన స్వకర్మంబువిడువక ఫలకాంక్ష విడిచి నిచ్చలునొనర్చి
క్రమముగా సర్వధర్మములను విడిచి నన్నేయాశ్రయింపుము నే నశేష
దోషములఁబాపి యుద్ధరింతు నినువంత । వలదటంచు వచించి విశ్వాసమునకు
విశ్వరూపంబుఁజూపి యవ్విశ్వభర్త । పార్థుఁడునిమిత్తమాగ మహీభారమడిచె॥ 232

అమానుష మహిమానుసంధానము.

ఉ॥ తా రఘురాముఁడైనపుడు తత్త్వరహస్యములన్ గ్రహించె గా
రీరమణోపదేశమున శ్రీశివగీతలటంద్రు వానిఁ ద
త్సారతరోక్తులొక్క నిమిషంబు మహాదివసంబు జేసి త
చ్ఛౌరి కిరీటికిం దెలిపెఁ దన్మహిమంబు నుతింపశక్యమే॥ 233

హనుమచ్ఛాప విమోచనము.

మ॥ భగవద్గీతలు బాదరాయణుకృపన్ భక్తిన్ వినెన్ సంజయుం
డు గుణజ్ఞుండగు నాంజనేయుఁ డవతీర్ణుండై కృతార్థుండవై
తిఁ గడుంగీతలచే నటన్న హరినీతిం దాఁటితీప్పెఁ బిశా
చ గతిం జెందుమటన్న భావ్యకృతిచే శాపప్రముక్తిం గనెన్॥ 234

శాపకారణము.

క॥ అనఁగ మునిగణము వెఱఁగై । యనఘ వినఁగ లేదు మున్ను హనుమంతుని మం
త్రనమున శపియించుటయు భా । ష్యనిర్మితియుఁ దెల్పుమనుడు నతఁడిట్లనియెన్ ॥ 235

మ॥ దినకృద్దీప్తికిఁ గ్రీడికట్లు భగవద్గీతోపదేశంబుఁ జే
సినపై నాతని కేతనాగ్రమున వాసించి న్నిర్మైయున్న యా
హనుమంతుండు దనంతవే వినుచు ధన్యత్వంబు సూచింప వ
చ్చినవాఁడన్న నెపంబునన్ హరి శపించెన్ భాష్యనిష్పత్తికిన్ ॥ 236

బ్రహ్మవిద్యోపదేశ సంప్రదాయము.

ఉ॥ పొత్తములంగనుఁగొనియుఁ బోవుచుఁ బోవుచు నాలకించియుం
జిత్తము తృప్తమయ్యెననఁ జెల్లదు చెల్ల గురూపదేశ సం
పత్తి వినాకరించి పెఱభంగి నెఱింగినవిద్య విద్యగా
దుత్తమసంప్రదాయ విమలొప్పరు తప్పది బ్రహ్మవిద్యకున్ ॥ 237

పైశాచభాష్యనిర్మాణము.

మ॥ భగవద్గీతలకింతమీఁద మదభిప్రాయానుసారంబుగాఁ
దగుభాష్యంబొనరింపు మట్లయినచోఁ దప్పుం బిశాచత్వమం
చుఁ గృపం గృష్ణుఁడు వల్కఁగా నల మరుత్సూనుండు దోడ్తోఁ బిశా
చగతిం జెందియొనర్చె భాష్యమదియే పైశాచంబనన్ భాసిలెన్ ॥ 238

క॥ శపియించితి గపి యుంచుక । తపియించిన భాష్యరచన తడఁబడుననుచుం
గృప నించుకల్లుతఁడ్రిం । జపియింపఁగఁ జేసెఁ దద్విజయమంత్రమిటుల్ ॥ 239

హనుమన్మహిమాభివర్ణనము.

సీ॥ మున్ను దాశరథికై మునులజన్నముఁ గాచి జానకిఁ బెండ్లాడి జనకునాజ్ఞ
వనికేగి ఖరముఖ్యులను గూల్చి రావణువలన సీతనుగోలుపడినయపుడు
సుగ్రీవుఁ గూర్చి దశగ్రీవుపురిఁ గాల్చి ధరణిజ గనివార్ధి దాఁటివచ్చి
సేతువేర్పఱచి యాజినివాహనంబవై యవలీల ద్రోణాద్రి నటకుఁ దెచ్చి
లక్ష్మణుని బ్రతికించి పౌలస్త్యుఁ దునిమి । సీతఁ గొని కాతుకమున సాకేతనగరి
కరిగి పట్టాభిషిక్తుండ నగుట కీవ । కాదె కారణమైతివి కపివరేణ్య ॥ 240

ఉ॥ పుష్పక మెక్కి నవ్వనిడఁ బుష్కరవీథిని నిల్చి కాంతితో
పుష్పము నెత్తి చెప్పితివి మున్ను పనొప్పిన శంభులింగమున్
గొప్పగ నీల సంబునిధి గొబ్బున దాఁటిన సేతుఁగాక నా
త్రిప్పుటి క్షైన శక్తి మొ సుదుస్తర కార్యము నిర్వహింపఁగన్॥ 241

గీ॥ శ్రీరామేశ్వరలింగము । సేతువునం బునఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసి మునులతోన్
భూసురపతికి నా పదవు । శ్రీరామేశ్వరాఖ్య సెట్టెను త్రుటితోన్॥ 242

చ॥ తుదకాలింగమునఁ దెచ్చి హనుమంతుని నవ్వించేసి నో నానికా
నే కార్యమ్మును సహించి తోడి హానిం త్రిలోకము శివలింగమౌ
తెలిసిన్నిది ప్రభువునకుఁ బాఁగడలకుండదే నిన్న హైరీవు నే
నానెవ్వరికిన్ వరమిచ్చి నిల్పితిగదా యాలింగమౌ చెంగటన్॥ 243

మ॥ ఉదకాలంబైనఫలమందు సూద్బుంగనౌన్నకా గుంకించి వేడుకన్
యుద్ధదమాత్రానల నుత్పక్షపడుఁడై యుష్టాంబునిం గొల్చి పెం
పొదవన్ నిర్మల చిల్ల నేర్పిన బలాధ్యుం డెవ్వఁడో నీకు నా
య్యాదిరా మహ్య రమాంజనేయ జనగేహా కాం[illegible] యా॥ 244

సీ॥ ఉర్వరక్షైశ్వర్య యుతయువఢ్యాయ కాశిష్ఠ ద్రఢిష్ఠ బలిష్ఠమాను
షానందమాదిగా మనలను నస్తా గంధర్వులు దేవగంధర్వులు పిత్రు
దేవ తాజానజ దేవక్రియా దేవ దేవశక్ర బృహస్పతి ప్రజాప
తులు నానంద నానందములు శత గుణితంబులైన బ్రహ్మానందమగునటం త్రయు
గాన బ్రహ్మశతానందుఁడే హతండె । వగుట కల్గుండవై యుంటివ ప్రమేయ
సిద్ధసుత తానురూప ప్రసిద్ధకాయ । వాయుధా శేయ జనగేయ యాంజనేయ॥ 245

గీ॥ ఏడాన్నతుండవయ్యును । గితలు నేఁ దెలుపకుండఁ గృతకృత్యుఁడ నే
హైతిన్నిసుటి విధివశను । స్వాతకము నడంచుఁ జేయు ఘావ్యమటంచున్॥ 246

క॥ నయన నయనాదరఁగ నిట్లను । నయనయసులుమీఱ శోభినయ నయన జనే
నయ శయుఁడై పలికె విలే । శయశయనుండా శయమున సంశయమెడలన్॥ 247

క॥ ఇది భగవద్గీతలకున్ । మొదటనై పైశాచ భాష్యము హనూమంతుం
డొదవించిన కథవినుఁడిఁక । హృదయంగమమైనయీది వృత్తాంతంబున్॥ 248

అక్షౌహిణీసంఖ్యానిర్ణయము.

సీ॥ ఇరువదియొక్కవే యెనిమిదినూర్ల డెబ్బదియును నరపము ల్పాదలునొందఁ
పత్తిసంఖ్య చేఁ దనరారు మత్తమాతంగంబులును జెం పెసఁగునొంద్రు

నఱువదియైదువే లార్నూఱుఁ బదియునై యశ్వంబు లచ్చోట నలరుచుండు
నలువొందు శతశతనవశత త్రింశతార్ధశతపత్తి సంపత్తిసరవి నొందు
నట్టి చతురంగబలములు మట్టుమీఱ|నట్టిసేన యక్షౌహిణియనఁగఁబరఁగు
నదిగదిని రెండులక్షల పదునెనిమిది|వేలపైనేడునూఱులై వెలయునండ్రు॥ 249

కౌరవ పాండవ యుద్ధప్రశంస.

సీ॥ ఏకాదశాక్షౌహిణీశులై కౌరవుల్ గాంగేయ కలశజ కర్ణమద్ర
పతులు వరూథినీ పతులై క్రమంబునఁ బదియు నైదును రెండు వాసరములు
రెండు యామంబులు భండనం బొనరింపఁ బాండుసూనులు ధర్మపథులెదిర్చి
యరి విజిగీష నేడక్షౌహిణులఁ గూర్చి చేర్చి వైరుల నేర్చి యార్చి యోర్చి
యోధుల జయింపఁ దొలఁగి దుర్యోధనుండు|మడుఁగుఁ జొచ్చినమాటల వెడలఁబుచ్చి
భీముగద చేత నూరువుల్ విఱుగునట్టు|లతనిఁ గొట్టించి హరి కోపమడఁచె హలికి|

క॥ పదునెనిమిది దివసములో|పదనుఁ బాండవులు దాయభాగంబునకై
కదన మొనరించుతఱి హరి|మదమునఁ జేసిన చరిత్రములు చిత్రంబుల్॥ 251

సీ॥ భూరిశ్రవుని కయ్యమున సాత్యకికిఁ గల్గు నవమాన మెడసెంచి యద్భుతిల్ల
మికి సైన్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులఁ బూనిచి గరుడకేత
నము నమర్చిన శతానందాఖ్య మత్స్యందనము పాంచజన్య స్వనంబు వినిన
తోడనే సాయుధస్తోమంబుగాఁ దోడితె మ్మెల్లి మద్విక్రమమ్మఁ గనుము
తగని ప్రతినఁ బట్టెఁ దప్పింపవలెఁ గిడు|క్రీడితోడిదకథ కృష్ణ బ్రతుకు
దారుకా యటంచుఁ దనకాప్తుపైఁ గల్గు|కరుణఁ దెల్పి రాత్రిఁ గడపె శౌరి|252

మ॥ నరుచే నర్చితుఁడై తదీయమగు స్వప్నంబందుఁ దద్భక్తుఁడై
హరు దర్శింపఁగఁ బోయి పాశుపతముం బ్రార్థింపఁగాఁ జేసి యీ
శ్వరుఁడుం దానాకటాటకుం గుఱుతుగాఁ బ్రాక్పూజలం జూపి ప్రా
గ్వరదార్ఢ్యం బొనరింపఁ జేసి మనిచెం బశ్చాత్తుఁ డప్పార్థునిన్॥ 253

మ॥ అనియందే మఱి సైంధవుండు హతుఁడౌనంచున్ నభోవాణి గు
ల్కినపైఁ దజ్జనకుండు బల్కినది శ్రీకృష్ణుండు మున్నె యెఱుం
గును గానం దల వాని తండ్రితొడపైఁ గూలించి తప్పించె ఫ
ల్గును మున్వందలఁ ద్రోచి తజ్జనకుఁడే కూలెన్ స్వశాపంబునన్॥ 254

క॥ సర్వముఖ శిలీముఖ ము। త్సర్పింపఁగ నరదమదిమి సంరక్షించెన్
స్సర్వతి తనయుం గృష్ణుఁడు। పార్వతి తనయుండు విన్నవై కనుచుండన్॥ 255

శా॥ ఇంద్రుండిచ్చిన శక్తిచే విజయు నేఁడే త్రుంతు నేనంచు ని
స్తంద్రుండై రథమెక్కి వచ్చినను రాధాసూతి కాధారణన్
సాంద్రంబై తగు నాత్మ మాయవలనన్ శాంతింపఁగాఁ జేసి క్రీ
డిం ద్రైలోక్య విభుండు గాంచె నది సెండెం దోడ హైడింబునిన్ 256

మ॥ దురమందొక్క మరుత్సుతుండె సుతులం దున్మాడెనంచున్నదిన్
దురభిప్రాయము గల్గియుండె నిపుడం తుండంచు లోహాకృతిన్
హరి దెప్పించి తదగ్రమం దునుపఁగా నాలింగనం బాచరిం
చె రుషన్ భీముఁడు గామిఁ దెల్పి నిరసించెం దన్మృషా దుఃఖమున్॥ 257

ధర్మరాజ పట్టాభిషేకాది ప్రశంస.

శా॥ ఈరీతిన్ ధరణీభరంబుడిపి శ్రీకృష్ణుండు ధర్మాత్మజుం
బౌరుల్ వృద్ధులు గాంచుచుండ సభలోఁ బట్టాభిషిక్తుండుగాఁ
గారుణ్యంబునఁ జేసి మెప్పగని గంగాపుత్రి మాహాత్మ్య మెం
తో రూఢంబుగఁ దెల్పి పాండవుల సంతోషింపఁగాఁ జేయుచున్॥ 258

భీష్మసంరక్షణము.

మ॥ స్థవిరుండయ్యు యువోపమానముగ యుద్ధంబుద్ధతిం జేసి రా
జవరుల్ మెచ్చఁగ నంపసెజ్జపయి నిచ్చన్ భీష్ముఁడుండంగ స
ర్వవిధాయాసము లంటకుండ నతనిన్ రక్షించి కృష్ణుండు ధ
ర్మవిధుల్ ధర్మజుఁ డర్మిలిన్ వినునటుల్ మైకొల్పెఁ దత్సన్నిధిన్॥ 259

పరీక్షుద్రక్షణము.

శా॥ అశ్వత్థామ నశించెనంచు నన్నృతం బాడించి కుంభోద్భవున్
శశ్వద్ధామునిఁ ద్రుంపఁ బంచె నతిసాక్షాదంతకాకారుఁడై
యశ్వత్థామ కులం బపాండవము సేయంబూని వృద్ధాదిగా
శిశ్వంతంబుగఁ జెండుచుండ హరిరక్షించెం బరీక్షిత్తునిన్॥ 260

విద్యారహస్యోపదేశాది ప్రశంస.

సీ॥ హరిధర్మరాజ పట్టాభిషేకానంతరమ్మునఁ గొన్ని దినమ్ములుండి

తదనుజ్ఞ నొంది యింద్రప్రస్థపురమున కింద్రనందనుఁడు దాఁ జేగి యచట
నిష్టవిహార సంతుష్టులు ఖండన హిండన కథన ప్రహృష్టులునయి
మయ వినిర్మిత రత్నమయ నిర్మల భగ్నమయ విచిత్రిత సభామంటమునఁ
గూరుచుండినపుడు ద్వారకాజిగమిష ననిమిషేంద్ర సుతున కచ్యుతుండు
దెలిపి యతఁడు గోరఁ దెలిపె విద్యారహస్యంబు వినుఁడు తద్రహస్య మిపుడు॥261

సీ॥ జ్ఞాన స్థిరత్వ బీజంబైన శ్లేష్మాది రోగస్వరూప నిరూపణంబుఁ
దత్త్వజ్ఞతా విశేషతోషిత దేశవంత త్యాగ మింద్రియాత్మ ప్రసంగ
మోపి జీవాత్మ స్వరూప నిరూపక గురుశిష్య జనక భూసుర కథా యు
గము మనోబుధ్యహంకారాది తత్త్వప్రకార మవ్యక్త ప్రకార మవల
సత్త్వగుణ మవస్యం బనుస్థాన యోగ్యమగుటయు సవిస్తరంబుగా నగ్రజునకుఁ
దెలిపి శ్రీకృష్ణుఁ డతని హాస్తిపురిఁ జేర్చి మరలివచ్చి యుదంకాశ్రమంబుఁ జొచ్చె॥262

శ్రీకృష్ణోదంక సంవాదము.

ఉ॥ చొచ్చిన నయ్యుదంకముని సూక్తులు గన్పడ సత్కరించుచున్
మెచ్చినయట్లు భారత సమిత్చరితం బపు డుచ్చరింపగాఁ
దచ్చతురోక్తికిం దగువిధంబున నుత్తరమిచ్చి యచ్యుతుం
డుచ్చతరంబుగా మరల నున్న తెఱంగెఱిఁగింప నిట్లనెన్॥ 263

ఉ॥ ఏను గురుండు భీష్ముఁడు ననేక మునీంద్రులు నొక్కి చెప్పినన్
వీనులఁ బెట్టఁ డయ్యెఁ గురువీరుఁడు పేఱఁడియై సహాంధవుం
డై నశియించె ధర్మపరులై జయమొందిరి ధర్మజాదులౌ
నా నెటువంటి వారలకు నట్టితలోభము లాభకారియే॥ 264

చ॥ అనవుడు నయ్యుదంకుఁడు క్రుధంకుర రూక్షత రాక్షుఁడై శపిం
తునని తదంకముల్గనక దోషివి నీవతి పక్షపాతివై
తనుచును సంధిఁ గూర్పవయితంచును దానికిఁ బాచితంబిదే
యనుచును నల్కఁ బల్క విని యచ్యుతుఁ డుల్కక పల్కె నీక్రియన్॥ 265

చ॥ తపమున కంతరాయమును దాపసహాయము నైన తామసం
బిపుడిటు సూపి తేటికిహిహీ కుపితాత్మ లొనర్చునట్టి దు
స్తపముల బీరువోదునె నిజస్థితిఁ దెల్పెద నాలకించి యం
తప్ఘు మదిం దలంచిన విధం బొనరింతువుగాక భార్గవా॥ 266

సీ॥ దేవాంశ భవులఁ గాంతేయులఁ గల్యంశభవులు దుర్యోధన ప్రభృతు లహహ
సహజ వైరముగల్గి శైశవం బాదిగాఁ బడరానిబాధల పాలుఁజేసి
రనధికారికి రాజ్యమర్పించి తనభుజా బలమున బహురాజ్యముల గడించె
నట్టి తమ్మునిపుత్త్రుఁడని ధర్మమున ధర్మసూనుని యువరాజుగా నొనర్చె
జనకుఁడని వారికల్మికి సైఁపలేక। కైతవ ద్యూతమున వారి కలిమి బలిమి
నొడిసి పాలైన నిడెనె దుర్యోధనుండు। వానికంటెను దులువ లెందైనఁ గలరె॥ 267
మ॥ సభకున్ ద్రౌపది నీడ్చి తెచ్చి యకటా సభ్యుల్ వినన్ దుర్వచో
విభవం బేర్పడ మానభంగమునకై విప్పించెఁ దద్వస్త్రముల్
శుభవృత్తంబు సతీత్వ మత్తరుణిఁ దచ్ఛోకాబ్ధి దాఁటించె నా
టి భృశాఘాగ్నియె ధార్తరాష్ట్ర వనవాటిం గాల్పఁగాఁ జాలదే॥ 268
మ॥ కపటద్యూతమునం జయింపఁబడి తత్కౌంతేయు లెంతేనియుం
గృపణత్వంబున నున్నవారనుచు వారిన్ నవ్వ రారాజు మి
త్త్ర పరీతుండయి ఘోషయాత్రజని గంధర్వుల్దనుం గట్టఁగాఁ
గృపచే ముస్విడిపించుటైనఁ గననే హీనుల్ గృతఘ్నుల్ గదా॥ 269
శా॥ గాంగేయాదు లెఱింగి చెప్పినను శంకాపంక నిర్మగ్నుఁడై
యంగీకారము లేక కౌరవవిభుం డజ్ఞాత వాసంబునన్
భంగం బింతయు లేమి ధర్మసుతుఁడే పల్కంగ నాలించియున్
భంగం బాహవ రంగమం దెనసియుం బైకొన్నఁ జేటబ్బదే॥ 270
సీ॥ పాండవుల్పన్న బండ్రెండు వత్సరములు వనవాస మజ్ఞాత వాసమొక్క
యేఁడును గావించు నెడఁ బాడమిన వారి యిడుమలు గడువులు నుడువనేల
ధర్మపరుల్ వారు ధర్మంబెచటనుండు నచట జయంబుండు నట్టిధర్మ
మే నేను భూభార మెడలింప నవతరించినవాఁడనని మును వినఁగలేదె
నేను లేనిది నేనుగానిదియుఁ గలదె। ధర్మపరులు జయించి రధర్మపరులు
చచ్చి స్వర్గస్థులైరిది సత్యమింక। నే మనంగలవదియును మీ వుదంక॥ 271

ఉదంకప్రార్థనము.

ఉ॥ నావుడు వాసుదేవుఁడు వినంగ ననంగ పితా పితామహ
గ్రావభిదాదికామరపరంపర కైన నెఱుంగరాదు నీ
భావము నీప్రభావమిఁకఁ బామరు లెట్లు లెఱుంగనేర్తురో
దేవ యెఱుంగ కాడితి మదీయ దురుక్తులు సైచి కావవే॥ 272

ఉదంక ప్రార్థనాంగీకారము, (విశ్వరూప ప్రదర్శనము.)

చ॥ అనుచు నమస్కరించుచుఁ గృతాంజలియై ఖలభంజనా, జనా
ర్దన శరణార్థినై యిపుడు ప్రార్థన సేయుదు నీయదగ్రతం
దనరిన విశ్వరూపముఁ గనంబడఁ జేసి కృతార్థుఁ జేయవే
యన నటులై కనంబడిన నచ్యుతు నాతఁడు మెచ్చె నీక్రియన్॥ 273

గోపాలకృష్ణలీలావతార రూపస్తవము.

సీ॥ చిత్తజాతునిఁగన్న మత్తకాశిని బత్తి జొత్తిలి యొకయడుగొత్తుచుండ
విత్తవతీ యశోవిత్తయా చిత్తరిపొత్తుమై నాకపదంబొత్తుచుండ
నుత్తుంగ రుచి లిగురొత్త హస్తములు కట్యుత్తమాంగస్థలుల్ హత్తి వెలయఁ
దత్తత్పుమర్థసంపత్తికై ప్రజలుప్రపత్తిమైఁ గేల్గననెత్తి మొక్క
మెత్తనగుపాపరాశి మొత్తనొత్తగిలఁగ! నత్తమిలిబత్తులకునెల్లబుత్తిమత్తు
లిత్తువఁటక్రొత్తయే యిట్టివృత్తినీకు! భక్తపాలనతృష్ణగోపాలకృష్ణ॥ 274

సీ॥ రంగుమెఱుంగుపొఱరంగుదుటంగలింపఁ గుఱంగటమెలంగి తగఁ జెలంగు
నల యనంగుని తుంగమగు తురంగముతెఱంగు నెఱుంగఁ జేయు భంగులుతరంగ
మాలనంగమువ్వొంగ ముంగటఁ జెంగటఁ జెంగుచెంగున దాఁటుచుం గరంబు
నంతరంగంబునంతంతఁ గరఁగించు మాయా కురంగంబుచాయఁ జూచి
జాయసూచింపయాచింపసాయకమున! నేయఁబూనినతొంటి నీచాయఁ గంటి
నాఁటిగానిచ్చమేల నిచ్చోటనౌర! భక్తపాలనతృష్ణ గోపాలకృష్ణ॥ 275

సీ॥ పలువన్నియలతిన్నియలచిన్నియలచెన్నుఁ గన్నతిన్నని పిన్నపొన్నగున్న
కొన నున్న నిన్నన్నకొన్న వ్రీడను వేడుచున్న ప్రేయస్సులమిన్నలజిగి
నున్న సున్నని చిన్ని చన్నులుమున్నగు గొన్ని క్రొన్ననవిల్తు పెన్నిధాన
ములపొన్నికలు కన్నులలరఁ గన్గొనుచున్న నీ యల్లగొల్లకన్నియలవల్వ
లన్నియును గొల్లఁ గొన్నతెన్నున్నయట్లు! మున్నువిన్నది నేఁడిందుఁ గన్నయదియు న
భిన్నగతినున్నవిట్టి నిన్నెన్నఁదరమె! భక్తపాలన తృష్ణ గోపాలకృష్ణ॥ 276

సీ॥ పట్టిసత్రాజిత్తుపట్టి రట్టునకొడిగట్టి గట్టిగఁ బుట్టినట్టికినట్టి
రెట్టింపఁ దలగట్టి యిట్టిట్టనఁగరాని బిట్టుగ సలపాదిబట్టినట్టి
పట్టున నెట్టనఁ దొట్టినదట్టంపు పవలరాచవెట్టచూపట్టివలపు

రేపెట్టఁ జేపట్టి రాపెట్టు వాపెట్టినట్టివేల్పులఁ గొట్టి జెట్టితనము
దిట్టతనముట్టిపడ బిట్టుఁ జెట్టఁబట్టి। చెచ్చెరఁగఁ దెచ్చియిచ్చు నచ్చెల్వకిచ్చి
నట్టినీలీల నేఁడు గన్నట్టినార। భక్తపాలన కృష్ణ గోపాలకృష్ణ। 277

మ॥ క్షణమాత్రంబున వత్సలుండగు రమాకాంతుండు వత్సాసుర
క్షణనవ్యాప్తయశస్కుఁడై వెలయు టాశ్చర్యంబె వత్సాసుర
క్షణనవ్యాప్తయశస్కుఁ డస్త్రబకవృత్తుంబైన కాంతారనూ
క్షణమాత్మీయ యశంబుచే ననఘపుష్పంబౌనటుల్ సేయఁగాఁ॥ 278

సీ॥ గజరక్షణక్రియాకలితమానసుఁ డయ్యు గజశిక్షణక్రియాకలితుఁ డయ్యె
నర్జునరంజనాయత్తచిత్తుం డయ్యు నర్జునభంజనాయత్తుఁ డయ్యెఁ
బూతనామగుణాభిపూజితుం డయ్యునుఁ బూతనా మరణాభిపూజ్యుఁ డయ్యె
ధేనుకాన్విత వస్త్రదాన దీక్షుం డయ్యు ధేనుకాన్వితకృత దీక్షుఁ డయ్యె
నఘవిదారణచాతురి నమరువాని। కఘవిదారణచాతురి నమరుటెంత
యజగరగళాధికారియై యలరువాని। కజగరగళాధికారిత్వ మరిదియగునె॥ 279

క॥ అచరంబగు డెందంబునఁ। బ్రచురంబగు చందమున సభక్తిశ్రద్ధో
పచితముగ నుచితచేతో।వచనముల నుతించి మఱియుఁ బ్రార్థించె హరిన్॥ 280

దండకము.

శ్రీమజ్జగజ్జాల జేగీయమానాగ్రజ గ్రామణిగ్రామ జిహ్వాగ్రజాగ్రత్సమగ్ర శ్రుతి శ్రేణి
కారూప నిశ్శ్రేణికామూల కీలాయమానక్రియోపాస్తిబోధక్రమ ప్రాప్యదేదీప్యమాన
స్వతస్సిద్ధతత్త్వప్రతీకాక్షరాకార లీలాలసచ్చంద్రశాలాసమావిష్టసృష్ట్యాదిబుద్ధ్యం
త మాత్రాకలాపాగ్రపర్యాయిత బ్రహ్మతారాంత సంచారధీరా సుధీ రాజిర
క్షా మహాకృష్ణ కృష్ణా కృపాలంకరిష్ణుండవై విశ్వరూపంబుఁ జూపింపఁ గన్నారఁగ
న్గాంచితి నేనేక దా ధన్యమూర్ధన్యుఁ డంగానిచోఁ బూని చోద్యంబు హృద్యంబు నిత్యా
నవద్యంబు వాగీశ యోగీశ భోగీశ ముఖ్యాత్మ తత్త్వజ్ఞ శశ్వద్దురాపంబు నీ విశ్వరూ
పంబు దాని న్నిదానించి దర్శించు భాగ్యంబు భోగ్యంబుగా నిందునాకబ్బునే ప్రబ్బు
నే, యిట్టి నేత్రోత్సవంబెరికిం గోరికిం చిన్నిమిత్తంబుగా నంబకుం దండ్రి కాపై
యశోదామహాదేవికిన్ దేవతామాని కంధావసీజానికిం గ్రీడికిన్ విశ్వరూపంబు
వేర్వేఱఁ జూపించితీ విన్నిరూపంబులంజూపినా విప్పుడే చూప్పునన్ నాకిదిట్లుండ
గోలోకమందుండి భూలోకముం జెందె బాల్యాదిగా నేటిపర్యంతముం బర్వునీ సర్వ

చర్యల్ మహాశ్చర్యము ల్వానినెల్లం దయంజూపి నావిత్తజిత్ మోహవారాశి నేను
త్తరింతుం బ్రసాదింపు మీ దివ్యచిద్రూప సందర్శనంబన్నడుక్ వెన్నుఁ డుండుం
బ్రసన్నప్రపన్నాంతరంగంబులందంద్రుం, తంద్రీ తదంకం బుదంచుండు నానుండు
నాపట్ల సందీపితంబై సపంచాయుధంబై సపీతాంబరంబై సభూషావిశేషంబులై భ
వ్యమైనట్టి నీదివ్యరూపంబుఁ జూపట్టఁగా నన్నుఁజేపట్టి ప్రాపైకటాక్షింపు మీపై
సమీపైకదేశంబునం జేర్పుమా పై మహాదేవకృష్ణా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః॥

దివ్యరూప ప్రదర్శనము-

సీ॥ మందార కుందార విందారి సందీప్త సుందరామంద రుఙ్మందిరఘణ
మణిగణఘృణ్యాస్తరణ విస్తృతాహిశయ్యాశయానుండు నానాశమీన
సంస్తూయమానుండు శంఖచక్ర గదాంబుజమానుఁ డబ్జవిభాసమానభాస
మానుఁ డబ్జవిరాజమాన కరశ్రీశుభా మానినీసేవ్య మానుఁ డనుప
మానమానాతిగానుకంపా రస లస। మానుఁడస్వప్న జేగీయమానుఁడుయజ
మాన ధాత్రిజ్య మానుండుమానిపూజ్య। మానుఁడును నాచనత్తార్క్ష్యయానుఁడపుడు॥

సీ॥ పరమహర్షోత్కర్ష పరిఫుల్లనేత్రు లవ్యాహతస్నేహ పూర్ణాంతరంగు
లగుసనకాది మహాసిద్ధజనులచే మాటిమాటికి వీక్ష్యమానుఁ డగుచు
నత్యనురక్తు లనన్యచిత్తులు నిత్యులు ననాతురులు దివ్యలోకవాసు
లైనమానులచేత నభివర్ణ్యమానుండు ఘనకనత్కనక శోభనవిభా వి
భాసమానస్వపార్శ్వస్థ పద్మవాని। నీనిరంతరపరిసేవ్యమానుఁడగుచు
నీలజీమూతమధ్యస్థ నిభృతవిద్యు। దుపమితద్యుతి హృద్యతరోర్వరాప
రీతుఁడై ప్రీతిసాక్షాత్కరించెనపుడు॥ 283

గీ॥ సరసిజాతాక్షుఁడిట్లు సాక్షాత్కరింపఁ। బూనదివినుండి పువ్వులవానగురిసెఁ
డాళకాహళదోహలలీలనాఁడె। దివ్యదుందుభిబృందంబు దివిని మొరసె॥ 284

గీ॥ తత్క్షణ తదీక్షణప్రభూత ప్రభూత। ముద్రసముద్రమునబిట్టుమున్గిమౌని
భవ్యతరనవ్య కర్తవ్యపదవిలేక। బాఢతరమూఢతాలీఢభావుఁడౌచు॥ 285

ఆనందోన్మాదము.

ధాత్రీవృత్తము॥ మరలఁగూరుచుండు నుండి మౌనమొందు నొందిత
త్వరత నాడు నాడి పాడు పాడి వేడు వేడి వి
స్ఫురణప్రమోదు ప్రమోసిచూచుఁ జూచిలేచు లేచి య
స్థిరగతిం బ్రదక్షిణంబుఁజేయుఁ జేసి కుయ్యడుక్॥ 286

ఉ॥ అయ్యెడ నవ్వు నవ్వి మఱి గొబ్బున నూరముఁ బాఱుఁ బాఱి తాఁ
జయ్యన వచ్చు వచ్చి కటిసామిని వేమఱుముట్టు ముట్టి మే
నొయ్యనఁబట్టుఁ బట్టి కడునుక్కున నక్కునఁ జేర్చుఁ జేర్చి బల్
నెయ్యము నించు నించి కరుణింపు మటంచు వచించి మూర్కొనున్॥ 287

సీ॥ మూర్కొని పేర్కొనుఁ బేర్కొని వలఁగొను వలగొని తత్పాదములకు మ్రొక్కు
మ్రొక్కి చెక్కిలినొక్కు నొక్కి ముద్దాడు ముద్దాడి యాస్వాదించు నాస్వదించి
మరిపెంపు విరిజొంపముల నింపుమెయి నింపు నింపి కంపితవృత్తి నిల్చు నిల్చి
ప్రలపించుఁ బ్రలపించి రహి విహ్వలతఁ జెందుఁ జెంది బిట్టురవంబుఁ జేయు నిట్లు
చపలచేష్టలఁ గ్రీడించి సందడించి। పనుల సడ్డించి మదమెదనినుమడించి
తద్గుణము లుగ్గడించి మాంద్యంబుడించి। కరము మదిఁ బ్రేముడించి కేల్గవ ముడించి॥

గీ॥ చిత్తమాయత్తముగఁ జేసి చిద్విలాసి। యైన వైకుంఠపురవాసి నవుడు డాసి
తమము నెడఁబాసి క్లేశపాశములఁ గోసి। నిజముఁ దలపోసి నిజమనోరుజకు రోసి॥

క॥ అక్షీణంబగు భక్తిను। పేక్షింపక నమృతరస మపేక్షించి కృపన్
రక్షింపనున్న జలజా। క్షు నిటుల్పొగడఁ దొడఁగె నతఁ డానతుఁడై॥ 290

చ॥ కరముఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడవుగ మ్ముజగమ్ముల చిత్తవాగగో
చరుఁడగునీవ యీవరుస జాగ్రదనుగ్రహ విగ్రహుండవై
యరుదుగ దృష్టిగోచరుఁడవైతివి గానఁ బ్రభావితుండనై
పరఁగినవాఁడ నేఁడఖిలభక్తజనార్తిహరా రమేశ్వరా॥ 291

చ॥ అణువునకన్న నత్యణువ నంతుఁ డచింత్యుఁడు కారణైక కా
రణము మహత్తరుండును బరాత్పరుఁ డక్షరుఁడు న్నిరీశుఁడుం
బ్రణవమయుం డనామయుఁడు భవ్యుఁ డపవ్యయుఁ డీశుఁ డిమ్మహా
ఘృణుఁడని నూపె నిన్నెదల నెన్నెద రెన్నఁడు నెల్లకోవిదుల్॥ 292

గీ॥ అగ్నిసంతప్తమైన లోహంబువలన। విస్ఫులింగోత్కరం బెట్లు విస్ఫురించు
నట్లు సత్త్వరజస్తమో వ్యాప్తమగుచు। నీవలన జీవవర్గంబు నిర్గమించు॥ 293

గీ॥ కనఁగ వినఁగఁ జనఁగఁ గడువఁగ నుడువఁగఁ। గైకొనంగ మదిని మైకొనంగఁ
దరముగాదు నీదు తత్త్వంబు నీమహ। త్త్వంబు జగదతీత మంబుజాక్ష॥ 294

మ॥ అంబుజనాభ యీ భవదనుగ్రహ విగ్రహ మూర్తులాడఁ జా

డం బరమర్షి బృందము దృఢంబుగ హర్షముఁ గ్రమ్మ బ్రహ్మచ
ర్యంబు నొనర్చు మౌని నికరంబు కరంబుఁ దపంబొనర్చు జ
న్నంబు లొనర్చు నధ్వరిజనంబు కృతంబుఁ ద్వదర్పితంబుగన్॥ 295

చ॥ అనశనులై మహీశయనులై మునులై వసుధాసుధాశనుల్
నినుఁ గనుఁ గొంట కొంటిమయి నిల్చుచు వేల్చుచు రర్థితీర్థసే
వన మొనరింతు రెంతయు సువాసిత గంధ సుమాదులం బ్రమో
ద నిలయులై భజింత్రు సతతంబు వ్రతంబు లతంద్రితంబుగన్॥ 296

క॥ సతులపయిన్ సుతులపయిన్। హితులపయిన్ రతులువీడి యీడితమతులై
యతులు భజింతురు నిన్నా। నతుల నుతుల నతుల గతుల నయ వినయములన్॥ 297

ఉ॥ నీరుషులై మహాఋషు లనిస్పృహతాది హితాత్మలౌచు గం
భీరు షడూర్మి దూరు షడభిజ్ఞముఖాజ్ఞను దన్మనోజ్ఞ సం
చారు షడాననాది సురసన్నుతు నిన్ను మహా మహున్ మహా
పూరుషుఁ గొల్తురుగ్రతపము ల్జపము ల్మోదమైన చైవులన్॥ 298

శా॥ మధ్యేదుగ్ధ మహాబ్ధిశాయి రవిబింబస్థాయి నారాధ్యశు
ద్ధధ్యానప్రతిబోధ్యుని న్గొలుతు రిద్ధశ్రద్ధఁ బృథ్వీసురుల్
స్వాధ్యాయాధ్యగ సాధ్వగారగ సపర్యాధ్యాత్మ చర్యాయథా
విధ్యాగర్భ మహాధ్వర ప్రపదనావిర్భావ భావంబులన్॥ 299

క॥ క్రమతను దయామయాత్మ్యయ। సముదయ సముదగ్ర దుఃఖ సముదాయము దాఁ
టి మహావిచక్షణుఁడు మోక్షముఁ జెందున పేక్ష నిన్నే శరణంబొందున్॥ 300

చ॥ బహువిధ పూర్వజన్మకృతపాప కలాప విలేప వాసనా
మహదవిలేపమత్తము ప్రమత్తము చిత్తమదెన్నఁ డైన స
న్నిహితము గాదు నీదరిన ణిష్ఠ దురిష్ఠ నికృష్ఠమున్ మహు
ద్గృహ విషయాపకృష్టమును దృష్టము హృష్టమునౌచుఁ గ్రమ్మరున్॥ 301

ఉ॥ నేర్పదలిర్ప నూర్పుగమి నెమ్మి నెదం గుదియించి హృత్సమ
త్సర్పితదర్ప కాని రిపుదర్పులు యోగ సమర్పితాత్మ సం
తర్పకులైన వారికిఁ గనంబడకుండియు నాపయుం బ్రియం
బేర్పడఁగాఁ గనంబడితి వీవతివేగము భక్తవత్సలా॥ 302

ఉ॥ ఫుల్లసమల్లసత్కమల ఘూతి విమోచన లోచనా జగ

ద్వల్లభ దుర్లభంబయిన తావకసన్నిధికన్న
నెల్లపుడొల్ల నుల్లమున నిత్తఱిఁ ద్వత్
జల్లఁగఁ జల్లి నా సుకృతసస్య మవశ్యము పం మె యుంగదా॥ 303
ఉ॥ నీవ గురుండ వీవ జననీ జనకాప్త జనంబుగావునం
దావకపాద భక్తియును దావకదివ్యకథానురక్తియుం
దావక దర్శనైక రసతాభృతిఁ దావకనామ కీర్తనో
చ్చావచ వాక్సమత్కృతిఁ బ్రసన్నమనం గలిగింపు మీశ్వరా॥ 304
మ॥ అతిమాయావృతి మోహితుండనయి కృత్యాకృత్యకప్రీహితా
హితసంప్రాప్తి నెఱుంగఁ దావక దయాదృష్టి ప్రసారప్రణ
ష్టతమో స్త్ర్యష్టతమో విమోహావృతినై సత్యంబుగా నీవ మ
ద్గతి వంచుఁ మతినెంచి నీశరణ మాత్మం గాంతు నత్యంతమున్॥ 305
చ॥ మును పచరించినాఁడ నఘముల్ బహుళంబుగఁ బూని వానిఁ జే
ర్కొనఁగఁ దరంబు గాదు యుగకోటులనైన విహంగమేంద్ర వా
హన జగదంతరాత్మకుఁ దవాట నెఱుంగుదు వీవ కావునన్
మనమునఁ దావకీన చరణంబుల నే శరణంబు నొందెదన్॥ 306
చ॥ అని యిటు విన్నవించి వినయంబున నాదలసోఁక సోఁకుమూఁ
క నడఁచుతేని యంఘ్రులకు గ్రక్కున సాఁగిలి మ్రొక్కి తజ్జనా
ర్దను పదపద్మముల్ దనకరంబులఁ బట్టుచు మిన్నకున్న ని
ట్లనె సదసజ్జగత్ప్రభవుఁడైన రమాధవుఁ డాదరంబునన్॥ 307

భగవద్వాక్యావళి.

మత్తకోకిలము॥ ఆంబుపాశమొనర్చుచున్ వినయంబుచే ననయంబుఁ బం
తంబునం జిరకాల మెంతయు నన్నుఁ దన్పితివీవు ధ్యా
నంబులన్ యజనంబులన్ భజనంబులన్ సుజనంబు లె
న్నం బరిక్రమణంబులన్ గమనంబులన్ నమనంబులన్॥ 308
మ॥ పరికింపంబడె నాపయింగలుగు సంభద్భక్తిఁ గావించితో
చిరకాలంబు మదర్థ మాగ్రతప మీక్షేత్రంబునం దుష్టిచే
కురె నీచేసినయిష్టి నాకతన నీకున్ దర్శితంబయ్యె న
క్షరముఁ దుర్లభమౌ మదీయ సగుణాకారంబు ధీరాగ్రణీ॥ 309
గీ॥ జపతపోహోమదాన యజ్ఞములనైన। జడమతులకేను దృష్టిగోచరుఁడఁగాను

బ్రహ్మాదులు జిహ్వయా భక్తిచేత। నన్నుదర్శింపఁ గలరు ప్రపన్నులగుచు 310

క॥ కలుగవు నాకొక్కపుడు। న్దలఁచినచోఁ గార్యకారణములు జగములం
గలిగించుట వెలిఁగించుట। గలఁగించుట కౌతుకంబుగాదే యెపుడున్॥ 311

శా॥ ప్రజ్ఞావిగ్రహుఁడం బ్రపంచమయుఁడం బ్రాజ్ఞప్రియుఁడం బ్రపూ
ర్ణ జ్ఞానాఢ్యుఁడ యజ్ఞరూపకుఁడ సర్వజ్ఞుండ గీర్వాణ దు
ర్విజ్ఞేయుండ నమేయ వైభవుఁడనై వెల్గొంది రామానుజా
భిజ్ఞంబౌనిటి నజ్ఞులం దునిమితిం విజ్ఞుల్ మనఁ బ్రోఁచితిన్॥ 312

క॥ ఘనమగు రహస్యము విస్మయ। జనకమునగు నస్మదీయ సచ్చరితము వ్రా
సిన వినినఁ గనినఁ జదివిన। జనుఁడు మదీయుండు ధన్యజనమూర్ధన్యా॥ 313

శ్రీ ద్వారకాపుర ప్రవేశము.

వ॥ అని యిట్లత్యంతాగణ్య కారుణ్య సద్మ స్వాంతుండగు నప్పద్మా కాంతుం డచ్ఛ స్వచ్ఛతరంగుండై ముఖపద్మాంతరంబునం జిఱునగ వెసంగఁ బ్రసంగవశంబున మృదుమధుర వచనరచనల నానతిచ్చిన వానతోఁ చ్చయావన ప్రవణ భాషణంబులు శ్రవణ భూషణంబులుగావిని వినిర్మల గుణగణాంకుండగు నయ్యుదంకుండు హృదంతర దంతుర సంతోష రసాక్రాంతుండై యభివదించి యుదంచిత భక్తిం బ్రయుక్తాంజలి బంధుండై యాదీనబంధుండు విన నవినయాను బంధంబుగ వినుతించుచు నెడసేయరాని ప్రేముడి నుదుశిరోమణి రామణీయక క్షపణధురంధర పురందర శిలాకలాప కలాప లపన నిపుణ లపన వపుః ప్రభాపరంపరా పరాజిత రాజత శరదబ్జ శరదుఁడగు నవ్వరదుని వదనారవిందం బానంద బిందు బృందం బమందంబుగాఁ గనుంగొనలఁ జెన్నంగొనం గనుఁగొనుచు మనంబునం బునః పునః ప్రదక్షిణంబులఁ గ్రమంబుగా నానరించుచు నమస్కరించుచున్న యవసరంబునం బ్రభవిష్ణుండగు విష్ణుండు నిష్కళంక నిరాతంక దయాలంకరిష్ణుండై శ్రీకృష్ణుండు తదిష్టవరంబులొసంగి తదనుమతిం బయనంబై సైన్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబులను వాహనంబులంబూన్చి గరుడధ్వజంబమర్చి దారకుఁడు శతానంద రథంబాయితంబుచేసిన నధిరోహించి సపరివారంబుగాఁ జనిచని పశ్చిమ సముద్రంబను దర్పణంబునం బ్రతిబింబించినపృథ్వీమండలంబునుంబోలె వెలయుచు ద్వాదశయోజన విస్తీర్ణ పుణ్యస్థానంబై సర్వర్తుసమయ పల్లవిత పుష్పిత ఫలిత లలిత కుంద మందార చందన పిచుమంద సాల రసాల తాల తమాల కృతమాల మాలతీ పనస ఘనసార కదళీ నారికేర పూగ పున్నాగ నాగవల్లీ ప్రముఖ నిఖిలతరు కుంజ రంజిత

లతా వితానైక తానంబులగు నుపవన ప్రతానంబులును శుకపికశారికా మయూర
పారావతాది ద్విజకుల కలరవ సంకులంబులగు మణిమయక్రీడాచలంబులును;
బక మరాళ కారండవ కైరవ నీరజ కోకనద కహ్లార హల్లక తల్లజ చంచరీక సంచ
య సంచారంబులగు కాసారంబులును; శచీప చాప రూప దీపిత కారణంబులగు
తోరణంబులును; సప్త సప్తిసంచార నిరోధక శిఖరసుందరంబులగు సప్తభూమికా
మందిరంబులును, నిరంతర యాతాయాత గో గోపికా గోపాలకాది సమ్మర్ద
నిసర్గంబులగు రాజమార్గంబులును; నిస్తుల ప్రశస్త సమస్తవస్తు సంపత్సంపూర్ణ గౌ
రవాధికలగు పణ్యవీథికలును; రంగచ్ఛృణాంగ మాతంగ తురంగ భటపుంగవ
నిరంతర సంచార చమత్కార సందర్శన సానంద గతాగత పౌర జానపద సమా
కీర్ణంబులగు పురాభ్యర్ణంబులును గలిగి వెలుఁగొందుచు నిష్కంప సంపద్వారవ
తియనం బ్రసిద్ధిగన్న ద్వారవతిం బ్రవేశించి పురజనచకోరానీకంబులకు సాంద్రత
ర చంద్రికోదయ సదనరాకయగు దనరాక కెదురు చూచుచుఁ దనుం బొడగని యు
బ్బుగని తలంపున నెగడుచుఁ బొగడుచు; జను లెల్ల మెల్లనఁ దనవెంబడి నడువ
నగరనివాసినులగు సువాసినులు గొందఱు సుందరతరచంద్రశిలా సాంద్ర చంద్ర
శాలా విశాల వాతాయన వ్రాతంబుల ననుసరించి ముక్తాఫల కుసుమ లాజ విస
రంబులు సరవిమై సరసంబుగ విసరుచున్న యవసరంబున శుంభద్గంభీర భూరి పరి
ఖాంబుధి ప్రతిబింబిత స్వర్గంబగు దుర్గంబు సేరంజని సంజనిత కుతూహలంబునఁ గా
హళ పణవ పటహ దుందుభి ప్రముఖ నిఖిల హృద్యమంగళ వాద్యముఖరిత దిగంతం
బులగు ననేక కక్ష్యాంతరంబులు గడచి యేనుంగుమొగసాలం గని యరదంబు దిగి
జననీజనకపుత్త్రమిత్ర కళత్రాది జనంబులు ముదంబున నెదుర్కొనినం బేర్కొను
చు వారల నందఱ నయ్యై తెఱంగుల సంభావించుచుఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధుల కరంబు
లుగొని కరంబుఁ దనరాక కలంకృతంబై గురు బుధ కవి మిత్ర జైవాతృక సూర్యా
త్మజాది నానామర్త్య కదంబ సంభాసమానంబై సుధర్మంబోలియు నిత్యముక్తా
లంకృతంబై వైకుంఠపురింబోలియు సర్వమంగళాస్పద రాజశేఖర విరాజమానంబై
రాజతాచలంబునుంబోలియు మిగులఁ జెల్వొందుచున్న కొలువుకూటంబునకుం జని
కిరీటకుండల హార కేయూర నిస్తుల కౌస్తుభ వనమాలికా వలయాంగుళీయకాది ది
వ్యాభరణ భూషితుండై పీతాంబరధరుండై తద్దయు నుద్దియుడగాని సింగపుగద్దియ
పై ముద్దియలు సేయ నూడిగంబు లంగీకరించుచు సొంపుమై నింపొందుచు భక్తపరి
పాలనం బొనరించుచుఁ గృతకృత్యుండై శ్రీకృష్ణుండు సుఖంబున నుండెనని శ్రీకృ
ష్ణాభ్యుదయంబు సవిస్తరంబుగా సంగ్రహించి ప్రసంగించి మఱియును॥ 314

క॥ దక్షిణు లరిశిక్షణులు వి। చక్షణులు సువీక్షణులు రసక్షణులు జగ
ద్రక్షణులు క్షణక్షణశుభ। లక్షణులగు రామకృష్ణులను సేవింతున్॥

సీ॥ జయ జలజాతాక్ష జయ దాసజనరక్ష జయ జగదధ్యక్ష సత్యదక్ష
జయ రాధికానాథ జయ సజ్జన సనాథ జయ రక్షితానాథ సరసగాథ
జయ సకలాధార జయ ధరాధరధీర జయ కారణాకార శాస్త్రసార
జయ చిత్రచారిత్ర జయ జలధరగాత్ర జయ నతాళికనేత్ర సదరిజైత్ర
జయ జనార్దన సదయ నశరధిశయన। శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గహస్త
జయ నిరీశ గిరీశ కంజాతజాత। కాయజాద్యాదితేయ నికాయ గేయ॥

మ॥ జయలక్ష్మిన్ విజయప్రియుండు నిఖిలైశ్వర్యంబు లయ్యీశ్వర
ప్రియుఁ డత్యాయువు నబ్జభూజనకుఁడుం శ్రేయోగుణోద్యత్కటుం
బ యశోవృద్ధి జగత్కుటుంబి కరుణన్ మన్నించి మీకిచ్చు న
వ్యయభక్తిన్ భజియించి దివ్యకథ లిట్లాలించి మేలొందుఁడీ॥

ఉ॥ నాఁటిని యా వినిర్మల మనస్కు లనంతు ననంతచర్య లీ
రీతిని సంగ్రహించి ప్రకటించితి వెంతయు వింతయయ్యె భ
వ్యావహ మీదినంబనుచు హర్షమునొందుచు రామహర్షణిన్
వేవిధులన్ నుతించి ప్రభవిష్ణునిఁ గృష్ణునిఁ గొల్చిరందఱున్॥

ఆశ్వాసాంతము.

మ॥ వరధీరాధికరాధికారమణ భాస్వత్పాద పద్మద్వయీ
నిరతారాధకరాధకప్రతిమ సందీప్తప్రతాపప్రథా
పరివాదాధికరాధికారసమయప్రాంచత్తటాకచ్ఛటా
భరతాగాధక గాధక ప్రణుత శుంభచ్ఛ్రీయశస్సాధకా॥

క॥ జీవనయకృత్తరిపు రా। జీవనయను జీవి జీవ జీవం జీవో
జ్జీవనజైవాత్రుక రా। జీవనయన బంధుజీవన వనదా॥

భుజంగప్రయాతము॥ ధృతిలాభృదింద్రా కుధీపద్మచంద్రా
ప్రతీపప్రథోపేంద్ర పద్మాక్షిసాంద్రా
కృతీడ్యార్థనిస్తంద్ర కీర్త్యర్థిరుంద్రా
కృతిరాజగోపాల కృష్ణావనీంద్రా॥

ఆశ్వాసాంతగద్యస్థానీయ పద్యము.

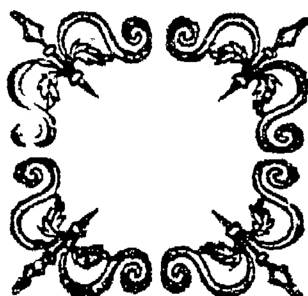
ఇది శ్రీవేంకటగిర్యధీశ్వరకళాభృద్రాజ గోపాలకృ। ష్ణదయామండస
మండపాకకుల భాస్వత్పార్వతీశాఖ్యమ।ద్వదనావిష్కృ
తగద్యపద్య విలసత్తత్కథా సంగ్ర
హా।స్పదకృష్ణాభ్యుదయంబు సర్వ
మొక యాశ్వాసంబుగా
భాసిలుఁ॥

❊❊
❊

త్రికకుత్త్ర్యం
బక భక్తియుక్చతురశీతి
గ్రంథకృన్మండపా।క కులప్రోద్భ
వపార్వతీశ్వరసమాఖ్యక్ష్మాసురాగ్రేసరా।ర్భ
కుఁడై భాసిలుచున్న కామకవితత్పాదాబ్జముల్గొల్చివా।
రక కృష్ణాభ్యుదయంబువ్రాసెఁదదభిప్రాయానుసారంబుగాఁ॥

స్వస్త్యస్తు.

సంపూర్ణము.

శ్రీ మండపాక పార్వతీశ్వరకవీశ్వరప్రభావవర్ణనము.

క॥ శ్రీమత్పూండ్లకులాంబుధి- సోమాసోమహరిపాదశుభవనజాళి- నామేయ మనోభృంగల- లామా శ్రీరామకృష్ణ లలితసునామా॥ తే.గీ॥ పండితోత్తమవినుమా శ్రీమండపాక - పార్వతీంద్రకవీంద్ర ప్రభావమెలమి - నెంచి పద్యముల్ రచియించి పంచినాఁడఁ। గానఁబ్రకటింతుమిదిపత్రికాముఖమున॥ సీ॥పంచపాది॥ శ్రీకరేందుమతీపరిణయాదికృతికర్తయగు మండపాక పేరయమనుమఁడు - బలరామసుక్షేత్రవిలసన్మహాత్మ్యాదికర్తయౌ కామకాసత్కవితనయుఁడు - స్ఫురదవభూతానుభూతిగీతాదికర్త రామస్వామికవికనుజుఁడు - సత్ప్రంచదేవతాస్తవముఖకృతికర్తయైన పేరయసూరి కగ్రజుండు - ఛాయారమణలసత్సృతికాది సత్కృతికర్తయైతగు కామకవిజనకుఁడు - ధరణిశ్రీజగదీశ్వరదండకాది - కర్తయగుచున కామసత్కవిపితృవ్యుఁ - డమితసాహితీవైభవ దమితకుకవి - నివహుఁడలపార్వతీశ్వర కవివరుండు ॥ క॥సోఁడిమిఁబంద్రెండేఁడుల -యీడుమొదల్కవియనంగ నెంచందగి కొ్రొ-వ్వాఁడి ననేకగ్రంథము-లోడక యప్పార్వతీశుఁ డొనరించెనిలన్ ॥ సీ॥ బ్రహ్మేశశతకముపరమాత్మశతకము బాలకృష్ణశతక~~ము బాలకృష్ణ-~~ శతములు రఘుపతిశతకము సర్వేశ్వరశతకము పార్వతీశ్వరశతకము- హరిశతముపరాహ నరసింహశతకము గణపతిరామరక్షాశతములు - రాధికాకృష్ణసంవాదప్రబంధంబు శ్రీగురుచరిత కాంచీమహత్త్వ - మమరకసుకావ్యమాదిగా నమరుకృతులఁ - బేర్మినెనుబదినాల్గు(౮౪)గావించిమించె-బండితోత్తమనైచంగమండపాక - పార్వతీశ్వరకవిపట్టభద్రుఁడెలమి ॥ సీ॥ మనపూర్వకవివరుల్మహితప్రబంధంబులందచ్చుటచ్చుటబంధకవన । మనుజెప్పటయె కాని ఘనబంధకవనలక్షణమిదియని చెప్పఁజాలరైరి । కావునఁగవులకకష్టబంధకవనరచనకష్టతరమనిసరిఁదలంచి। సదయుఁడౌచుఁ "ప్రబంధసంబంధబంధనిబంధనగ్రంథముఁ"బార్వతీశ। కవిజనవరేణ్యుఁ డొనరించిభువినివర్త । మానభావికవీంద్రసంతానమునకుఁ । బ్రతిభమీఱంగమహదుపకృతియొనర్చెఁ । బండితావళికెల్లనుబ్రమదమెసఁగ ॥ సీ॥ తనగ్రంథములుపెక్కులనినశ్రీనాథుండు- బహుసంస్కృతాంధ్ర ప్రబంధములను । రచియించితినటన్న రామభూషణుఁడును - దనకృతులన్నిపేర్కొనినగణప । వరవేంకటాఖ్యుండు - స్వకృతసత్కృతిసంఖ్యవ్రాసిన నెల్లూరిరాఘవుండు।దనగ్రంథనామములనువచించినకూచి మంచితిమ్మయ్యయు-మండపాక। పార్వతీశ్వర కవిపంచవదనుఁబోలి । వరుసఁబంద్రెండు మొదలుఁపదియునేండ్ల । యీడునఁ దెనుబదినాల్గుకృతులొనర్చి । ఖ్యాతిఁజెందంగఁ జాలిరేభూతలమున ॥

ఇట్లు,

మచ్చ వేంకటకవి.

పర్లాకిమిడి. 1-1-98.

ఆంధ్రకవులు, తృతీయభాగానుబంధమునందు 14-15- పుటలలో
నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది.
మండపాక - పార్వతీశ్వరకవి.

" ఈవిద్వత్కవి శతకములు మొదలైనవి నెనుబది గ్రంథములవఱకును రచియించినను ఈయనచే రచియింపఁబడి ముద్రింపఁబడియున్న గ్రంథములలో శ్రీరాధాకృష్ణసంవాదమను నాలుగాశ్వాసముల ప్రబంధము ప్రధానమైనదిగా నున్నది. ఈయన వైదికబ్రాహ్మణుఁడు; పారాశరగోత్రుఁడు; కామేశ్వర పండితపుత్త్రుఁడు. ఈకవియొక్క తండ్రితాతలుకూడ కవీశ్వరులయినట్లు రాధాకృష్ణసంవాదమునందు కవియాక్రిందిపద్యమునఁ జెప్పియున్నాఁడు—

సీ॥ శ్రీమీఱ నుభయభాషామిశ్రసత్కృతుల్ తజ్ఞులెన్న మదంకితములుచేసి
యశముఁగాంచిన పేరయ మనీషి మణికిఁ బౌత్రత్వంబుఁ గార్తికవ్రతమహత్త్వ
శివమహత్త్వాద్యనేకవిధప్రబంధంబు లొనరించి సత్కవి వినుతిఁగనిన
పారాశరగోత్ర పావనుండగు మండపాక కామేశ్వరపండితునకు
మహితపుత్త్రత్వమును గాంచిబహువిచిత్ర। చిత్రశతిముఖ్యసత్కృతుల్ చెప్పిమెప్పు
వడసితివిగద కులకీర్తివర్ధిలంగ। సరసగుణసాంద్ర పార్వతీశ్వర కవీంద్ర.

ఈ కవి విశాఖపట్టణ మండలములోని బొబ్బిలి సంస్థానమందు ఆస్థానకవీశ్వరులలో నొకఁడుగా నుండినవాఁడు. ఈ పార్వతీశ్వర శాస్త్రిగారు ౧౭౩౩ వ సంవత్సరమునందు జననమొంది ౧౯౨౭ వ సంవత్సరమధ్యమున పరమపదమునొందిరి. ఈకవి సంస్కృతాంధ్రములయందు మంచిపాండిత్యముఁ గలవాఁడయి మృదుమధుర నిరర్గళధారతోఁ జతుర్విధకవిత్వమును జెప్పచువచ్చుటయేకాక వినయశాశీల్యాది గుణసంపత్తి గలవాఁడయియుండెను. పూర్వోక్తమయిన రాధాకృష్ణసంవాదము రావువారను నామాంతరముగల వెలుగోటివారనెడి గృహనామముచే వెలయు శ్రీవేంకటగిరిసంస్థానాధిపతులవంశానుక్రమము వర్ణించెడుగ్రంథము. శతకములును దండకములును గాక యీకవి విరచియించిన గ్రంథములలోఁగాంచీపురమహత్త్వము, అమరుకకావ్యము, ప్రబంధసంబంధబంధ నిబంధన గ్రంథము, శ్రీకృష్ణాభ్యుదయము, కొంతపెద్దది. ఇప్పుడీయనగ్రంథములలో నొక్క రాధాకృష్ణసంవాదమునుండి మాత్రముకొన్ని పద్యముల నిందుదాహరించుచున్నాను—"

❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊ ❊